

JONGEREN ZONDER THUIS

Een onderzoek naar het minimaliseren
van het aantal vervolotrajecten.

Yasmine van Delden (s1092161)
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Hogeschool Leiden

OM4-Docent:	Veronique van Miert
Opdrachtgever:	Het Jeugd Interventie Team (JIT)
Co-Docent:	Yvonne de Boer
Inleverdatum:	30-05-2018

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport van Yasmine van Delden, vierdejaars student Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan de Hogeschool Leiden.

In het derde jaar van mijn opleiding heb ik, in de periode van september 2016 tot en met juni 2017, stage gelopen bij het Jeugd Interventie Team (JIT) op locatie Noord in de Schilderswijk. Na het afronden van deze stage ben ik twee maanden werkzaam geweest bij het JIT. Samen met de collega's van het JIT, heb ik mij een jaar ingezet voor de jongeren tussen 12 en 27 jaar oud, die regiobinding hebben met de gemeente Den Haag. Het doel van het JIT is de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren. In dit jaar viel het mij op dat de dak- en thuisloze jongeren tussen de 18 en 27 jaar zich voornamelijk aanmeldden bij het JIT. Voor mijn gevoel was 90 procent van de jongeren die zich aanmelden dak- of thuisloos. Tijdens het begeleiden van deze jongeren merkte ik dat de trajecten moeizaam verliepen in vergelijking met jongeren met een vast woonadres. Bij dak- en thuisloze jongeren was ik voornamelijk bezig om de basisvoorzieningen in orde te krijgen, vooral bij jongeren die geen inschrijfadres hebben. Het sociaal netwerk ontbrak bij (bijna) alle dak- en thuisloze jongeren. Daarnaast is er een tekort aan huisvesting in Den Haag voor jongeren. De multiproblematiek van dak- en thuisloze jongeren maakt een vervolgtraject noodzakelijk. Mijn interesse in het moeizame trajectverloop van dak- en thuisloze jongeren groeide en ik besloot om de uitdaging aan te gaan om de trajecten van dak- en thuisloze jongeren van binnenkomst tot en met het vervolgtraject te onderzoeken. Ik hoop met dit onderzoek een bijdrage te kunnen leveren aan het efficiënter maken van de begeleiding bij dak- en thuisloze jongeren om zo het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren.

In dit onderzoek hebben verschillende mensen zich ingezet om mij te ondersteunen. Ik wil een aantal mensen bedanken voor hun inzet en ondersteuning, namelijk:

- Dhr. Johan Gerrets, trajectbegeleider bij het JIT en opdrachtgever, voor de ondersteuning en het meedenken tijdens het gehele onderzoek.
- Mw. Veronique van Miert, docent aan de Hogeschool Leiden, voor de begeleiding en het brainstormen tijdens het gehele onderzoek.
- Mw. Anna Dekker, docent aan de Hogeschool Leiden, voor de ondersteuning tijdens het onderzoeksvoorstel.
- De zeven trajectbegeleiders van zowel JIT Noord als JIT Zuid van de afdeling JIT Preventief, voor het deelnemen aan de interviews, het delen van hun ervaringen en het brainstormen over een stappenplan.
- Mw. Houria Nieuwenburg, afdeling daklozenloket CCP, medewerker SZW Den Haag, voor te geven van een rondleiding en het geven van toelichting over de werkwijze bij het daklozenloket.
- Mw. Winne Schadee, afdeling daklozenuitkering CCP, medewerker CCP Den Haag, voor te geven van een rondleiding en het geven van toelichting over de werkwijze bij het daklozenloket.

Ook gaat mijn dank uit naar mijn zussen en in het bijzonder mijn tweelingzus Michelle van Delden, Bachelor of Science in Biomedische Wetenschappen en masterstudent aan de Universiteit van Nijmegen, voor het meedenken en het corrigeren van mijn onderzoek.

Samenvatting

Het JIT biedt als eerstelijns hulpverlening ambulante hulp en begeleiding aan jongeren van 12 tot 27 jaar die vragen en problemen hebben op verschillende leefgebieden. Het streven is om de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren. Trajectbegeleiders van het JIT geven aan dat de doelgroep in de jaren is veranderd en merken in hun caseload een toename aan dak- en thuisloze jongeren. Ook geven de trajectbegeleiders aan dat het behalen van de opgestelde doelen bij dak- en thuisloze jongeren vaak niet lukt binnen de gestelde trajectduur van drie maanden, waardoor er regelmatig een vervolgtraject wordt aangeboden. Dit is een probleem voor het JIT, omdat er naast de financiële zaken met de gemeente en de afhankelijkheid van jongeren van de hulpverlening, er momenteel een wachtlijst is ontstaan om ondersteuning van het JIT te ontvangen.

Het JIT wil meer inzicht krijgen in de factoren die mogelijk een vervolgtraject noodzakelijk maken. De hoofdvraag luidt:

“Wat zijn de belemmerende factoren in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, tussen de 18 en 27 jaar, en wat kan het JIT doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren?”

Op basis van de geraadpleegde literatuur kan gesteld worden dat het aantal dak- en thuislozen de afgelopen jaren is toegenomen. Dak- en thuisloze jongeren hebben vrijwel altijd problemen op meerdere leefgebieden en hebben behoefte aan de primaire levensbehoefte van een mens (eten, drinken en slaap) en de behoefte aan veiligheid en zekerheid (onderdak). Ze weten vaak niet waar ze moeten beginnen, komen vaak kennis te kort over mogelijke alternatieven, leven voornamelijk in het hier-en-nu, kijken minder naar de toekomst en hebben weinig tot geen sociale contacten. Daarnaast scoren dak- en thuisloze jongeren laag op de sociale kwaliteit. Dak- en thuisloosheid heeft onder meer invloed op de bedreigende zelfredzaamheid, financiën, werk, school, criminaliteit en het zelfbeeld van een jongere. Dit levert (chronische) stress op en de jongere wordt afhankelijk van personen, maatschappelijke voorzieningen en hulpverleningsorganisaties. Belemmerende factoren die het herstel van een jongere stagneren zijn onder meer: het ontbreken van sociale rollen, gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen, psychische klachten, stigmatisatie en het hebben van een laag inkomen. Om tot herstel te komen is onder andere motivatie en empowerment van de jongere nodig. De motivatie van de jongere en zijn/haar bereidheid tot veranderen kan de begeleider versterken met motiverende gespreksvoering (MG). Tot slot is er gekeken hoe dak- en thuisloze jongeren het best begeleid kunnen worden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat door de diversiteit in problematiek en achtergronden van dak- en thuisloze jongeren er geen sprake is van één methode of interventie die bij alle dak- en thuisloze jongeren werkt. Drie methodieken die bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren effectief bewezen zijn, zijn de methodieken Critical Time Intervention (CTI), Krachtwerk en Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH). Tot slot kunnen begeleiders de ontwikkelingsmogelijkheden van dak- en thuisloze jongeren stimuleren door in de beginfase een aantal problemen samen met de jongeren op te lossen, zodat de jongere een gevoel van hoop ervaart.

Voor de beantwoording van de deelvragen, voortvloeiend uit het literatuuronderzoek, is er inventariserend onderzoek gedaan op basis van de ervaringen van zeven JIT Preventief trajectbegeleiders. Om inzicht te krijgen in de hulpvragen van dak- en thuisloze jongeren; beleving van de begeleiding, het trajectverloop, de samenwerking met andere instanties en wensen/ideeën om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren. Daarnaast zijn er vier casussen geanalyseerd bestaande uit negen toekomstplannen, om het JIT inzicht te geven in de doelen die een vervolgtraject noodzakelijk maken en inzicht te krijgen in de interne en externe factoren in een traject bij dak- en thuisloze jongeren.

Uit de conclusie kan geconcludeerd worden dat er belemmerende interne en externe factoren op verschillende gebieden (het begeleiden, trajectverloop, samenwerking met andere hulpverleningsorganisaties) plaatsvinden, in een Preventief traject bij dak- en

thuisloze jongeren, die mogelijk een rol spelen in het ontstaan van een vervolgtraject. Deze belemmerende factoren variëren van het lastig vinden om dak- en thuisloze jongeren te motiveren tot aan het betrekken van het sociaal netwerk, gebrek aan huisvesting en de lange wachtlijsten bij begeleid wonen, het ontbreken van uniformiteit binnen het JIT en de procedures van instanties. Daarnaast kan geconcludeerd worden dat de doelen op het gebied van basisvoorzieningen en financiën over het algemeen het eerste traject in beslag nemen bij trajecten van dak- en thuisloze jongeren. Ook het aanmelden bij begeleid wonen hoort hierbij. Tevens zijn er belemmerende interne en externe factoren in een traject die variëren van het ontbreken van basale levensvoorzieningen tot aan geen toegang hebben tot de benodigde hulp, het gebruik van verslavende middelen, traumatische ervaringen en inadequate behandeling.

Om het aantal vervolgtrajecten bij dak- en thuisloze jongeren (mogelijk) te minimaliseren, worden er op basis van de belemmerende factoren in een traject, aanbevelingen gedaan aan het JIT:

- Het creëren van uniformiteit binnen het JIT.
- Het verbeteren van begeleidende aspecten.
- Het aanpassen van het trajectverloop van een JIT Preventief traject.
- Het effectiever benutten van de wachtlijstperiode.
- Het verbeteren van de samenwerking met andere hulpverleningsinstanties.
- Het uitbreiden van woonvoorzieningen.

Aan het eind van het onderzoek zijn er voorstellen gedaan, per aanbeveling, om de interne en externe belemmeringen in een traject mogelijkerwijs te minimaliseren, met als mogelijk gevolg dat trajecten soepeler verlopen en er minder vervolgtrajecten nodig zijn bij dak- en thuisloze jongeren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	2
1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Achtergrond	5
1.3 Probleemanalyse	7
1.4 Relevantie	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Doelgroep	9
2.2 Ondersteuningsbehoefte van dak- en thuisloze jongeren	11
2.3 Zelfredzaamheid, herstel, empowerment en motivatie	12
2.4 Methodieken	15
2.5 Methodes	17
2.6 Slotbeschouwing	19
3. Methode	21
3.1 Algemene onderzoeksopzet	21
3.2 Steekproef en werving	23
4. Resultaten	24
4.1 Resultaten dossieranalyse	24
4.2 Resultaten interviews trajectbegeleiders	27
5. Conclusie	37
5.1 Beantwoording deelvragen	37
5.2 Beantwoording hoofdvraag	44
6. Aanbevelingen	47
7. Discussie	50
7.1 Validiteit en betrouwbaarheid	50
7.2 Generaliseerbaarheid en bruikbaarheid	51
Literatuurlijst	52
Bijlagen	54
Bijlage 1: Resultaten dossieranalyse	54
Bijlage 2: Operationalisatieschema	58
Bijlage 3: Topiclijst interview respondenten	60
Bijlage 4: Stappenplan voor het JIT	61
Bijlage 5: Geheimhoudings- en toestemmingsverklaring voor respondenten	62

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de praktijk zien trajectbegeleiders van het JIT dat dak- en thuisloze jongeren, in vergelijking tot jongeren met een vast woonadres, meer tijd nodig hebben om de basisvoorzieningen op orde te krijgen (JIT jaaranalyse, 2016). Door het ontbreken van een inschrijving bij de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) kan de post moeilijk worden ontvangen, kan een identiteits- of verblijfsdocument niet worden verlengd of kan er geen nieuwe bankrekening worden geopend. Verder zijn deze dak- en thuisloze jongeren niet langer verzekerd voor ziektekosten, kunnen zij geen studiefinanciering ontvangen, geen DigiD of toeslagen aanvragen en geen belastingaangifte doen. Deze factoren staan participatie richting school of betaald werk in de weg en vragen regelmatig om een vervolgtraject. Dit zijn tevens enkele voorbeelden van factoren in een hulpverleningstraject die de onderzoeker en trajectbegeleiders onder andere ervaren in de begeleiding. Trajectbegeleiders starten bij deze jongeren met het in orde maken van een aantal basisvoorzieningen en vervolgens kunnen doelen als voldoende inkomen en huisvesting voor de langere termijn worden gerealiseerd. Er gaat enige tijd overheen voordat een volgende stap ondernomen kan worden. Naast de signalen die de onderzoeker opving van de trajectbegeleiders, waren er ook signalen vanuit de dak- en thuisloze jongeren. Regelmatig vertelde de jongeren dat het te lang duurde voordat ze resultaat zagen. Een voorbeeld van een uitspraak: *"Overal moeten we wachten en wachten. Het duurt jaren voordat alles op een rijtje is"*. Het JIT wil meer inzicht krijgen in de factoren die mogelijk een vervolgtraject noodzakelijk maken. Dit onderzoek is erop gericht om aanknopingspunten te vinden voor het JIT om vervolgtrajecten bij dak- en thuisloze jongeren te minimaliseren. Het gaat hierbij om de doelgroep 18 tot 27 jaar.

1.2 Achtergrond

1.2.1 Doelgroep

Trajectbegeleiders van het JIT geven aan dat de doelgroep in de jaren is veranderd en merken in hun caseload een toename aan dak- en thuisloze jongeren. Uit de JIT jaaranalyse van 2016 is gebleken dat 242 van de 531 jongeren (45,6%) bij aanvang dak- en/of thuisloos waren. Ook geven de trajectbegeleiders aan dat het behalen van de opgestelde doelen bij dak- en thuisloze jongeren vaak niet lukt binnen de gestelde trajectduur van drie maanden, waardoor er eventueel een vervolgtraject aangeboden wordt. Uit de JIT jaaranalyse van 2016 is gebleken dat 27,1% van 129 dak- en thuisloze jongeren een vervolgtraject gevolgd heeft.

1.2.2 Het JIT

De onderzoeksorganisatie waarvoor dit onderzoek gedaan wordt is het JIT in Den Haag. Het JIT biedt als eerstelijns hulpverlening ambulante hulp en begeleiding aan jongeren van 12 tot 27 jaar die vragen en problemen hebben op verschillende leefgebieden (www.hetjit.nl, 13 september 2017; Melissen, 2007). Het JIT is gratis (geen eigen bijdrage te betalen) voor de jongeren die regiobinding hebben met Den Haag. Er is sprake van regiobinding, als de jongere minimaal twee van de laatste drie jaar zijn/haar hoofdverblijf in Den Haag (of centrumgemeente van Den Haag) heeft gehad. Ook wordt hulp en begeleiding geboden als: de jongere in Den Haag is geboren, directe familieleden in Den Haag heeft, in een zorginstelling heeft gezeten, werkt of op school zit (www.ggdhaaglanden.nl, 11 september 2017; Bertram & Van Aartsen, 2011). De jongeren hoeven geen zorgverzekering te hebben om hulp vanuit het JIT te kunnen ontvangen. Het JIT biedt vrijwillige hulpverlening, waarbij de jongeren zichzelf aan melden of door met hun toestemming worden aangemeld door een persoon uit de directe omgeving (www.hetjit.nl, 13 september 2017; Melissen, 2007). Het JIT biedt naast de ambulante begeleiding ook begeleid wonen aan, genaamd JIT Wonen. Bestaande uit JIT Base, JIT Foyer en JIT Next. De verschillende begeleid woonprojecten van het JIT zijn gerangschikt van minder zelfstandig met begeleiding tot aan zelfstandig zonder begeleiding (www.hetjit.nl, 13 september 2017).

1.2.3 Werkwijze van het JIT

Het JIT werkt met de methodiek Nieuwe Perspectieven (NP). NP is een interventie voor jongeren die vast (dreigen te) lopen en risicogedrag of delinquent gedrag vertonen (Melissen, 2007). De aanpak is in begin jaren 90 ontwikkeld en momenteel is het JIT bezig met het verder ontwikkelen van de methodiek. Het JIT biedt praktische hulp, bemiddelt, geeft informatie en advies en biedt ondersteuning bij gedragsproblemen. Het streven is om de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren.

Het JIT onderscheidt vier verschillende trajecten in de methodiek, namelijk: JIT Preventief, JIT Intensief, JIT Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer en JIT MOED. Dit onderzoek richt zich alleen op de jongeren en trajectbegeleiders van JIT Preventief. Dit is een traject van drie maanden voor (risico)jongeren die problemen hebben en/of veroorzaken. De onderzoeker heeft gekozen om het onderzoek te richten op JIT Preventief trajecten, omdat de verschillende trajecten op een aantal aspecten verschillen, zoals trajectduur en aanmeldingsprocedure. Tevens is de onderzoeker werkzaam geweest bij JIT Preventief en ondervond belemmeringen in het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren.

JIT Preventief trajecten

Een JIT Preventief traject bestaat uit verschillende fasen, namelijk aanmelding/intake, onderzoeksfase, actiefase en follow up (Melissen, 2007). Echter wordt een jongere na het intakegesprek op een wachtlijst gezet, totdat er begeleiding beschikbaar is. De algemene taken van een trajectbegeleider zijn: het motiveren, ondersteunen, aansturen en het vergroten van de zelfredzaamheid van de jongeren. Tevens is het opsporen en inventariseren van denkfouten van de jongeren een primaire taak van een trajectbegeleider. Voor sommige jongeren is één Preventief traject niet voldoende en is een vervolgetraject nodig (Teamleider JIT, 2016/2017). Na het beëindigen van het traject is er een nazorgfase, waarin de trajectbegeleiders na drie, zes en negen maanden contact met de jongeren opnemen (Melissen, 2007).

1.2.4 Samenwerking met het CCP

De Haagse dak- en thuisloze jongeren kunnen voor zorg en hulp terecht bij het Daklozenloket, genaamd het Centraal Coördinatie Punt (CCP). Voor informatie en advies over zorg, hulp en opvang kunnen jongeren gebruik maken van het inloopsprekuren van het informatieloket van het CCP. Het daklozenloket kan het volgende bieden: een postadres, een daklozenuitkering, hulp bij verschillende leefgebieden en een zorgpas om gebruik te kunnen maken van de nachtopvang. (www.ggdhaaglanden.nl, 11 september 2017). Daarnaast kunnen de dak- en thuisloze jongeren gebruik maken van de huisartsenpraktijk De **Haagse Straatdokter** en de **daklozentandarts**, indien zij geen eigen huisarts of tandarts hebben. Bij een daklozentandarts dient een dak- en thuisloze jongere een basis ziektekostenverzekering te hebben. Tot slot regelt het CCP de screening en toeleiding naar **doorstroomvoorzieningen** van het Leger des Heils, Kessler stichting en Limor. 18+ jongeren krijgen een slaapplek met begeleiding, waarvoor de jongere een maandelijkse eigen bijdrage dient te betalen op basis van het maandelijkse inkomen (www.ggdhaaglanden.nl, 11 september 2017). Volgens W. Schadee (1 mei 2018) dient een jongere 70% van het maandlijks inkomen te betalen, exclusief overige kosten zoals het betalen van de zorgverzekering. Zoals eerder benoemd kunnen dak- en thuisloze jongeren een **postadres** aanvragen bij het daklozenloket van het CCP. Dak- of thuisloosheid is een reden om een postadres te krijgen, omdat een woonadres ontbreekt en post niet kan worden ontvangen. Volgens W. Schadee (1 mei 2018) stimuleert het CCP de jongeren om eerst een postadres in hun eigen sociale netwerk te zoeken. Iemand die op een postadres ingeschreven staat, telt niet mee als bewoner op dat adres. Dit betekent dat een postadres geen consequenties heeft voor de bewoner (W. Schadee, 1 mei 2018). Naast een postadres kan een jongere ook een **daklozenuitkering** aanvragen bij het daklozenloket. De eerste vier weken is er een inspanningsverplichting, waarin verschillende opdrachten gedaan dienen te worden. Zoals: aanmelden bij het JIT, inschrijven bij een opleiding, solliciteren naar werk en een zorgverzekering afsluiten. Na vier weken wordt de uitkering in behandeling genomen, mits de jongere de inspanningsverplichtingen voldoende is nagekomen (H. Nieuwenburg, 1 mei 2018).

1.2.5 Relevante maatschappelijke ontwikkelingen

De afgelopen tijd hebben er maatschappelijke ontwikkelingen plaatsgevonden binnen de zorgsector. Eén van de maatschappelijke ontwikkelingen, is het betaalbaarder maken van sociale voorzieningen (Sens, 2017). De verantwoordelijkheid van de jeugdzorg, participatie en welzijn is daarbij verschoven van de provincie naar de gemeente. De gemeente heeft de opdracht om zorg, jeugdzorg en participatie op een kostenbesparende manier met meer kwaliteit te leveren. Jongeren onder de 18 jaar vallen onder de jeugdwet en jongeren vanaf 18 jaar vallen onder de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het doel van de Wmo 2015 is dat de burger zo lang en zo zelfstandig mogelijk in de samenleving moet kunnen deelnemen. De Jeugdwet streeft ernaar dat alle kinderen veilig en gezond kunnen opgroeien, zich kunnen ontwikkelen en kunnen deelnemen aan de samenleving.

Verder is de gemeente ook verantwoordelijk voor alle inkomensondersteuning, arbeid en reïntegratie (participatiewet). De Jeugdwet, Participatiewet en de Wmo zijn in 2015 in werking gezet met nadrukkelijke gevolgen voor de burger. Door deze regelingen zijn de voorwaarden om zorg te ontvangen strenger geworden en wordt meer eigen kracht en zelfredzaamheid van de burger verwacht. Zo dient een burger in eerste instantie zijn/haar problemen zelf op te lossen en waar nodig met zijn/haar netwerk. Indien de burger meer zorg nodig heeft, heeft men recht op hulp vanuit de gemeente. Kortom: *"mensen moeten voortaan eerst een beroep doen op hun omgeving voordat ze hulp van de gemeente kunnen krijgen"* (Sens, 2017:3). Zelfredzaamheid en participatie van de burger staat hierbij centraal. Daar komt bij dat sinds januari 2015 de gemeente, als verantwoordelijke, zelf bepaalt aan wie de nodige zorg wordt uitbesteed. Zo kan de gemeente alle organisaties die dezelfde vorm van hulp aanbieden vergelijken aan de hand van de drie prestatie indicatoren (uitval van cliënten, tevredenheid over het nut van de hulp en de doelrealisatie) om te bepalen welke zorg zij inkopen (Van Yperen, De Wilde, De Wildschut & et al., 2017). In dit perspectief is het cruciaal dat de gemeente Den Haag zorg bij het JIT inkoopt.

1.2.6 Begeleiden van dak- en thuisloze jongeren

De definitie van dak- en thuisloze jongeren die in dit onderzoek gehanteerd wordt: *"Dak- en thuisloze jongeren zijn jongeren die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben; slapen in de opvang, op straat of bij familie of vrienden"* (JIT jaaranalyse, 2016: 5). Volgens de JIT jaaranalyse van 2016 zijn 242 van de 531 jongeren (45,6%) dak- en thuisloos bij aanvang van het traject en ongeveer 85% van deze dak- en thuisloze JIT jongeren zijn tussen de 19 en 24 jaar oud. Trajectbegeleiders starten met het in orde maken van een aantal basisvoorzieningen bij deze jongeren en vervolgens kan er gekeken worden naar de realisatie van voldoende inkomen of huisvesting voor de langere termijn. De werkwijze van het JIT, die eerder ter sprake is gekomen, wordt bij alle jongeren van het JIT toegepast (ondanks dat dak- en thuisloze jongeren complexe problematiek hebben). Het streven is om de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren (Melissen, 2007).

1.3 Probleemanalyse

Uit de JIT jaaranalyse van 2016 is gebleken dat 27,1% van de 129 dak- en thuisloze jongeren een vervolgetraject heeft gevolgd. Tevens kunnen factoren, die een vervolgetraject noodzakelijk maken, ernstige gevolgen hebben voor dak- en thuisloze jongeren, zoals het (nog steeds) ontbreken van huisvesting; eventueel op straat moeten leven en/of gebruik maken van de maatschappelijke voorzieningen (zoals de nachtopvang). Dit heeft hoogstwaarschijnlijk invloed op onder meer de ontwikkeling en het zelfbeeld van dak- en thuisloze jongeren. Het streven is om de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren. Momenteel heeft het JIT geen inzicht in de factoren die een vervolgetraject noodzakelijk maken bij dak- en thuisloze jongeren met een Preventief traject. In dit onderzoek wordt de definitie van factoren gehanteerd: Interne en/of externe factoren die mogelijk een vervolgetraject noodzakelijk maken. Belemmerende factoren in een Preventief traject kunnen het bereiken van de opgestelde doelen bemoeilijken. In de praktijk valt het de trajectbegeleiders op dat belemmerende factoren in een traject ertoe kunnen leiden dat er een vervolgetraject nodig is om de opgestelde doelen te behalen. Dit heeft tot gevolg dat er aan minder jongeren een traject kan worden aangeboden en er een

wachttijdst van drie maanden is. Dit kan geoptimaliseerd worden indien het JIT inzicht heeft in de factoren die een vervolgtraject noodzakelijk maken en om op basis van dit inzicht de aanbevelingen voor Preventief trajecten toe te passen, zodat de vervolgtrajecten geminimaliseerd worden.

1.3.1 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de factoren die een vervolgtraject noodzakelijk maken om op basis van dit inzicht aanbevelingen te formuleren voor het JIT over de manier waarop zij het aantal vervolgtrajecten in de toekomst kunnen minimaliseren.

1.3.2 Hoofdvraag

Wat zijn de belemmerende factoren in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, tussen de 18 en 27 jaar, en wat kan het JIT doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren?

1.4 Relevantie

Allereerst de relevantie voor de opdrachtgever. Wanneer de factoren geminimaliseerd worden, die een vervolgtraject noodzakelijk maken in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, kan dit zorgen voor minder vervolgtrajecten aangezien de jongeren een grotere kans hebben om de gestelde doelen (binnen de trajectduur) te behalen. Tevens financiert de gemeente het JIT en beoordeelt zij daarvoor de effectiviteit van de hulpverlening aan de hand van de behaalde resultaten. Doordat de opgestelde doelen behaald worden, versterkt het JIT haar positie bij de gemeente Den Haag. Wanneer de gemeente van mening is dat het gewenste resultaat behaald wordt, is het mogelijk dat de gemeente (meer) geld beschikbaar stelt voor het JIT. Dit zou betekenen dat het JIT hetzelfde aantal of meer trajecten kan aanbieden aan de jongeren die een regiobinding hebben met de gemeente Den Haag. Tevens kan er aan (mogelijk) meer jongeren een traject worden aangeboden indien er minder vervolgtrajecten nodig zijn. Andere mogelijke gevolgen die kunnen ontstaan door het minimaliseren van deze factoren in een hulpverleningstraject zijn: meer tevreden jongeren, trajectbegeleiders die meer uur beschikbaar zijn voor andere jongeren in hun caseload en de invloed die het kan hebben op de motivatie van trajectbegeleiders.

Dit onderzoek is ook van belang voor de maatschappij. Wanneer de hulpverlening een optimaal resultaat behaalt, zal het de maatschappij minder geld kosten om deze jongeren de benodigde zorg en de maatschappelijke voorzieningen te kunnen bieden, omdat er minder vervolgtrajecten nodig zijn. Tevens leveren de jongeren weer een bijdrage aan de maatschappij.

Daarnaast is het ook in het belang van de dak- en thuisloze jongeren dat dit onderzoek wordt uitgevoerd. Aangezien de doelgroep in de jaren is verbreed en er meer jongeren zich aanmelden bij het JIT, heeft het JIT momenteel een wachtlijst. Wanneer er minder trajecten nodig zijn per jongere, zal de wachtlijst slinken en hoeven jongeren minder lang te wachten op de hulp die zij nodig hebben. De jongeren zullen eerder succeservaringen beleven; de opgestelde doelen behalen; eerder zelfredzamer zijn; minder afhankelijk van hulpverleningsorganisaties en een grotere kans op het behouden van hun motivatie. Tot slot zou het de drempel voor jongeren kunnen verhogen (als de persoonlijke situatie niet veranderd) om in eerste instantie naar hulpverleningsorganisaties te gaan.

Betreffende de beroepsgroep relevantie kan gezegd worden dat de hulpverleners, die (dak- en thuisloze) jongeren begeleiden, eerder hulp kunnen bieden wanneer onder meer de jongere stabiel is, de basisvoorzieningen gerealiseerd zijn en de financiën inzichtelijk zijn. Externe hulpverleners (zoals schuldhulpverleners en psychologen) kunnen hierdoor eerder aansluiten in het traject, waardoor er gewerkt kan worden aan de overige problematieken van dak- en thuisloze jongeren en de problematiek niet verder zal escaleren.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de kenmerken en ondersteuningsbehoefte van de doelgroep beschreven. Tevens komen de begrippen 'zelfredzaamheid', 'herstel', 'empowerment' en 'motivatie' aanbod. Tot slot worden de methodieken en methodes voor het begeleiden van de doelgroep toegelicht.

2.1 Doelgroep

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2016) is het aantal daklozen in de periode 2009 tot en met 2016 toegenomen met 71,3% (+12.700 mensen). In totaal gaat het CBS uit van 30.500 dak- en thuislozen in 2016, waarvan 12.400 dak- en thuislozen jongeren tussen de 18 en 30 jaar zijn (CBS, 2016). Jongeren die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben, in opvangvoorzieningen overnachten, op straat, in openbare gebouwen en/of logeeradressen hebben, noemt men dakloos (Bassant & Bassant-Hensen, 2017). Thuisloos wil zeggen dat iemand dakloos is, maar ook geen sociale omgeving heeft (leeft sociaal geïsoleerd en wordt sociaal uitgesloten).

2.1.1 Kenmerken

Dak- en thuislozen hebben vrijwel altijd problemen op meerdere leefgebieden tegelijkertijd (Bassant & Bassant-Hensen, 2017). Er is regelmatig sprake van een opeenstapeling van problemen gedurende een langere periode. Over het algemeen verlaten dak- en thuislozen school voortijdig en hebben een laag inkomen en/of geen baan, schulden, problemen met budgetteren en komen negatief in aanraking met politie en/of justitie (Bassant & Bassant-Hensen, 2017; Nabel, Sap & Bijvoets, 2010).

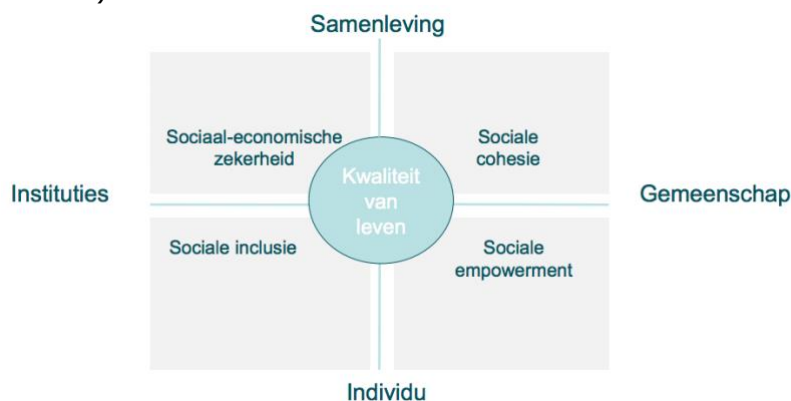
Verder kampen dak- en thuislozen vaak met lichamelijke en psychische problemen: afhankelijk van drugs en/of alcohol; gebitsproblemen; depressieve klachten, negatief zelfbeeld; onverwerkt verlies van een dierbare; gedachten over de dood en zelfmoord; verleden van mishandeling en verwaarlozing; negatieve jeugdervaringen; verstandelijke beperking, psychiatrische problematiek, gedragsproblematiek (structuurgebrek, agressie of gewelddadig gedrag) en gebrekkige sociale vaardigheden. Sociale problemen zijn vaak zichtbaar in de vorm van weinig tot geen sociale steun; verwaterde contacten met vrienden; verbroken of beschadigde relaties met familie; kortdurende sociale contacten met leeftijdgenoten/lotgenoten op straat en op logeeradressen en zijn ze vaak afkomstig uit een gebroken, problematische en/of conflictueus gezin/familie. Aanleiding tot het beëindigen van een woonplek kunnen zijn: huisuitzetting; weggelopen van huis; ontslag of vertrek uit een woonvoorziening of een instelling; geen huisvesting na (terug)komst in Nederland (Bassant & Bassant-Hensen, 2017; Nabel et al., 2010; Van Doorn, 2005).

Volgens Korevaar & Dröes (2016) zijn er een aantal aspecten die opvallen bij dak- en thuisloze jongeren. Veel dak- en thuisloze jongeren hebben weinig (positief) geloof in het eigen kunnen. Hun identiteit is door negatieve ervaringen en mislukkingen negatief beladen en hierdoor is het geloof om de situatie te verbeteren minimaal. Ze weten vaak niet waar ze moeten beginnen. Daarbij komt dat dak- en thuisloze jongeren vaak kennis te kort komen over mogelijke alternatieven. Ze leven voornamelijk in het hier-en-nu en kijken minder naar de toekomst. Vaak leven dak- en thuisloze jongeren ook in een sociaal isolement. Deze jongeren hebben weinig tot geen sociale contacten. De meeste steun die dak- en thuislozen jongeren in de periode van hun leven ervaren komt van medegebruikers en andere dak- en thuislozen.

2.1.2 Maatstaf voor risicofactoren

Judith Wolf heeft een maatstaf voor risicofactoren voor dak- en thuisloosheid ontwikkeld, genaamd de sociale kwaliteit (Bassant & Bassant-Hensen, 2017). Jongeren worden beoordeeld op vier terreinen: sociale economische zekerheid, sociale cohesie, sociale inclusie en sociale empowerment. Bij sociale economische zekerheid wordt gekeken in welke mate jongeren toegang hebben tot financiële middelen en omgevingsfactoren voor participatie en veiligheid. Bijvoorbeeld inkomen, gezondheidszorg, opleiding en maatschappelijk organisaties. Met sociale cohesie wordt de mate waarin relaties worden

gedeeld en verbonden bedoeld, die gebaseerd zijn op normen, waarden en identiteiten. De mate waarin jongeren geïntegreerd zijn in de samenleving, wordt de sociale inclusie genoemd. Tot slot spreekt Judith Wolf over sociale empowerment, waarmee de mate waarin jongeren zelfredzaam zijn, bedoeld wordt. Dak- en thuisloze jongeren scoren laag op sociale kwaliteit (Bassant & Bassant-Hensen, 2017; Altena, Oliemeulen & Wolf, 2010). De sociale kwaliteit wordt onder andere gebruikt om risicofactoren en beschermende factoren te beschrijven en te ordenen (Altena et al., 2010). Sociale kwaliteit zegt iets over de kwaliteit van het leven van dak- en thuisloze jongeren. In welke mate is een dak- en thuisloze jongere in staat om deel te nemen aan het sociale en economische leven die het welbevinden en individuele ontwikkelingen stimuleren. *“Het model maakt duidelijk dat in de situatie van daklozen jongeren niet alleen micro- en mesofactoren een rol spelen, maar ook structurele factoren op macroniveau. Macrofactoren bepalen mede de ontwikkelingsmogelijkheden en participatie van dak- en thuisloze jongeren”* (Altena et al., 2010: 9).

Tabel 1: Model De sociale kwaliteit

2.1.3 Gevolgen van de dak- en thuisloosheid

Dak- en thuisloosheid heeft onder andere invloed op de bedreigde zelfredzaamheid, financiën, werk, school, criminaliteit, zelfbeeld/eigenwaarde/identiteit van een jongere (Korevaar & Dröes, 2016). Het levert stress op en jongeren worden afhankelijk van personen, maatschappelijke voorzieningen en hulpverleningsorganisaties.

Stress

Volgens De Mönnink (2012) uit stress zich per dak- en thuisloze jongere verschillend. Stress kan ontstaan wanneer er op verschillende leefgebieden spanning wordt ervaren. De draaglast is op dat moment groter dan de draagkracht en het sociale draagvlak. Dak- en thuisloze jongeren ervaren stress/spanningen op verschillende leefgebieden. Gezien de kenmerken van dak- en thuislozen jongeren, zoals het ontbreken van een onderdak, is het niet vreemd dat stress zich uit in lichamelijke, psychische en sociale spanningen. Bij lichamelijke spanningen kan gedacht worden aan hoofdpijn, gespannen spieren en prikkelbaarheid. Voorbeelden van psychische spanningen kunnen zijn onzekerheid, leeg gevoel, angstig of zenuwachtigheid. Spanningen op het sociale gebied zijn irritaties, ruzie en het vermijden van contact. Bij dak- en thuisloze jongeren is de kans groot dat er sprake is van chronische stress. Er is een langere periode waarin de draaglast groter is dan de draagkracht en het sociale draagvlak van de jongere (De Mönnink, 2012).

Afhankelijkheid

Dak- en thuisloze jongeren worden afhankelijk van personen uit hun omgeving (Korevaar & Dröes, 2016). Zo zijn zij afhankelijk van logeeraadressen bij familie, vrienden en kennissen. Jongeren die geen logeeraadressen hebben, maken meestal gebruik van de maatschappelijke voorzieningen en diensten. Ook zijn dak- en thuislozen afhankelijk geworden van uitkeringen (Korevaar & Dröes, 2016). Dit staat in strijd met de visie van de gemeente Den Haag; van de burger wordt eigen kracht en zelfredzaamheid verwacht (Sens, 2017). Door de regelingen (WMO 2015, Jeugdwet en de Participatiewet) staat

zelfredzaamheid en participatie van de burger centraal. De burger dient eerst zijn/haar problemen zelf op te lossen en waar nodig met zijn/haar sociale netwerk (Sens, 2017). Eén van de kenmerken voor dak- en thuislozen is dat ze weinig tot geen sociale contacten hebben. Men heeft dan recht op hulp vanuit de gemeente Den Haag. Er wordt gekeken welke ondersteuningsbehoefte een jongere nodig heeft om zijn situatie te stabiliseren en hoe de zelfredzaamheid van de jongere vergroot kan worden. Dit wordt besproken in de volgende hoofdstukken

2.2 Ondersteuningsbehoefte van dak- en thuisloze jongeren

2.2.1 Levensbehoefte

Volgens Abraham Harold Maslow heeft ieder mens dezelfde basisbehoeften (Bolhuis, 2009). Ieder individu kan zich pas bezighouden met een hogere hiërarchie als de huidige laag volledig bevredigd is. Het is niet mogelijk om bepaalde niveaus over te slaan. De piramide, ontwikkeld in 1943, begint bij de lichamelijke behoeften en eindigt bij de behoefte aan zelfontplooiing (Bolhuis, 2009).

De vijf lagen van behoeften volgens Maslow:

1. Lichamelijke behoefte is de primaire levensbehoefte van een mens, zoals: eten, drinken, zuurstof, seks en slaap (Bolhuis, 2009). Dak- en thuislozen die geen gebruik maken van maatschappelijke voorzieningen hebben behoefte aan een slaapplek, eten en drinken. Dak- en thuislozen die wel gebruik maken van maatschappelijke voorzieningen hebben behoefte aan intimiteit en seksualiteit (Van Doorn, 2005).

2. Behoefte aan veiligheid en zekerheid. Volgens Bolhuis (2009) heeft de mens in deze laag van de behoeftehiërarchie behoefte aan structuur, werk, relaties, vertrouwen, huisvesting, duidelijkheid en aan een eigen plek. Dak- en thuislozen hebben behoefte aan een plek waar ze zich kunnen nestelen en kunnen 'thuis' voelen. Naast veiligheid is er behoefte aan zekerheid. Zekerheid in de zin van een vast inkomen (salaris), een betaalde baan, voorzieningen en structuur (Van Doorn, 2005).

3. Behoefte aan saamhorigheid en liefde is de volgende stap wanneer iemand zich veilig en zeker voelt. Volgens Bolhuis (2009) heeft men behoefte om erbij te horen, vriendschappen te hebben, deel uit te maken van een gemeenschap, een positie in een groep te hebben en geaccepteerd te worden. Volgens Van Doorn (2005) hebben dak- en thuislozen een sterke behoefte aan het maken van een praatje.

4. Behoefte aan erkenning en zelfrespect. Hieronder wordt de behoefte aan een status in een groep en het gevoel gewaardeerd te worden verstaan (Bolhuis, 2009).

5. Behoefte aan zelfontplooiing is de hoogste laag die bereikt kan worden. Volgens Maslow behoort minder dan één procent van de bevolking tot deze groep. In de laag heeft men behoefte aan persoonlijke en mentale ontwikkelingen.

Volgens Kenrick, Griskevicius, Neuberg & et al. (2010) zijn er twee belangrijke eigenschappen bij de piramide van Maslow. Ten eerste zijn er meerdere onafhankelijke motiverende systemen en ten tweede zijn deze motiverende systemen (behoeften) gerangschikt waarin sommige voorrang hebben op een latere behoefte. Kenrick et al. (2010) stellen een nieuwe piramide voor. Deze begint bij fysiologische behoefte en daarna volgt: Zelfbescherming, Aansluiting, Status, Partnerverwerving, Partnerbehoud en tot slot Ouderschap. Deze behoeften/doelen overlappen elkaar en staan daarom niet meer, zoals bij de piramide van Maslow, boven elkaar gerangschikt. Deze verandering is gewijzigd omdat de vroege motiverende systemen waarschijnlijk niet volledig zullen worden vervangen door latere doelen, maar belangrijk blijven gedurende het hele leven. Ze blijven bestaan naast elkaar en worden afhankelijk van de huidige kansen en bedreigingen in de omgeving, in interactie met het individu geactiveerd (Kenrick et al., 2010).

2.2.2 Ondersteuningsbehoefte

Uit een intern onderzoek, binnen het JIT, is gebleken dat dak- en thuisloze jongeren vooral behoefte hebben aan ondersteuning op de vijf gebieden: huisvesting, financiën, dagbesteding, basisvoorziening en (geestelijke) gezondheid (JIT jaaranalyse, 2016). Dit is geconcludeerd aan de hand van de opgestelde doelen van de 242 dak- en thuislozen jongeren in 2016. Hiervan hebben 87,6% van de jongeren een doel rondom huisvesting gesteld. (79,4%) stelt een doel rondom schulden of een te kort aan inkomen. Verder stelt (64,9%) een doel rondom dagbesteding. Zo wilden 21 jongeren hun baan, stage of studie behouden. 59 jongeren hadden als doel om een opleiding te starten, waarin 67,8% geslaagd is. Uit de JIT jaaranalyse (2016) blijkt dat het realiseren en/of behouden van school of werk lastiger is bij dak- en thuisloze jongeren dan bij jongeren met een vast woonadres. Op het gebied van de basisbehoeften en basisvoorzieningen zijn er doelen gesteld door 142 jongeren (58,7%). Tot slot hebben 76 jongeren (31,4%) een doel gesteld rondom het verminderen van klachten op het gebied van (geestelijke) gezondheid (JIT jaaranalyse, 2016).

De Camberwell Assessment of Need (CAN) is een meetinstrument om de zorgbehoefte van jongeren in kaart te brengen (Van Busschbach, 2002). Er is ook een korte versie van de CAN, genaamd de Camberwell Assessment of Need Short Appraisal Schedule (CANSAS). Het is een meetinstrument die eigenlijk voor de psychiatrie ontwikkeld is. Wellicht kan het een meetinstrument zijn dat ook voor het JIT toepasbaar is, gezien de verbrede doelgroep en het ontbreken van contra-indicaties. Dit is een vragenlijst waarin 24 verschillende leefgebieden aanbod komen. De CAN duurt ongeveer drie kwartier en de CANSAS een kwartier. De vragenlijst vraagt om inspanning en tijd van zowel de begeleider als de jongere (Van Busschbach, 2002).

2.3 Zelfredzaamheid, herstel, empowerment en motivatie

2.3.1 Zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid geeft de mate aan waarin een persoon in staat is om voor zichzelf te zorgen (www.zelfredzaamheidmatrix.nl, 26 oktober 2017). Zelfredzaamheid wordt in de Wmo gezien als een voorwaarde om te participeren in de samenleving en kan gemeten worden met de Zelfredzaamheid-Matrix (ZRM). Dit instrument kan gebruikt worden op verschillende momenten gedurende een hulpverlenerstraject, om de mate van zelfredzaamheid op 13 verschillende leefgebieden te toetsen. De hulpverlener kan door middel van de Zelfredzaamheid-Matrix een inschatting maken waar de ander staat in de Matrix en sluit vervolgens het hulpverleningstraject hierop aan. Tevens kan het meetinstrument op meerdere momenten in een hulpverleningstraject afgenomen worden om te kijken of er vorderingen zijn geboekt op verschillende leefgebieden (www.zelfredzaamheidmatrix.nl, 26 oktober 2017). Het JIT maakt gebruik van het bolletjesschema om onder andere de mate van zelfredzaamheid en hulpvragen in kaart te brengen (Melissen, 2007). Het bolletjesschema wordt nader toegelicht in paragraaf 2.4. Door middel van bijvoorbeeld de Zelfredzaamheid-Matrix en het bolletjesschema komen onder andere de mate van zelfredzaamheid en de ondersteuningsbehoefte naar voren.

2.3.2 Herstel

Gedurende het hulpverleningstraject wordt er gewerkt naar herstel. "*Herstel is het toegenomen welbevinden, zelfvertrouwen en zelfwaardering, verbeterde psychische gezondheid, de toegenomen verbondenheid met anderen/sociale steun, ontdekken van eigen krachten, het hebben van sociale rollen en zingeving*" (Korevaar & Dröes, 2016). Kortom: Herstel is een uiterst persoonlijk, uniek proces waarbij iemand zijn of haar inzichten, waarden, gevoelens, doelen, vaardigheden en/of rollen verandert (Verween & Abts, 2015). Volgens Korevaar & Dröes (2016) zijn er belemmeringen die het herstel van een individu stagneren. Deze belemmeringen variëren van het ontbreken van basale levensvoorzieningen tot aan geen toegang hebben tot de benodigde hulp, het gebruik van verslavende middelen, traumatische ervaringen en inadequate behandeling. Enkele voorbeelden van belemmeringen voor het herstel zijn: psychische klachten, laag inkomen,

stigmatisatie, ontbreken van kansen, ontbreken van sociale rollen, inadequate coping strategieën, schaamte, laag zelfbeeld, gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen.

Factoren die het herstel van een individu (kunnen) stimuleren zijn onder andere: sociale steun, ondersteuning van professionals, adequate coping strategieën, sociale vaardigheden, inkomenszekerheid, intimiteit, zelfzorg, toegang tot de benodigde hulp, basale behoefte is vervuld, het hebben van hoop in de toekomst en in zichzelf, bevredigend werk en/of school, vervulling van diverse rollen, stabiliteit, acceptatie, risico's durft te nemen, bevredigende contacten/relaties en religie (Korevaar & Dröes, 2016).

Een vraag die centraal staat: "Hoe werkt de begeleider samen met een dak- en thuisloze jongere aan herstel?". Zoals benoemd werd, is herstel een persoonlijk en uniek proces. Dit vraagt maatwerk van de begeleider. Maatwerk betekent volgens Van Dale 'op maat gemaakt'. In de hulpverlening houdt maatwerk in dat de begeleider aansluit op de behoefte van de 'zorgvrager' en een aanpak kiest die bij de 'zorgvrager' aansluit. Twee methoden om herstel te bevorderen, empowerment en motivatie, worden hieronder verder toegelicht.

2.3.3 Empowerment

Met het begrip 'empowerment' wordt hier bedoeld: het stimuleren van de dak- en thuisloze jongeren in hun eigen kracht. Volgens Korevaar & Dröes (2016) bestaat empowerment uit twee processen. Persoonlijke factoren zoals identiteit, (zelf)stigmatisering en psychische gezondheid hebben invloed op de empowerment van een individu. Aan de andere kant hebben maatschappelijke factoren zoals gebrek aan kansen om te participeren, discriminatie en uitsluiting invloed op de empowerment. Voor begeleiders is het belangrijk om aan het empowerment van dak- en thuislozen jongeren te werken, aangezien een toename aan empowerment leidt tot meer handelingsmogelijkheden om problemen op verschillende leefgebieden aan te pakken (Korevaar & Dröes, 2016).

2.3.4 Motivatie

Motiverende Gespreksvoering

Motiverende Gespreksvoering (MG) is een manier om jongeren doelbewust te helpen bij gedragsveranderingen. De Definitie van MG: "*Motiverende Gespreksvoering is een op samenwerking gerichte gesprekstijl die iemands eigen motivatie en bereidheid tot verandering versterkt*" (Miller & Rollnick, 2014). Deze methode is ontwikkeld in de jaren tachtig, door William Miller en Stephan Rollnick, en kan goed gecombineerd worden met andere methodes. MG gaat ervanuit dat gedragsverandering alleen mogelijk is als de jongere wil veranderen en gelooft dat verandering mogelijk is. De begeleider respecteert de autonomie van de jongere en er worden geen oplossingen aangedragen. Het gaat erom dat de begeleider het zelfvertrouwen van de jongere versterkt en de zelfmotiverende uitspraken uitdraagt. MG stimuleert de intrinsieke motivatie (motivatie komt vanuit de jongere zelf) om te veranderen en vermindert de weerstand. MG gaat ervanuit dat de houding en de gesprekstechnieken (taalgebruik), die de hulpverlener inzet, verandertaal en gedragsverandering stimuleert bij jongeren. Verandertaal kan de hulpverlener herkennen doordat de jongere zijn of haar wensen, verlangen, vermogen en redenen uit om te veranderen. Ook uitspraken over de noodzaak, behoefte, vastbeslotenheid en acties tot verandering geeft verandertaal aan. Deze uitspraken bevestigen dat er motivatie is om te veranderen. De hulpverlener gaat op zoek naar de ambivalentie en de twijfels die een jongere heeft om te veranderen. Ambivalentie kun je zien als een dilemma; het wel en niet willen veranderen. De hulpverlener past de vier basisgesprekstechnieken (open vragen stellen, reflectief luisteren, bevestigen en samenvatten) toe in het gesprek. Ook de technieken positief heretiketteren, provoceren en Columbo zijn belangrijk bij MG. Bij positief heretiketteren benoemt de begeleider een positief woord voor het negatieve gevoel, gedachten of gedrag die de jongere uit. De provoceren techniek doet de begeleider door een woord of zin van een jongere uit te vergroten; slechter of erger te maken. Tot slot kan de begeleider de Columbo techniek toepassen, om de jongere meer te laten vertellen en tot eigen inzichten te laten komen. De begeleider stelt zich bij deze techniek onwetend op. Instrumenten die handig zijn om toe te passen bij MG, zijn: het voor- en

nadelen schema, het 5G' schema (gebeurtenis, gedachten, gevoel, gedrag en gevolg) en schaalvragen (Miller & Rollnick, 2014; Van der Veen & Goijarts, 2012).

Zelfdeterminatietheorie

Deci & Ryan hebben de Zelfdeterminatietheorie ontwikkeld. De Zelfdeterminatietheorie gaat ervan uit dat een mens drie basisbehoeften heeft: behoefte aan verbondenheid, autonomie en competentie (Deci & Ryan, 2002; Van der Veen & Goijarts, 2012). Een persoon kan groeien en optimaal functioneren, wanneer deze drie behoeften vervuld zijn. Met behoefte aan autonomie wordt bedoeld: het gevoel dat men uit eigen vrije wil doet wat hij/zij wil en eigen keuzes maakt. Hoe minder een jongere zich autonoom voelt, hoe groter de kans is op weerstand; zich afzetten of terugtrekken. De uitdaging voor de begeleider is om de autonomie van de dak- en thuisloze jongeren te bevorderen en te behouden (Van der Veen & Goijarts, 2012). "Behoeft aan competentie houdt in dat iemand zich, onder positieve en ondersteunende omstandigheden, capabel genoeg voelt om de eigen ontwikkeling vorm te geven, om keuzes te maken en tot actie te komen" (Van der Veen & Goijarts, 2012:24). Zoals eerder vermeld ontbreekt positief geloof in eigen kunnen over het algemeen bij dak- en thuisloze jongeren. Verbondenheid verwijst naar de behoefte ergens bij te horen en verbonden te zijn met anderen; hechte en intieme relaties. De sociale omgeving waarin een persoon leeft heeft onder andere invloed op de ervaring van de drie behoeften (Deci & Ryan, 2002). Tot slot is een optimale ontwikkeling alleen mogelijk, wanneer een jongere zichzelf een doel stelt die hij/zij belangrijk vindt en zich in staat acht dit te kunnen realiseren (Van der Veen & Goijarts, 2012).

Model van Prochaska en DiClemente

Volgens de veranderingscirkel van Prochaska en DiClemente zijn er zes stadia van verandering (Van der Veen & Goijarts, 2012). Iemand die in de **voorbereidingsfase** zit, is zich niet bewust van het probleem en de negatieve gevolgen voor zijn/haar omgeving en voor zichzelf. In deze fase legt iemand (vaak) de schuld van een probleem bij iemand anders. Er is vanuit de jongere nog geen intentie om te veranderen. Als hulpverlener is het belangrijk om aan de jongere op een positieve manier aandacht te vragen voor het onderwerp en het bespreekbaar te maken. In de volgende fase '**overpeinzing**' is iemand zich wel bewust van zijn/haar probleem en er is motivatie om te veranderen. Echter is er door de persoon nog geen actie ondernomen om te veranderen, omdat iemand de voor- en nadelen om te veranderen aan het afwegen is. Voor de hulpverlener is het belangrijk om de voor- en nadelen te bespreken en te onderzoeken met de jongere. Wegen de nadelen om te veranderen niet op tegen de voordelen om te veranderen? Dan kun je je als hulpverlener afvragen of het realistisch is dat de jongere gemotiveerd is of gaat worden om zijn/haar situatie te veranderen. In de fase van de '**beslissing**' maakt iemand de beslissing om te veranderen en worden er plannen gemaakt om het probleem aan te pakken. Het kan de jongere helpen om te benadrukken dat er altijd een weg terug is, ondanks dat de jongere een beslissing heeft genomen om te veranderen. Daarna komt iemand daadwerkelijk in actie om te veranderen, de '**veranderingsfase**'. Bij de '**bestendigmakingsfase**' integreert de verandering in iemand z'n leven. Evalueren is belangrijk om onder andere terugval tijdig op te sporen. Tot slot kan iemand terugvallen in het oude gedrag. Bespreek met de jongere dat er een kans is op **terugval**. Inventariseer de knelpunten. Bij terugval begint het proces vanaf het begin opnieuw (Van der Veen & Goijarts, 2012).

Om als hulpverlener goed aan te sluiten bij de jongeren is het belangrijk om te herkennen in welke fase hij/zij zich bevindt in de veranderingscirkel. Daarnaast zegt de fase waarin een jongere zich bevindt iets over zijn motivatie. Aan de hand van de kennis van de zes fasen kan de hulpverlener, door middel van motiverende gespreksvoering, de jongeren stimuleren om in een volgende fase te komen (Van der Veen & Goijarts, 2012).

2.4 Methodieken

2.4.1 Nieuwe Perspectieven

Het JIT werkt met de methodiek¹ Nieuwe Perspectieven (NP) (Melissen, 2007). NP is een vorm van vrijwillige hulpverlening voor jongeren die vast (dreigen te) lopen en risicogedrag of delinquent gedrag vertonen. Doelen zijn gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het leven. Empowerment, autonomie en vraaggericht werken staat centraal. De uitgangspunten van NP zijn: netwerkgericht, handelingsgericht, intensief en persoonlijk, niet-bureaucratisch, omgevingsanalyse, gericht op verwevenheid van problematiek, positieve labeling en vindplaatsgericht. De bijbehorende competenties van NP zijn onder andere: empowerment en oplossingsgericht werken, outreachend en vasthoudend, presentie, cliëntgericht (samen sturen en handelen) en werken in eigen context. De aanpak is in begin jaren 90 ontwikkeld en momenteel is het JIT bezig met het verder ontwikkelen van de methodiek. Het streven is om de levenssituatie van jongeren te stabiliseren en de zelfredzaamheid te optimaliseren (Melissen, 2007; www.hetjit.nl, 13 september 2017).

Volgens Melissen (2007) onderscheidt het JIT drie (en sinds kort vier) verschillende trajecten in de NP methode, namelijk: JIT preventief, JIT Intensief, JIT Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer en JIT MOED. Een JIT Preventief traject bestaat uit verschillende fasen, namelijk aanmelding/intake, onderzoeksfase, actiefase, en follow up (Melissen, 2007). Het is een traject van drie maanden voor (risico) jongeren die problemen en/of veroorzaken.

Fase 1: Aanmelding/intake

Wanneer een jongere zichzelf aanmeldt of wordt aangemeld vindt er een intakegesprek plaats op een plek die de jongere prettig vindt (Melissen, 2007; www.hetjit.nl, 13 september 2017). Tijdens het intakegesprek wordt er gevraagd naar alle leefgebieden van de jongere en op welke van deze gebieden zij graag hulp willen ontvangen. Een intake is bedoeld als screening, om te beoordelen of een jongere op de juiste plek is bij het JIT of beter past bij een andere hulpverleningsorganisatie. Het JIT heeft geen contra-indicaties, behalve dat een jongere regiobinding moet hebben met de gemeente Den Haag, illegaliteit en tussen de 12 en 27 jaar oud is. Na de intake wordt de jongere op een wachtlijst gezet totdat er begeleiding beschikbaar is. De lengte van de wachtlijst verschilt. De intaker is tevens de contactpersoon tijdens de wachtlijstperiode, genaamd wachtlijstbeheerder. Er wordt wekelijks contact met de jongere opgenomen. Het JIT biedt de jongeren (ook de jongeren die op de wachtlijst staan) JIT Boks! en het Servicepunt van het JIT aan, om aan de slag te gaan met zijn/haar hulpvragen (Melissen, 2007). Jongeren die bij Vast & Verder verblijven, JIT MOED trajecten, Pluscoach trajecten en statushouders hebben voorrang en wordt direct gekoppeld aan de eerstvolgende trajectbegeleider, die ruimte in zijn caseload heeft (Teamleiders JIT, 2016/2017).

Fase 2: Onderzoeksfase

Volgens Melissen (2007) leren de jongere en de trajectbegeleider elkaar kennen in de onderzoeksfase, die een maand duurt. Vullen samen het bolletjesschema in, waarin tien leefgebieden zijn weergegeven. De hulpvragen en doelen van de jongeren worden geformuleerd aan de hand van het bolletjesschema. De jongeren en de begeleiders maken samen een toekomstplan, waarin de verschillende leefgebieden uitgewerkt staan en de doelen geformuleerd zijn. Het doel hiervan is dat de jongeren inzicht krijgen in zijn/haar eigen leven, levensloop en hulpvragen/doelen ontstaan (Melissen, 2017).

Fase 3: Actiefase

In de actiefase, van twee maanden, wordt er aan de opgestelde doelen gewerkt (Melissen, 2007). De trajectbegeleider brengt de jongere op de hoogte over de voorzieningen die er voor hem/haar zijn en gaat mee naar afspraken met bijvoorbeeld het CCP. Gemiddeld spreekt de trajectbegeleider één keer per week af met de jongere al naar gelang de

¹ Een werkwijze, ontstaan vanuit wetenschappelijk onderbouwde theorieën, die gebruikt wordt om doelen te bereiken.

behoefte. De algemene taken van een trajectbegeleider zijn: het motiveren, ondersteunen, aansturen en het vergroten van de zelfredzaamheid van de jongeren. Tevens is het opsporen en inventariseren van denkfouten van de jongeren een primaire taak van een trajectbegeleider. Aan het einde van een traject wordt het toekomstplan aangevuld. Hierin staat welke doelen er behaald zijn (score +2), welke in gang zijn gezet (score +1) en welke doelen nog niet behaald zijn (score 0) (Melissen, 2007). Daarnaast noteert de trajectbegeleider de score -1 bij een achteruitgang ten opzichte van de beginsituatie en -2 als er een slechte achteruitgang is.

Toevoeging: Mogelijke vervolgtrajecten

Uit de JIT jaaranalyse van 2016 is gebleken dat 157 jongeren een vervolgtraject hebben gevolgd. Vervolgtrajecten worden aan jongeren aangeboden die met complexe problematiek te maken hebben (Melissen, 2007). Er zijn twee soorten vervolgtrajecten mogelijk, namelijk een Maatwerktraject en een Preventief vervolgtraject. Een Maatwerktraject kan aangeboden worden aan een jongere als er geen nieuwe doelen zijn ontstaan, maar de doelen nog niet behaald zijn of om de situatie van de jongeren stabiel te houden. Een Preventief vervolgtraject wordt aan de jongeren geboden, wanneer er nieuwe doelen ontstaan zijn of wanneer de situatie van de jongere niet stabiel is. Het Maatwerktraject is tevens minder intensief (drie uur per week) in vergelijking met een Preventief vervolgtraject (zes uur per week) (Teamleider JIT, 2016/2017). Volgens de JIT jaaranalyse (2016) zijn er verschillende vervolgtrajectcombinaties mogelijk. In 2016 hebben 62 jongeren een Maatwerk vervolgtraject gekregen en 61 jongeren een Preventief vervolgtraject. In 2016 zijn er ook enkele jongeren die een 2^e (30x) of 3^e (4x) vervolgtraject hebben gekregen.

Volgens de JIT jaaranalyse (2016) ligt het aantal vervolgtrajecten bij dak- en thuisloze jongeren bijna even hoog als bij niet dak- en thuisloze jongeren. Een mogelijke verklaring hiervoor is volgens trajectbegeleiders dat de prioriteit van dak- en thuisloze jongeren voornamelijk ligt bij het verkrijgen van structureel inkomen en het realiseren van basisvoorzieningen. Na het behalen van de basisbehoefte, stoppen sommige dak- en thuisloze jongeren zonder dat er gepaste oplossingen zijn gevonden voor eventuele schulden, huisvesting, GGZ en dagbesteding (JIT jaaranalyse, 2016).

Fase 4: Follow up

Na het beëindigen van het Preventief traject, wordt de jongere na drie, zes en negen maanden gebeld door de trajectbegeleider, om te kijken hoe het met de jongere gaat (Melissen, 2007). Waar nodig, kan de trajectbegeleider de jongere advies geven of een gesprek voeren. In sommige gevallen geeft de jongere aan behoefte te hebben aan één of meerdere gesprekken of een nieuw traject (Melissen, 2007).

2.4.2 Effectieve methodieken

Volgens de literatuur is er, door de diversiteit in problematiek en achtergrond van dak- en thuisloze jongeren, geen sprake van één methode of interventie die bij alle dak- en thuisloze jongeren werkt (Nabel et al., 2010). Volgens Bassant & Bassant-Hensen (2017) zijn de methodieken Critical Time Intervention (CTI), Krachtwerk en Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH) effectief bewezen bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren.

Critical Time Intervention (CTI)

CTI is bedoeld voor kwetsbare mensen die een kritische verandering doormaken. Een voorbeeld hiervan is de overgang, die dak- en thuisloze jongeren maken, van een nachtopvang naar begeleid of zelfstandig wonen. CTI focust zich op de kritische periode van dak- en thuislozen en biedt emotionele en praktische steun en richt zich op het vergroten van het sociale netwerk. Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg van het Radboudumc heeft onderzoek gedaan naar de effectiviteit van CTI bij kwetsbare mensen in transitie en concludeert dat CTI effectief is (De Vet, Lako, Beijersbergen & et al., (2016). Begeleiding duurt maximaal 12 maanden en bestaat uit drie fasen: de structureringsfase, de testfase en de overdrachtsfase. De begeleiding wordt gestopt wanneer er huisvesting

en ondersteuning is geregeld. Tevens sluit CTI aan op Krachtwerk (Bassant & Bassant-Hensen, 2017).

Krachtwerk

Het doel van Krachtwerk is om de levenskwaliteit van dak- en thuisloze jongeren te herstellen door het versterken van eigen kracht, om zodoende in de maatschappij mee te doen. Krachtwerktrajecten bestaan uit drie fasen (focusbepaling, uitvoering en evaluatie) waarin zeven basistaken centraal staan. De eerste taak is het ontmoeten en aansluiten bij de jongeren, gevolgd door het inventariseren van de krachten, het inschatten van de zelfregulering, het opstellen van doelen en het maken van een plan van aanpak, het herstel ondersteunen, evalueren en als laatste het herstel afronden. Krachtwerk gaat uit van zes principes, namelijk:

1. "Jongeren hebben het vermogen te herstellen, hun leven weer op te pakken en te veranderen.
2. De begeleider gaat uit van de kracht van de jongeren en niet van de tekortkomingen.
3. De jongere heeft de regie over de begeleiding
4. De werkrelatie is de basis en essentieel voor de begeleiding
5. Er wordt gewerkt in de eigen omgeving van de jongeren.
6. De samenleving wordt gezien als vangnet" (Wolf, 2016; Bassant & Bassant-Hensen, 2017). Het krachtgericht werken is effectief bij het begeleiden van dak- en thuislozen jongeren, beaamd Judith Wolf in haar boek genaamd: *'krachtwerk, methodische werken aan participatie en zelfregie'*.

Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)

Hierbij staat het vergroten van de levenskwaliteit van dak- en thuislozen centraal. SRH is een methodiek om het herstel van dak- en thuislozen jongeren op de levensgebieden huisvesting, werken, sociale contracten, vaardigheden en vrijetijdsbesteding te ondersteunen. "Rehabilitatie helpt dak- en thuislozen jongeren bij het verkennen, kiezen, verkrijgen en behouden van zelfgekozen doelen" (Bassant & Bassant-Hensen, 2017). Het doel is om, middels het ontwikkelen van vaardigheden en mogelijkheden, de dak- en thuisloze jongeren minder afhankelijk van zorg en ondersteuning te maken en te participeren in de samenleving (Korevaar & Dröes, 2016).

Overeenkomsten

De methodiek Nieuwe Perspectieven, waarmee het JIT werkt, is niet effectief bewezen bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, maar lijkt wel raakvlakken te hebben met de effectieve methodieken. Zo komt het gemeenschappelijk doel 'het stabiliseren van de situatie en het vergroten van kwaliteit van het leven door de zelfredzaamheid, eigen regie en eigen kracht te versterken' overeen. Deze methodieken hebben gemeenschappelijk dat de begeleider presentiegericht, oplossingsgericht, krachtgericht, netwerkgericht en multidisciplinair werkt.

2.5 Methodes

Presentiegericht werken

Bij presentiegericht werken gaat het om de aansluiting/relatie tussen de begeleider en de jongere. De basis van succes in een hulpverleningstraject is de vertrouwensband tussen de jongere en de begeleider (Baart, 2004). De werkrelatie is op wederzijde respect en vertrouwen gebaseerd. De begeleider stimuleert de jongere op een positieve manier en staat niet boven de jongere, maar naast de jongere. Heeft een actieve luisterhouding; luistert aandachtig en laat zichzelf zien als mens. Tevens wordt het door jongeren zeer gewaardeerd als de begeleider betrokken en persoonlijk is. Het geeft jongeren het gevoel dat ze ertoe doen en gezien worden als mens. Tevens realiseert de hulpverlener zich dat achter elk probleem een wens zit om iets te behouden of een wens tot verandering (Korevaar & Dröes, 2016).

Krachtgericht werken

Bij krachtgericht werken staan niet de problemen centraal maar de eigen kracht van jongeren. Er wordt gefocust op wat de jongere wel kan in plaats van wat niet. De talenten en krachten worden ingezet om de opgestelde doelen te behalen. Dit heeft als gevolg dat de jongere meer zelfvertrouwen in zichzelf krijgt en tevens hoop in positieve veranderingen (Korevaar & Dröes, 2016). Ook kunnen begeleiders de ontwikkelingsmogelijkheden van dak- en thuisloze jongeren stimuleren door als begeleider in de beginfase een aantal problemen samen met de jongeren op te lossen, zodat de jongere een gevoel van hoop ervaart. De hulpverlener kan de jongere positief beïnvloeden door te erkennen dat er een probleem is, te benoemen wat gelukt is en zijn geloof uit te spreken dat het beter wordt. Het ondersteunen bij het opstellen van haalbare doelen en het maken van eigen keuzes is een belangrijke stap bij krachtgericht werken. Tot slot gebruikt de begeleider motiverende gesprekstechnieken om gedragsverandering bij jongeren te stimuleren.

Oplossingsgericht werken

Het eerste wat een begeleider doet is het inventariseren van de verschillende leefgebieden (Melissen, 2007). Dit kan door middel van bijvoorbeeld een bolletjesschema in kaart gebracht worden. Bij dak- en thuisloze jongeren ontbreekt over het algemeen het inzicht in mogelijke alternatieven (Korevaar & Dröes, 2016). Dak- en thuisloze jongeren weten veel over het overleven van hun situatie, maar kennis over mogelijkheden op het gebied van huisvesting, werk, school en sociale contacten hebben zij over het algemeen weinig. De begeleider gaat samen met de jongere op zoek naar informatie en geeft de jongere toelichting over zijn/haar mogelijkheden. De begeleider stimuleert de jongere tevens om zelf oplossingen te bedenken (Korevaar & Dröes, 2016; Nabel et al., 2010).

Om de situatie van dak- en thuisloze jongeren te stabiliseren maken begeleiders gebruik van een praktische aanpak. "Als er bij aanmelding niet direct iets praktisch geregeld wordt, dan is de kans groot dat een jongere afhaakt en elders hulp zoekt" (Nabel et al., 2010). Het eerste wat begeleiders doen is het regelen van praktische zaken zoals het regelen van onderdak en inkomen (uitkering). Dak- en thuisloze jongeren krijgen onder meer begeleiding bij het leren omgaan met geld, schulden worden in kaart gebracht en er worden regelingen getroffen met schuldeisers. Het wegnemen van praktische problemen zorgt ervoor dat de jongere hoop in een verbeterde situatie krijgt en gemotiveerd wordt om aan zijn doelen te werken. Tevens is het van belang dat de begeleider vraagt aan welk doel de jongere het eerst wil werken, ofwel wat voor haar/hem op dit moment de prioriteit heeft (Korevaar & Dröes, 2016). Voor sommige dak- en thuislozen jongeren is de uiterlijke verzorging een prioriteit om in een vroeg stadium aan te werken, zodat de jongere een positiever zelfbeeld krijgt. De Camberwell Assessment of Need (CAN), die eerder besproken is in paragraaf 2.2.2, is een meetinstrument om de zorgbehoefte van jongere in kaart te brengen.

Situaties kunnen gedurende een hulpverleningstraject veranderen en worden gekenmerkt door vallen en opstaan. Dit betekent dat het traject voortdurend moet worden bijgesteld (Korevaar & Dröes, 2016). De begeleider werkt aan de kernovertuigingen en richt zich op de talenten en krachten van de jongeren. Bij sommige jongeren is het nodig dat ze professionele hulp krijgen van een andere organisatie die bijvoorbeeld gespecialiseerd is in het begeleiden van verslavingsproblematiek, psychische en/of lichamelijke problematiek of gedragsproblematiek (Nabel et al., 2010). Tevens is een trajectbegeleider continu op zoek naar mogelijke voorzieningen en diensten voor dak- en thuisloze jongeren. Dit vraagt om nauwe samenwerkingen met verschillende organisaties (Bassant & Bassant-Hensen, 2017).

Netwerkgericht werken

Voor begeleiders is het noodzakelijk om het sociaal netwerk van de jongeren bij de hulpverlening te betrekken en te bekijken op welke manier de jongeren samen met zijn netwerk aan zijn/haar hulpvragen kunnen werken. Het wordt, vooral sinds 2015, van de burger verwacht dat het sociaal netwerk bijspringt. In de praktijk ervaren begeleiders dat er na afloop bij dak- en thuisloze jongeren geen sociaal netwerk klaar staat om sociale

steun en praktische ondersteuning te bieden (Nabel et al., 2010). Sociale relaties kunnen een sociale isolement voorkomen en bescherming bieden tegen terugval middels praktische, emotionele en affectieve steun. Sociale relaties hebben drie belangrijke functies in het dagelijks leven, namelijk het bijdragen aan de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van jongeren, aan de ontwikkeling van zelfrespect/zelfwaardering en identiteit en tot slot aan de sociale integratie (deel uitmaken van de groep) (Nabel et al., 2010).

Volgens Korevaar & Dröes (2016) wordt er netwerkgericht gewerkt om samen met de jongere zijn/haar sociale netwerk in kaart te brengen en te betrekken bij de begeleiding. Er dient tevens ook gekeken te worden naar oude contacten. Begeleiders werken hierbij outreachend en vindplaatsgericht. Dit wil zeggen dat de begeleider de jongeren opzoekt in de eigen omgeving om zo in contact te komen met de jongere. Het geeft informatie over het gedrag, sociale netwerk en de coping strategie van de jongeren. Op die manier is er inzicht in hoeverre de jongere in zijn omgeving functioneert. De begeleider kan een bolletjesschema invullen, waar de verschillende leefgebieden en sociale contacten in kaart wordt gebracht. Tevens kan er ook gewerkt worden met een genogram en een levenslijn. Een genogram is een overzicht waarin de familiebanden en gebeurtenissen zoals scheidingen, overlijden, relaties worden weergegeven. Een levenslijn geeft inzicht in het verloop van iemand leven. Hierin worden alle levensgebeurtenissen weergegeven vanaf geboorte tot de huidige leeftijd (Korevaar & Dröes, 2016; Nabel et al., 2010). De begeleider kan samen met de jongere kiezen voor een familienetwerkberaad, waarbij familie en vrienden met elkaar naar oplossingen zoeken voor de hulpvraag van de jongere. Tevens bemiddelt de begeleider bij het verbeteren en/of onderhouden van sociale contacten van de jongere. De begeleider dient meerzijdig partijdig te handelen. Tot slot kan het de jongere hoop bieden en inspireren om een ervaringsdeskundige dak- en thuislozen in te schakelen (Korevaar & Dröes, 2016).

Multidisciplinair werken

Het samenwerken met andere hulpverleningsorganisaties, sociale netwerk en de jongere zelf vergt samenwerking, tijd en onderlinge communicatie. Hulpverlenersorganisaties hanteren verschillende registratiesystemen en stellen eigen doelen op (Frans-Veenstra, Wijbenga, Loykens & et al., 2015). Vaak wordt er bij meervoudige probleemtrajecten, waar verschillende hulpverleners actief zijn, langs elkaar heen gewerkt en ontstaan er misverstanden, dit maakt de hulp minder effectief. Samen1Plan.nl is een online hulpverleningsplan ontwikkeld in 2009/2010 door Molendrift. De jongere staat centraal in het plan. Het kan gebruikt worden bij zowel complexe als minder complexe hulpverleningstrajecten. Het doel van Samen1Plan: *"het effectiever en efficiënter maken van de hulpverlening aan cliënten en gezinnen door de samenwerking en communicatie tussen cliënt/gezin, hulpverleners en het sociale netwerk te verbeteren"* (Frans-Veenstra et al., 2015). Er is één plancoördinator, die de uitvoering van het plan in de gaten houdt. Het werken met één integraal plan vermindert tegenstrijdigheid in de hulpverlening en zorgt voor duidelijkheid. Samen1Plan stimuleert en verbetert de samenwerking met alle betrokkenen rondom een persoon (Frans-Veenstra et al., 2015)

2.6 Slotbeschouwing

Op basis van de geraadpleegde literatuur kan gesteld worden dat het aantal dak- en thuislozen de afgelopen jaren is toegenomen. Dak- en thuisloze jongeren hebben vrijwel altijd problemen op meerdere leefgebieden. Dak- en thuisloze jongeren hebben behoeften aan de primaire levensbehoeften van een mens (eten, drinken en slaap) en de behoefte aan veiligheid en zekerheid (onderdak). Ze weten vaak niet waar ze moeten beginnen, komen vaak kennis te kort over mogelijke alternatieven, hebben over het algemeen weinig (positief) geloof in eigen kunnen, leven voornamelijk in het hier-en-nu, kijken minder naar de toekomst en hebben weinig tot geen sociale contacten. Daarnaast scoren dak- en thuisloze jongeren laag op de sociale kwaliteit, waar gekeken wordt naar de sociale economische zekerheid, sociale cohesie, sociale inclusie en sociale empowerment van een jongere. Dak- en thuisloosheid heeft onder meer invloed op de bedreigende zelfredzaamheid, financiën, werk, school, criminaliteit en het zelfbeeld van de jongeren.

Dit levert (chronische) stress op en de jongeren worden afhankelijk van personen, maatschappelijke voorzieningen en hulpverleningsorganisaties.

Uit een intern onderzoek, binnen het JIT, is gebleken dat dak- en thuisloze jongeren vooral behoefte hebben aan ondersteuning op de vijf gebieden: huisvesting, financiën, dagbesteding, basisvoorzieningen en (geestelijke) gezondheid. De begeleider kan de zorgbehoefte en de mate van zelfredzaamheid van een jongere in kaart brengen door middel van het bolletjesschema, Zelfredzaamheid-Matrix of de Camberwell Assessment of Need (CAN) vragenlijst. De verschillende leefgebieden worden getoetst, zodat de begeleider hierop het hulpverleningstraject aansluit. Gedurende het hulpverleningstraject wordt er gewerkt naar herstel. Belemmerende factoren die het herstel van een jongere stagneren zijn onder meer het ontbreken van sociale rollen, gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen, psychische klachten, stigmatisatie en het hebben van een laag inkomen. Factoren die het herstel van een jongeren bevorderen zijn onder meer het hebben van hoop in de toekomst en in zichzelf, stabiliteit, acceptatie, bevredigend werk en/of school en vervulling van diverse rollen. Om tot herstel te komen is onder andere motivatie en empowerment van de jongere nodig. De motivatie van de jongere en zijn/haar bereidheid tot veranderen kan de begeleider versterken met motiverende gespreksvoering (MG). Het gaat erom dat de begeleider het zelfvertrouwen van de jongere versterkt, de zelfmotiverende uitspraken uitdaagt en de ambivalentie van de jongere opzoekt. Instrumenten die handig zijn om toe te passen bij MG, zijn: het voor- en nadelen schema, het 5 G' schema en schaalvragen. Vanuit de Zelfdeterminatietheorie kan geconcludeerd worden dat hoe minder een jongere zich autonoom voelt, hoe groter de kans is op weerstand; zich afzetten of terugtrekken. De begeleider dient er rekening mee te houden dat een mens behoefte heeft aan verbondenheid, autonomie en aan competentie. Daarbij zijn er zes stadia van verandering volgens de veranderingscirkel van Prochaska en DiClemente, waarin kans op terugval altijd aanwezig is. De begeleider dient aan te sluiten aan de fase waarin de jongere zich bevindt, aangezien de fase onder meer iets zegt over de motivatie van de jongere. De begeleider kan door middel van MG de jongere stimuleren om in een volgende fase te komen. MG kan goed gecombineerd worden met andere methodes en methodieken.

Door de diversiteit in problematiek en achtergrond van dak- en thuisloze jongeren is er geen sprake van één methode of interventie die bij alle dak- en thuisloze jongeren werkt. Drie methodieken die effectief bewezen zijn, bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, zijn de methodieken Critical Time Intervention (CTI), Krachtwerk en Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH). De methodiek Nieuwe Perspectieven, waarmee het JIT werkt, is niet effectief bewezen bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, maar lijkt wel raakvlakken te hebben met de effectieve methodieken. Zo komt het gemeenschappelijk doel 'het stabiliseren van de situatie en het vergroten van kwaliteit van het leven door de zelfredzaamheid, eigen regie en eigen kracht te versterken'. Deze methodieken hebben gemeenschappelijk dat de begeleider presentiegericht, oplossingsgericht, krachtgericht, netwerkgericht en multidisciplinair werkt. Daarbij werkt het JIT outreachend. Begeleiders kunnen de ontwikkelingsmogelijkheden van dak- en thuisloze jongeren stimuleren door in de beginfase een aantal problemen samen met de jongeren op te lossen, zodat de jongere een gevoel van hoop ervaart.

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden dient er, in het veldwerk, inzicht verkregen te worden in: de hulpvragen van de dak- en thuisloze jongeren, hoe de trajectbegeleiders van het JIT het begeleiden en het trajectverloop van dak- en thuisloze jongeren ervaren, hoe de samenwerking met andere hulpverleningsinstanties wordt ervaren, welke doelen er in het eerste traject behaald worden en voor welke doelen er een vervolgtraject nodig is, factoren die een mogelijke rol spelen in het ontstaan van een vervolgtraject en tot slot wat het JIT, volgens de trajectbegeleiders, kan doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren.

3. Methode

3.1 Algemene onderzoeksopzet

Dit onderzoek heeft als doel om inzicht te krijgen in de factoren die een vervolgtraject noodzakelijk maken om op basis van dit inzicht aanbevelingen te formuleren voor het JIT over de manier waarop zij het aantal vervolgtrajecten in de toekomst kunnen minimaliseren. De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt:

“Wat zijn de belemmerende factoren in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, tussen de 18 en 27 jaar, en wat kan het JIT doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren?”

Verder is de hoofdvraag ter specificatie onderverdeeld in de volgende deelvragen:

1. Welke hulpvragen hebben dak- en thuisloze jongeren die begeleiding van het JIT krijgen?
2. Hoe wordt het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren ervaren door trajectbegeleiders?
3. Hoe wordt het trajectverloop van dak- en thuisloze jongeren ervaren door trajectbegeleiders?
4. Hoe wordt het samenwerken met andere hulpverleningsinstanties ervaren door de trajectbegeleiders?
5. Welke doelen worden in het eerste Preventief traject behaald en voor welke doelen hebben, dak- en thuisloze jongeren bij het JIT, een vervolgtraject nodig?
6. Zijn er externe en interne factoren in een traject, die een vervolgtraject bij dak- en thuisloze jongeren noodzakelijk maken?
7. Wat kan het JIT, volgens de trajectbegeleiders, doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren.

Voor de beantwoording van deze deelvragen is er inventariserend onderzoek gedaan op basis van de ervaringen van de trajectbegeleiders van het JIT. De visie van de trajectbegeleiders staan in dit onderzoek centraal. Om deze ervaringen en visie te inventariseren is er gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethoden. Echter is de dossieranalyse door middel van een kwantitatieve onderzoeksmethoden uitgevoerd. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende methoden, namelijk dossieranalyse en interviews (Baarda, 2009).

3.1.1 Dossieranalyse

De trajectbegeleiders registreren alle benodigde informatie, betreffende het hulpverleningstraject, per jongere in zijn/haar toekomstplan. De dossieranalyse is uitgevoerd om inzicht te krijgen in welke doelen behaald worden in het eerste Preventief traject en voor welke doelen, dak- en thuisloze jongeren bij het JIT, een vervolgtraject nodig hebben. Ook is er gekeken naar externe en interne factoren die een vervolgtraject noodzakelijk maken.

De dossieranalyse is op een kwantitatieve wijze uitgevoerd. Allereerst is de situatie van de jongere per casus en per traject geanalyseerd op de leefgebieden: hulpverlening, huisvesting, financiën, gezondheid, familie, werk, vrijetijdsbesteding, opleiding, politie/justitie en geloof. Ook de bijbehorende interventies, die genoteerd zijn door de trajectbegeleider, zijn per leefgebied weergegeven. De opgestelde doelen zijn weergegeven in een datamatrix. In de datamatrix staan de verschillende doelen weergegeven en geordend per leefgebied, zie bijlage 1. De casussen worden weergegeven in vier kolommen en zijn onderverdeeld in het eerste Preventief traject (P1), een eerste vervolgtraject (P2) en een tweede vervolgtraject (P3). In deze tabel wordt het resultaat per doel, per traject en per casus weergegeven. Vervolgens wordt er gekeken, aan de hand van de tabel (van de opgestelde doelen per traject en het resultaat), in hoeverre het doel behaald is in een traject. In hoeverre een doel behaald is, is af te leiden aan de score 0, 0,5 en 1. Score 0 betekent dat de situatie hetzelfde is gebleven. Men geeft een 0,5 als score, als er

interventies zijn verricht richting het doel, maar het doel nog niet volledig behaald is. Score 1 wordt gegeven als het doel volledig behaald is. De onderzoeker heeft de score 0.M toegevoegd en dat houdt in dat de situatie hetzelfde is gebleven, maar dat de jongere zelf heeft besloten om de situatie niet te veranderen, ondanks de adviezen en/of interventies van de trajectbegeleider. Denk bijvoorbeeld aan het geven van advies om naar een dagbesteding te gaan, maar de jongere kiest ervoor om dit niet te doen. Op deze manier is in het onderzoek meer informatie verzameld over de duur van de doelen en om welke redenen een vervolgtraject ingezet wordt bij dak- en thuisloze jongeren. Een gemiddelde duur van een doel wordt berekend door te onderzoeken of er gemiddeld, van vier verschillende casussen, één, twee of drie trajecten nodig zijn om het doel te halen.

De volgende stap van de dossieranalyse was het in kaart brengen van de factoren (interne en externe) in trajecten die een vervolgtraject noodzakelijk maken. Dit onderzoek is gericht op de belemmerende factoren in een traject, die ertoe kunnen leiden dat er een vervolgtraject nodig is om de opgestelde doelen te behalen. Aan de hand van de maatstaf voor risicofactoren voor dak- en thuisloze jongeren van Judith Wolf, genaamd de sociale kwaliteit, zijn de belemmerende micro-, meso- en macrofactoren onderzocht. Allereerst zijn de factoren onder elkaar in een tabel geformuleerd met aan de rechterkant vier kolommen, waarin de vier casussen weergegeven worden. Per casus is vermeld of een factor wel of niet heeft plaatsgevonden in het eerste Preventief traject (P1) of in een vervolgtraject (P2 of P3). Een plusteken betekent, in de datamatrix, dat de factor zich in de opvolgende trajecten eveneens hebben afgespeeld. De onderzoeker heeft gekozen om de factoren in een datamatrix weer te geven om eventuele overlap in de casussen zichtbaar te maken. De exacte duur van een factor kan niet achterhaald worden aan de hand van de toekomstplannen, aangezien de duur van een interventie/doel niet in de toekomstplannen is vermeld.

3.1.2 Interviews

Er zijn interviews afgenomen bij zeven JIT Preventief trajectbegeleiders, die dak- en thuisloze jongeren begeleiden, om de praktijkervaringen te onderzoeken. De interviews geven beantwoording op de deelvragen die onbeantwoord zijn gebleven na het theoretisch kader om inzicht te verkrijgen in de ondersteuningsbehoefte van dak- en thuisloze jongeren; beleving van de begeleiding; het trajectverloop; de samenwerking met andere instanties en wensen/ideeën om het aantal vervolgttrajecten te minimaliseren.

Er is gekozen voor halfgestructureerde interviews, waarbij gebruik is gemaakt van een topiclijst om dezelfde onderwerpen in alle interviews terug te laten komen. De topiclijst is opgesteld aan de hand van het operationaliseringsschema, zie bijlage 3. Het operationaliseringsschema is aan de hand van het theoretisch kader in kaart gebracht en is te vinden in bijlage 2. Om de benodigde informatie te verkrijgen, is er gekozen voor de dataverzamelingstechniek ondervragen (Baarda, 2009). De respondenten zijn individueel ondervraagd om zo de ervaringen en meningen van de trajectbegeleiders helder in kaart te brengen. De interviews zijn opgenomen middels een voice recorder en uitgeschreven tot een verbatim. Vervolgens zijn de uitgeschreven interviews open gelabeld. Alle labels zijn in één document verzameld en onderverdeeld in verschillende thema's. Labels die dubbel aanwezig waren, zijn één keer benoemd met het aantal benoemde keren tussen haakjes en met het respondentnummer van de desbetreffende trajectbegeleider(s). De interviews zijn geanonimiseerd door de respondenten te koppelen aan een nummer. De geïnterviewde trajectbegeleiders zijn genummerd van één tot en met zeven, bijvoorbeeld N1.

Tot slot heeft de onderzoeker samen met de geïnterviewde respondenten een stappenplan ontwikkeld, zie bijlage 4. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om de kennis, ervaringen en meningen van trajectbegeleiders bij het onderzoek te betrekken. De onderzoeker heeft een opzet gemaakt aan de hand van alle interventies, die zowel in de toekomstplannen stonden als in de interviews werden benoemd. Vervolgens hebben de trajectbegeleiders de interventies in de juiste volgorde gezet en eventueel interventies toegevoegd. Het stappenplan is na de resultaten van het veldwerk ontwikkeld.

3.2 Steekproef en werving

3.2.1 Populatie

De geïnterviewde respondenten zijn zeven trajectbegeleiders van JIT Noord of JIT Zuid, die JIT Preventief trajecten verlenen en dagelijks met dak- en thuisloze jongeren tussen de 18 en 27 jaar werken. Tevens zijn er negen toekomstplannen geanalyseerd van vier verschillende jongeren, bestaan uit drie mannen en één vrouw tussen de 18 en 27 jaar.

3.2.2 Selectie- en wervingsplan

Aan de trajectbegeleiders is, via de e-mail, gevraagd of zij een casus hebben voor het onderzoek. Ook heeft de onderzoeker zich aangesloten bij een grootteam vergadering om alle trajectbegeleiders tegelijkertijd informatie te geven over het onderzoek en om casussen te werven. De casus moest voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Het gaat om een JIT Preventief traject
- Er is sprake van een vervolgtraject
- Jongere is bij aanvang dak- of thuisloos
- Jongere is tussen de 18 en 27 jaar
- Jongere geeft toestemming voor inzage in zijn of haar toekomstplan

Met de trajectbegeleiders is op dezelfde wijze contact opgenomen om deel te nemen aan een interview. Door middel van telefonisch contact is er een afspraak gemaakt in de maand februari 2018. De trajectbegeleiders voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Trajectbegeleider is bereid om mee te doen aan het onderzoek
- Trajectbegeleider heeft minimaal twee jaar ervaring met het begeleiden van JIT Preventief trajecten
- Trajectbegeleider ondertekend een geheimhoudings- en toestemmingsverklaring

De onderzoeker heeft door middel van de Quotasteekproef een selectie gemaakt, omdat er bij voorbaat vast stond dat er vier casussen gebruikt zouden worden, ondanks dat alle trajectbegeleiders zijn benaderd om een casus in te brengen (Baarda, 2009). De eerste vier casussen die aan de voorwaarden voldeden zijn geselecteerd voor dit onderzoek. Uiteindelijk waren er vier casussen, van verschillende trajectbegeleiders, die voldeden aan de hierboven benoemde voorwaarden. De onderzoeker heeft deze casussen gebruikt voor de dossieranalyse. Daarnaast zijn er zeven trajectbegeleiders geïnterviewd en hebben zij voorafgaand aan het interview een geheimhoudings- en toestemmingsverklaring ondertekend, die te vinden is in bijlage 5.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het veldonderzoek beschreven. In de eerste paragraaf worden de resultaten uit de dossieranalyse beschreven. De resultaten die uit de interviews met de trajectbegeleiders komen, zullen beschreven worden in de tweede paragraaf.

4.1 Resultaten dossieranalyse

Er is bij vier dak- en thuisloze jongeren, die een Preventief traject hebben gehad, een dossieranalyse gedaan. De trajecten van drie jongeren (N1-N3) bestonden uit een Preventief traject met één vervolgtraject en N4 bestaat uit een Preventief traject met twee vervolgtrajecten. Dit betekent dat er totaal negen toekomstplannen geanalyseerd zijn voor dit onderzoek. In bijlage 1 zijn de tabellen met resultaten van de dossieranalyse te vinden. De samenvattende resultaten worden in dit hoofdstuk besproken.

4.1.1 Doelen en interventies

Huisvesting

Bij drie van de vier dak- en thuisloze jongeren is het niet gelukt om huisvesting binnen het eerste traject te realiseren. Een postadres aanvragen, het aanmelden bij begeleid wonen en het uitschrijven uit een ander land lukt in het eerste traject bij de trajectbegeleiders die deze doelen hebben geformuleerd in het toekomstplan. Gezien het feit dat drie van de vier jongeren bij Vast en Verder slapen, zou er gezegd kunnen worden dat het regelen van een zorgpas bij aanvang of in het eerste traject aanwezig is. Echter wordt het hebben van een zorgpas door één trajectbegeleider benoemd in het toekomstplan. Er wordt voor de doelen 'het realiseren van een woonpas bij Woonnet Haaglanden, huurtoeslag aanvragen, WA- en inboedelverzekering afsluiten, een tv aansluiting en internet aansluiting aanvragen' een vervolgtraject gebruikt.

Gezondheid

Het hebben van een zorgverzekering lukt binnen een eerste traject. Het realiseren van een huisarts of een tandarts is over het algemeen haalbaar binnen het eerste traject, maar sommige jongeren, zoals N2, kiezen ervoor om zich nog niet in te schrijven en zich eerst te focussen op andere zaken. Opvallend is dat drie van de vier jongeren een verwijzing krijgen voor een psycholoog, waarvan twee verwijzingen in een vervolgtraject plaatsvonden. Het vervolgtraject wordt op het gebied van gezondheid voornamelijk gebruikt om psychische hulp te ontvangen.

Dagbesteding

Over het algemeen is dagbesteding geen prioriteit voor dak- en thuisloze jongeren, gezien de doelen en interventies die zijn ondernomen bij de vier jongeren.

Werk

Bij drie jongeren is er gewerkt aan het realiseren van werk, waarvan één jongere in het eerste traject werk heeft gevonden en de andere twee jongeren in het vervolgtraject. De volgende doelen lukken in het eerste traject: hulp ontvangen vanuit het Servicepunt Arbeid, het maken van een CV en een motivatiebrief en tot slot het aanmelden bij verschillende organisaties.

Opleiding

Drie van de vier dak- en thuisloze jongeren hebben geen startkwalificatie. Bij alle drie de jongeren zijn er interventies richting het volgen van een opleiding uitgevoerd. De interventies zijn in verschillende trajecten uitgevoerd. Alle drie de jongeren zijn zowel in het eerste als in het vervolgtraject niet toegelaten tot een opleiding. Over het algemeen is het aanmelden voor organisaties (Voortijdig Schoolverlaters en Boost Your Future) en voor een AMN-test in het eerste traject mogelijk. Echter vond de hulp vanuit Boost Your Future en de AMN-test, bij één jongere, in het vervolgtraject plaats.

Financiën

Het maken van een inkomsten- en uitgavenoverzicht is bij twee van de drie jongeren in het vervolgtraject gedaan. Het in kaart brengen van de schulden wordt door alle vier de trajectbegeleiders opgeschreven en wordt bij alle vier de jongeren in het vervolgtraject gehaald. Het benaderen van schuldeisers is bij beide jongeren in een ander traject uitgevoerd. Het aflossen van de schulden bij schuldeisers vindt bij twee van de drie jongeren in het eerste traject plaats. Dit is te weerleggen doordat bijvoorbeeld N2 een bewindvoerder heeft die hier mee bezig is. Tevens hebben beide jongeren een Wajong uitkering, waarvan de Wajong uitkering van N2 bij aanvang gedurende vier maanden niet geactiveerd was. De onderzoeker vermoedt dat de hoogte van de Wajong uitkering het mogelijk maakt dat beide jongeren enkele schulden in het eerste traject kunnen aflossen in tegenstelling tot de jongeren met een daklozenuitkering. Het activeren van de Wajong uitkering van N2 is in het vervolgtraject gelukt. Het realiseren van een daklozenuitkering is bij N3 in het eerste traject gelukt en N1 had bij aanvang al een daklozenuitkering. N1 kreeg in het vervolgtraject een woning, waardoor de daklozenuitkering omgezet werd in een bijstandsuitkering. Een inkomstenverklaring wordt bij twee van de drie jongeren in het eerste traject gedaan. Een trajectbegeleider heeft samen met N2 belastingaangifte gedaan bij de Belastingdienst in het eerste traject. Het ontvangen van zorgtoeslag wordt door twee trajectbegeleiders benoemd in hun toekomstplan en in beide gevallen is dit in het vervolgtraject gelukt. Echter dacht men dat de bewindvoerder van N4 bij aanvang zorgtoeslag ontving. Dit bleek in het vervolgtraject niet het geval te zijn, waardoor er alsnog zorgtoeslag is aangevraagd. Opvallend is dat van één jongere (N2) bekend is dat er een actieve DigiD is in het eerste traject, terwijl dit niet benoemd wordt in de toekomstplannen van de overige trajectbegeleiders.

Twee jongeren (N3 en N4) hebben een vervolgtraject nodig om hulp te krijgen van de schulddienstverleners van het JIT/JIP. Daarnaast heeft N4 zich aangemeld bij een bewindvoerder en wacht op de uitspraak van de rechter. N2 heeft met zijn nieuwe bewindvoerder een vervolgtraject nodig gehad om bezwaar aan te tekenen tegen het UWV om met terugwerkende kracht zijn Wajong uitkering te ontvangen. N3 heeft in het vervolgtraject bijzondere bijstand aangevraagd met zijn schulddienstverlener van het JIT/JIP en heeft deze toegekend gekregen. Twee jongeren (N1 en N4) hebben in verschillende trajecten een fiets voor niets mogen ontvangen. Beide jongeren hebben een spaarrekening geopend, in verschillende trajecten. Tevens spaart N1 maandelijks een vast bedrag in het eerste traject.

Politie/justitie

Twee jongeren (N2 en N3) komen in het vervolgtraject in aanraking met de politie en de reclassering. N2 moet een taakstraf uitvoeren in het vervolgtraject en heeft 45 dagen in de cel gezeten.

Hulpverleningsachtergrond

N4 heeft in het eerste traject zijn dossier opgevraagd bij een andere hulpverleningsorganisatie en heeft deze in zijn vervolgtraject ontvangen.

4.1.2 interne en externe factoren

De onderzoeker heeft rekening gehouden met mogelijke interne en externe factoren in trajecten die invloed kunnen hebben op het trajectverloop. Deze kunnen ertoe leiden dat er een vervolgtraject nodig is om de opgestelde doelen te behalen. In trajecten komen zowel bevorderende als belemmerende factoren voor, maar in dit onderzoek is voornamelijk gekeken naar de belemmerende interne en externe factoren in trajecten. Tevens hebben deze factoren hoogstwaarschijnlijk ook invloed op onder meer de ontwikkeling en het zelfbeeld van dak- en thuisloze jongeren.

Interne factoren

Bij twee van de vier jongeren verslechterde de gezondheid gedurende het traject, waardoor er in het vervolgtraject interventies op het gebied van gezondheid zijn verricht. Tevens hebben drie jongeren bij aanvang last van psychische klachten, zoals depressie en

piekeren. Daarnaast zijn twee jongeren bij aanvang gediagnosticeerd op beperkingen of stoornissen. Twee van de vier jongeren hebben meerdere keren afspraken afgezegd in een traject waarna een vervolgtraject volgde. Naast het afzeggen van afspraken, was N4 onbereikbaar, had een afwezige houding en hield het contact af met zijn begeleider, vrienden en familie. Echter was dit niet in het eerste traject, maar in het eerste en tweede vervolgtraject. N2 heeft geen contact met zijn ouders en is net als twee andere jongeren meerdere keren verhuisd, en heeft ook binnen instellingen gewoond. N2 bleek een indicatie voor beschermd wonen te hebben, waardoor hij afgewezen werd bij het Leger des Heils. Twee jongeren komen in het vervolgtraject in aanraking met de politie en de reclassering, waarvan N2 in het vervolgtraject 45 dagen celstraf uitzit en 120 uur aan taakstraf uitvoerde. In zijn toekomstplan staat: *"kwam onverwachts 45 dagen vast te zitten in het tweede traject"* en *"het traject kwam stil te liggen wegens 45 dagen celstraf"*. Drie van de vier jongeren drinkt alcohol en/of gebruikt drugs, dit varieert van één keer in de twee weken tot aan dagelijks gebruik. Daar komt bij dat alle jongeren geen zicht hebben, in het eerste traject, op hun schulden. Daarnaast bleek N3 in het eerste traject nog ingeschreven te staan in Sint-Maarten waardoor N3 geen recht had op een uitkering. Tevens liep het realiseren van school moeizaam, doordat N3 continu van opleiding veranderde en zich te laat inschreef voor een opleiding. Ook waren de resultaten van de AMN-test niet voldoende om toegelaten te worden voor een opleiding. Uiteindelijk is het N3 niet gelukt om toegelaten te worden voor een passende opleiding, ondanks dat N3 wel een diploma op niveau 4 behaald heeft in Sint-Maarten. Tot slot voelen twee jongeren zich verantwoordelijk voor een familielid en ondersteunen hun financieel, waarbij N1 zelf in de financiële problemen komt en zich zorgen maakt om haar broertje.

Externe factoren

Drie van de vier jongeren zijn bij begeleid woonprojecten aangemeld, onder andere bij JIT Wonen, waar zij op de wachtlijst kwamen. Zo was er bij Limor een intakestop. In het vervolgtraject hebben twee van de drie huisvesting gevonden bij een begeleid woonproject. N2 had bij aanvang een bewindvoerder die verzuimde, zo stond er in het toekomstplan: *"ontvangt sinds zijn 18^e een Wajong uitkering (+/- 850 euro per maand). Heeft dit 4 maanden niet ontvangen door oude bewindvoerder, omdat zij niet heeft doorgegeven dat hij niet meer vast zit"*. Ook bleek N2 geen zorgtoeslag te ontvangen en een zorgverzekering ontbrak. In het eerste traject is er bezwaar gemaakt tegen het UWV, om met terugwerkende kracht zijn Wajong uitkering te krijgen. In het eerste traject moest er gewacht worden op een beschikking van het UWV. In het vervolgtraject is de Wajong uitkering geactiveerd en heeft N2 het bedrag met terugwerkende kracht toegekend gekregen. N2 kon geen postadres krijgen bij het CCP, omdat hij een Wajong uitkering heeft; *"Hij is afgewezen door het CCP, aangezien hij geen daklozenuitkering heeft, maar een Wajong uitkering. Hierdoor heeft hij geen recht op een postadres"*. Het hebben van een bewindvoerder zorgt voor extra handelen. Zo staat er in het toekomstplan van N2: *"contact opnemen met Woonnet Haaglanden om het feit dat N2 onder bewind staat en er daarom geen automatische incasso kan plaatsvinden"*. Ook benoemde de trajectbegeleider van N2 dat er sprake was van miscommunicatie tussen bewindvoerder, organisaties en de trajectbegeleider, waardoor taken dubbel werden uitgevoerd en het doorsturen ging onderling af en toe mis. Dat zorgde voor onnodig wachten gedurende beide trajecten. Bij N3 is er in het tweede vervolgtraject een aanvraag ingediend voor bewindvoering waarbij gewacht moest worden op de beslissing van de rechtbank. Daarnaast startte bij twee jongeren de schulddienstverlening en de schuldhelpverlening niet, omdat zij eerst bepaalde zaken op orde moesten hebben. In het toekomstplan van N3 wordt vermeld dat N3 een 0-uren contract kreeg, waardoor er onvoldoende en afwisselend inkomen is. Deze jongeren krijgen dan een aanvullende uitkering. Hierdoor verdienen deze jongeren in de meeste gevallen niet meer dan de hoogte van de uitkering waar ze recht op hebben. Daarnaast kon N3 de hoge borg niet betalen voor de studio's van het Sint Maartenhuis. Respondent N1 heeft gedurende het eerste traject bij verschillende kennissen en vrienden geslapen, waardoor N1 geen vaste slaapplek had en pendelde dagelijks voor een slaapplek. Tot slot hadden N1 en N3 geen familie in Nederland wonen, behalve één familielid.

4.2 Resultaten interviews trajectbegeleiders

In februari 2018 zijn er bij zeven trajectbegeleiders interviews afgenomen. Al deze trajectbegeleiders zijn werkzaam bij het JIT en verrichten Preventief trajecten, waarbij ze regelmatig dak- en thuisloze jongeren begeleiden. De resultaten van de interviews worden per onderwerp in deze paragraaf weergegeven. Om de resultaten te onderbouwen, zijn er enkele citaten toegevoegd. De resultaten zijn gebaseerd op de meningen en ervaringen van trajectbegeleiders.

4.2.1 De doelgroep

Reden van aanmelding

Als reden voor aanmelding van dak- en thuisloze jongeren geven vier trajectbegeleiders aan dat ze geen huisvesting hebben. Drie trajectbegeleiders geven aan dat deze jongeren vaak (hoge) schulden hebben en ze die graag willen oplossen. Vier trajectbegeleiders geven aan dat de dak- en thuisloze jongeren gestuurd zijn door het CCP; *"Vaak omdat ze gestuurd worden door het CCP. Ze zijn verplicht om eerst hier te komen voordat ze überhaupt hun uitkering aanvraag krijgen of een adres aanvraag in behandeling wordt genomen. Vaak sturen ze hun naar het JIT voor hulp"*. Tot slot geven twee trajectbegeleiders aan dat dak- en thuisloze jongeren zich aanmelden bij het JIT, omdat ze geen inkomsten hebben en hierbij hulp willen.

Hulpvragen

Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat de hulpvraag rondom huisvesting bij dak- en thuisloze jongeren op de eerste plaats staat. Een trajectbegeleider zegt hier het volgende over: *"Ze zeggen: ik ben het nu zat en kan bijna nergens meer terecht, ik wil niet meer overal slapen, ik wil anderen niet meer tot last zijn, ik wil nu echt iets voor mijzelf. Zo komen ze dan binnen, ongeacht wat er allemaal nog meer speelt. Dit is dan echt nummer 1 voor hun"*. Op nummer twee staat financiële hulp zoals het regelen van een inkomen (uitkering aanvragen) en het aflossen van schulden. In de interviews zijn door alle zeven trajectbegeleiders deze twee hulpvragen van dak- en thuisloze jongeren benoemd. Daarnaast geven twee trajectbegeleiders aan dat sommige dak- en thuisloze jongeren scholing als hulpvraag hebben. Tot slot benoemt een trajectbegeleider dat zij het herstellen van contacten van het sociaal netwerk het minst horen bij de hulpvragen van dak- en thuisloze jongeren.

4.2.2 Het begeleiden

Ervaring met het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren

Twee trajectbegeleiders vinden het leuk en uitdagend om dak- en thuisloze jongeren te begeleiden. Drie trajectbegeleiders geven aan dat zij de dak- en thuisloze trajecten lastig vinden of zelfs één van de moeilijkste trajecten vinden. Twee trajectbegeleiders vinden het lastig om deze jongeren gedurende het traject te motiveren, vooral omdat het hoofddoel van de jongeren (het realiseren van huisvesting) erg lastig is in de gemeente Den Haag. Totaal benoemen vier trajectbegeleiders dat zij voornamelijk met praktische zaken bezig zijn als het gaat om dak- en thuisloze jongeren. Eveneens geven vijf trajectbegeleiders aan dat zij bij dak- en thuisloze jongeren voornamelijk met het realiseren van huisvesting bezig zijn, waardoor andere problematiek op de achtergrond komt te staan. Ondanks dat zij de andere problematiek even belangrijk achten. Tevens gaat het proces voor de dak- en thuisloze jongeren te langzaam, benoemt door drie trajectbegeleiders. Daarnaast haakt deze doelgroep, volgens twee trajectbegeleiders, sneller af in een traject bij het JIT. Over de bovenstaande aspecten zegt een trajectbegeleider het volgende: *"Als ik een dakloze jongere krijg dan denk ik ook altijd: O god, daar gaan we weer. Echt heel vervelend. Dat maakt het werken wel echt lastig. Je wilt ook gewoon graag met ze aan de slag gaan en ook met andere problemen. Je moet ze gemotiveerd krijgen, dus je moet eerst huisvesting zien te regelen. Over andere problemen praten heeft bijna geen zin. Ze hebben alleen in hun hoofd: ik wil geld hebben en ik wil een dak boven mijn hoofd. Dus ja, als je ze dat niet kan bieden dan haken ze snel af. Dat is mijn ervaring"*. Tot slot worden er door

verschillende trajectbegeleiders de volgende aspecten eenmalig benoemd: bij sommige dak- en thuisloze jongeren moet je als trajectbegeleider iets meer achter hun aan gaan om zaken op orde te krijgen. Deze jongeren zijn minder bereikbaar, waardoor er al snel een week overheen gaat. Dak- en thuisloze jongeren komen onrustig over in gesprekken. Terugval in trajecten bij dak- en thuisloze jongeren is aanwezig. Het gaat regelmatig met vallen en opstaan; drie stappen vooruit en weer met twee stappen achteruit. De trajectbegeleider dient in vergelijking met jongeren zonder multiproblematiek vaker in de week met een dak- en thuisloze jongere af te spreken om de situatie te stabiliseren. Daarnaast ervaren dak- en thuisloze jongeren een hoge mate van stress, onder andere door de situatie waarin zij zitten en de overlevingsmodus waarin zij verkeren.

Verbeterpunten

Op de vragen: "Wat kan het JIT verbeteren in de begeleiding?" en "Stel jij bent directeur van het JIT, hoe zou jij het begeleiden van dakloze jongeren organiseren?", antwoordden alle trajectbegeleiders dat de trajecten bij dak- en thuisloze jongeren standaard 6 á 12 maanden moeten duren. Zes trajectbegeleiders zouden JIT Wonen uitbreiden met verschillende soorten woonprojecten. De samenwerking tussen organisaties verbeteren, wordt door drie trajectbegeleiders benoemd. Twee trajectbegeleiders stellen voor: om meer mensen in dienst te nemen, voorlichting te geven in het onderwijs over 18+ en nu?, meer preventief te werk gaan. Voorstellen die eenmalig benoemd worden, zijn onder meer: het JIT dient meer te focussen op de vaardigheden van jongeren, geen voorrang geven aan organisaties, uniformiteit binnen het JIT en meer tijd investeren in het sociaal netwerk van jongeren.

4.2.3 Het sociaal netwerk

Ervaring met het betrekken van het sociaal netwerk

Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat ze het sociaal netwerk van de dak- en thuisloze jongeren bij de begeleiding proberen te betrekken, maar vaak lukt dit niet. Voor alle trajectbegeleiders is het lastig om in contact te komen met het sociaal netwerk, omdat over het algemeen dak- en thuisloze jongeren dit niet willen en het contact afhouden. Volgens drie trajectbegeleiders willen jongeren eerst al hun zaken op orde hebben voordat ze het contact met hun sociaal netwerk herstellen. Tevens spreken vier trajectbegeleiders over een beperkt of geen netwerk bij dak- en thuisloze jongeren. Drie trajectbegeleiders geven aan dat het sociaal netwerk, volgens jongeren, boos zijn of het zat zijn en niet meer in verandering geloven. Daarnaast benoemt een trajectbegeleider de angst van het sociaal netwerk om toeslagen kwijt te raken, als zij aan een jongere onderdak bieden. Vijf van de trajectbegeleiders denken dat deze jongeren het contact afhouden wegens schaamte. Een trajectbegeleider vertelt over zijn ervaring om het sociaal netwerk bij dak- en thuisloze jongeren te betrekken bij de begeleiding: *"negen van de tien keer lukt dat niet. Dat heeft meer te maken met de jongeren die aangeven dat ze er niks meer mee te maken willen hebben, omdat ze hem/haar eruit hebben gegooid. Of ze zeggen: ik kan bij niemand meer terecht of ze helpen me niet. Dus ze willen het zelf ook niet meer. Dan heb je ook nog een deel die zeggen: nee, ik ga pas weer contact opnemen als ik mijn zaken heb geregeld. Zodat ze kunnen laten zien dat ze het toch kunnen. Als ze zo diep zitten dan is vaak het sociaal netwerk helemaal afgestoten. Dan wordt het een heel stuk moeilijker. Soms hebben ze wel een sociaal netwerk maar willen ze er niet over praten"*. Los gezien van het feit dat jongeren vaak het sociaal netwerk niet willen betrekken bij de begeleiding, hebben trajectbegeleiders hier ook enige invloed op. Zo geven drie trajectbegeleiders aan dat zij bij dak- en thuisloze jongeren eerst de praktische zaken oppakken voordat ze investeren in het sociaal netwerk van deze jongeren. Volgens één trajectbegeleider ga je als trajectbegeleider al snel mee met de praktische hulpvragen van jongeren en ga je die samen oplossen, terwijl de jongeren deze taken eventueel ook met zijn/haar sociaal netwerk kan doen.

Drie trajectbegeleiders ervaren een spanningsveld als het gaat om het betrekken van het sociaal netwerk, omdat ze de jongeren niet willen dringen maar wel toestemming willen krijgen om het netwerk te mogen benaderen en te betrekken bij de begeleiding. Vier

trajectbegeleiders geven aan dat ze het belang, om het sociaal netwerk te betrekken bij de begeleider, uitleggen aan de jongeren, zodat jongeren toestemming geven om het netwerk te betrekken bij de begeleiding. Daarnaast wordt door de trajectbegeleiders aan het sociaal netwerk uitgelegd wat het JIT samen met de jongere doet om de situatie te verbeteren. Tevens vragen drie trajectbegeleiders aan de jongeren om iemand van zijn/haar sociaal netwerk mee te nemen naar een gesprek. Ook vragen drie trajectbegeleiders naar de VIP's (belangrijke personen) van jongeren, om het sociaal netwerk in kaart te brengen en om de VIP's bij de begeleider te betrekken.

Wanneer het de trajectbegeleider lukt om in contact te komen met een persoon uit het sociaal netwerk van een jongere, gaan vijf trajectbegeleiders het gesprek aan en probeert met beide partijen af te spreken. Zo spreken drie trajectbegeleiders buiten het kantoor af en gaan naar de VIP's toe. Vervolgens wordt er gekeken, door drie trajectbegeleiders, wat deze VIP's kunnen betekenen om de situatie te verbeteren. Het streven is om taken uit handen te geven die de jongere samen met zijn sociaal netwerk kan oppakken. Dit kunnen ook afspraken zijn die uiteindelijk zorgen voor een efficiëntere begeleiding, volgens één trajectbegeleider; *"Soms zijn het hele simpele afspraken. Bijvoorbeeld vier maanden mag hij/zij blijven slapen, maar daarna moet hij/zij eigenlijk wel weg zijn. Dan weet je in ieder geval dat er vier maanden lang rust is, heeft hij/zij een plek. Doordat er rust is kan je veel meer aan de slag met een jongere. Hierdoor merk en voel ik dat de efficiëntie omhoog gaat"*. Tot slot geven vier trajectbegeleiders aan dat er een grens is aan het betrekken van het sociaal netwerk bij de begeleiding, namelijk wanneer VIP's een negatieve invloed hebben op de jongere. In dat geval kiezen deze trajectbegeleiders ervoor om deze VIP's niet te betrekken bij de begeleiding.

4.2.4 Het trajectverloop

Aanmelding en intakefase

Alle zeven trajectbegeleiders zijn positief over de aanmeldings- en intakefase. Zo geven vijf trajectbegeleiders aan dat ze tevreden zijn en deze fase graag onveranderd zien. De laagdrempeligheid van het JIT wordt als positief punt door drie trajectbegeleiders benoemd. Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat de jongeren zich bij binnenkomst, zonder afspraak, kunnen aanmelden. De mogelijkheid om aangemeld te worden door een instantie wordt ook benoemd door twee trajectbegeleiders. Twee trajectbegeleiders geven aan dat het fijn is dat jongeren geen indicatie nodig hebben om hulp bij het JIT te kunnen ontvangen. Vier trajectbegeleiders geven aan dat het JIT geen contra-indicaties meer heeft. Hiervan geven twee trajectbegeleiders aan dat een jongere wel regiobinding moet hebben met Den Haag en legaal moet zijn in Nederland. Daarbij is de leeftijdsgrens bij het JIT tot en met 26 jaar. Illegaliteit is momenteel de enige officiële contra-indicatie bij het JIT; volgens drie trajectbegeleiders. Over het algemeen zeggen de trajectbegeleiders hetzelfde over de contra-indicaties bij het JIT, behalve over de jongeren met een IQ lager dan 75, dat richting een licht verstandelijke beperking gaat. Een trajectbegeleider geeft aan dat er betreffende het IQ toch een grens is en daarmee functioneert het als een contra-indicatie, maar benoemd het JIT dit niet als een contra-indicatie; *"ja, maar ze worden geen contra's genoemd, omdat we dus wel met de jongeren aan de slag gaan. Zodat die jongere komt waar hij hoort. Een contra-indicatie was vroeger heel strikt; je IQ is 63, dus we doen er niet zoveel mee. Gaandeweg zijn we toch andere organisaties gaan benaderen. Ik heb hier een jongere zitten, hij/zij vertelt dit en dat, zouden we een afspraak kunnen plannen om te kijken of hij/zij daar terecht kan? Dus daarom zijn de contra-indicaties weggehaald. Behalve illegaliteit, want daar kunnen we echt niks mee"*.

Bij binnenkomst kan een jongere een intakegesprek krijgen; geven vijf trajectbegeleiders aan. Twee trajectbegeleiders voegen hier de mogelijkheid aan toe om op afspraak een intakegesprek in te plannen. Ook is er de mogelijkheid om een intakegesprek op locatie af te nemen. Twee trajectbegeleiders geven aan dat zij het intakegesprek als een screening zien. Totaal gaven twee trajectbegeleiders aan dat zij tijdens het intakegesprek alert zijn of er mogelijk sprake is van een licht verstandelijke beperking en vragen hiervoor naar het schoolverleden. Volgens drie trajectbegeleiders is het de bedoeling dat er in een intake-

gesprek op verschillende leefgebieden wordt doorgevraagd. Over de mate van doorvragen en hoe uitgebreid een intakegesprek gedaan wordt, geven de respondenten diverse antwoorden. Zo geven vier trajectbegeleiders aan dat zij hun intakegesprek uitgebreid doen, maar daarvan geeft één trajectbegeleider aan niet alles te noteren op het intakeformulier. Ook een tweede trajectbegeleider noteert niet alles. Drie trajectbegeleiders geven aan dat een jongere (waarschijnlijk) bij een andere trajectbegeleider in begeleiding zal komen. Hiervan geven twee trajectbegeleiders aan dat zij de globale lijnen bespreken en een gesprek niet de diepgang in sturen. Hier zegt één begeleider het volgende over: *"Dan merk je soms een klik en dan wil je doorvragen en dan heb je je eigen nieuwsgierigheid als hulpverlener en toch moet je voorzichtig zijn en moet je alleen naar de basisvragen, omdat je niet weet bij wie ze in traject komen"*.

Wachttijstperiode

Het JIT heeft een wachtlijst voor zowel JIT Noord als JIT Zuid. De lengte van de wachtlijst is per locatie verschillend. Vijf trajectbegeleiders geven aan dat de wachtlijst lang is, maar de antwoorden zijn erg divers; geschat van drie weken tot drie maanden. Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat de persoon die het intakegesprek doet, verantwoordelijk is als wachtlijstbeheerder. Zij geven aan dat de wachtlijstbeheerder wekelijks de jongere belt om te vragen hoe het met hem/haar gaat en of hij/zij nog gemotiveerd is voor een JIT traject. Drie trajectbegeleiders vinden dat de wachtlijst demotiverend werkt voor jongeren. Tevens menen vier trajectbegeleiders dat jongeren hierdoor sneller afhaken in de hulpverlening.

Bij het JIT hebben sommige jongeren voorrang op de wachtlijst en deze jongeren dienen zo snel mogelijk in traject te komen bij een trajectbegeleider. Volgens zes trajectbegeleiders hebben jongeren die bij Vast en Verder logeren voorrang op de wachtlijst. Tevens zijn de meningen van de trajectbegeleiders divers over de voorrangsregel. De één is voor gelijkheid onder jongeren en tegen de voorrangsregel. De ander is voor de voorrangsregel, omdat er dan een doorstroom is bij Vast en Verder. Ook zijn er trajectbegeleiders die beide kanten belangrijk vinden en in een tweestrijd zitten.

Uit de interviews is af te leiden dat de invulling van de wachtlijstperiode per trajectbegeleider verschillend is. Zo geven vier trajectbegeleiders aan dat in sommige gevallen een traject gestart wordt op het moment dat de jongere officieel in de wachtlijstperiode zit, terwijl andere trajectbegeleiders een afwachthouding aannemen. Vaak zijn trajectbegeleiders toch al handelingen aan het verrichten in de wachtlijstperiode; wordt door zes trajectbegeleiders gezegd. Zo geven vier trajectbegeleiders aan dat ze een (daklozen) uitkering aanvragen en een slaapplek regelen bij de (nacht) opvang. Volgens twee trajectbegeleiders moet bed, bad en brood geregeld worden in de wachtlijstperiode. Een trajectbegeleider zegt hier het volgende over: *"Het JIT biedt eigenlijk alles wel aan, alleen het is per trajectbegeleider verschillend. Dat moet wel echt uniformiteit worden. Wat het minimale is wat er gedaan moet worden. We zeggen wel bed, bad en brood. Maar wat ziet iedereen onder bed, bad en brood? Het staat niet ergens zwart op wit. Een uitkering aanvragen doe ik dan en een aantal collega's ook, maar ik weet ook dat er collega's zijn die daar niet aan gaan beginnen. Dat vinden ze te uitgebreid. Dan is het een loterij bij wie een jongere de intake heeft gehad of die vier tot zes weken voorsprong gaat krijgen of niet. Ik vind dat daar wel harde afspraken over moeten worden gemaakt"*. Drie trajectbegeleiders geven aan dat de jongeren, in de wachtlijstperiode, langs mogen komen als ze echt hulp nodig hebben of indien er vragen zijn. Het JIT geeft aan dat de jongeren tijdens de wachtlijstperiode ook terecht kunnen bij het Servicepunt en JIT Boks!, echter zijn er verschillende berichten over het wel of niet bestaan van het Servicepunt. Drie van de vier trajectbegeleiders geven aan dat ze eigenlijk (bijna) geen gebruik maken van het Servicepunt. De mogelijkheid om naar JIT Boks! te gaan, wordt door één trajectbegeleider benoemd.

Er zijn een aantal aspecten die sommige trajectbegeleiders zouden willen veranderen aan deze fase. Drie trajectbegeleiders zouden een stappenplan met opdrachten willen meegeven aan de jongeren, die op de wachtlijst staan, zodat zij alvast aan de slag kunnen gaan. Zo zegt één trajectbegeleider: *"Je kunt ze wel kant en klare opdrachten*

meegeven. Dat je op een A4'tje de stappen opschrijft die ze alvast kunnen doen. Zoals ga een DigiD aanvragen, ga bankafschriften regelen, meld je aan bij het daklozenloket en zeg dat je bij het JIT ben aangemeld. Je kan altijd een stappenplan voor ze maken. Daar waar ze nog hulp bij nodig hebben kunnen ze het Servicepunt XL bijvoorbeeld om hulp vragen. Eventueel kan de wachtlijstbeheerder een beetje ondersteunen". Zoals eerder is vermeld, hebben sommige jongeren voorrang op de wachtlijst. Twee trajectbegeleiders willen gelijkheid onder alle jongeren en willen daarom de voorrangsregel afschaffen. Twee trajectbegeleiders geven aan dat er meer medewerkers nodig zijn om de wachtlijstperiode korter te maken, zodat jongeren sneller de hulp kunnen krijgen die zij nodig hebben. Daarnaast stelt een trajectbegeleider voor om een chat op de JIT site te realiseren, zodat alle jongeren met hun vragen bij een medewerker terecht kunnen. Dit betekent dat de jongeren op de wachtlijst ook hun vragen kunnen stellen. Een andere trajectbegeleider geeft aan dat het Servicepunt op JIT Zuid niet vaak werd gebruikt door de jongeren die bij JIT Noord hulp ontvangen. De trajectbegeleider stelt voor om het Servicepunt zowel op JIT Zuid als op JIT Noord te organiseren. Tot slot mist een trajectbegeleider de uniformiteit in deze fase en zou graag willen dat er een duidelijke lijn wordt getrokken welke taken er onder "bed, bad en brood" verstaan worden, zodat alle trajectbegeleiders bij het JIT, zowel op JIT Zuid als op JIT Noord, dezelfde taken verrichten.

Onderzoeksfase

De onderzoeksfase geeft, volgens vier trajectbegeleiders, de trajectbegeleider en de jongere de ruimte om elkaar te leren kennen. Alle trajectbegeleiders vragen de verschillende leefgebieden uit en dit kan met een bolletjesschema als hulpmiddel. Drie van de zeven trajectbegeleiders geven aan het bolletjesschema format (bijna) niet te gebruiken, onder meer door het gebrek aan schrijfruimte. Volgens twee trajectbegeleiders komt de informatie van de onderzoeksfase uiteindelijk in het toekomstplan van de jongere. De ene trajectbegeleider schrijft zelf het toekomstplan en de andere trajectbegeleider laat de jongere zijn eigen toekomstplan schrijven. Tevens geven twee trajectbegeleiders aan in deze fase dat de hulpvragen van de jongere in kaart worden gebracht en er doelen opgesteld worden om gedurende het traject samen met de jongere aan te werken. Zes van de zeven trajectbegeleiders geven aan dat de onderzoeksfase niet meer zo zwart-wit is zoals die in de methodiek van Montfoort wordt beschreven. In de praktijk zijn de onderzoeksfase en de actiefase in elkaar verweven, doordat onder meer de problematiek van de jongeren meteen actie vereist. Zo zegt één trajectbegeleider: *"Het wordt wel onderzoeksfase genoemd, maar je kan niets anders dan kleine doelen alvast oppakken. Om twee redenen: het is noodzakelijk om het nu op te pakken en ook om de jongeren wel het gevoel te geven dat we bezig zijn. Alleen maar praten terwijl een jongere met problematiek zich heeft aangemeld, gaat het niet worden. Dan krijg je echt dat ze het gevoel krijgen dat ze alleen praten maar dat er niks wordt gedaan. Bijvoorbeeld als er geen uitkering is, dan ga ik niet wachten tot mijn onderzoeksfase afgelopen is. Dan ben ik nog vier weken extra kwijt. Dan ga ik die alvast opstarten. Dat geeft een jongere een goed gevoel en dat geeft ons met z'n allen een tijdsvoorsprong".*

Actiefase

Officieel duurt de actiefase twee maanden, ondanks dat de trajectbegeleiders deze fase als drie maanden ervaren. Alle zeven trajectbegeleiders vinden de actiefase te kort om de dak- en thuisloze jongeren te helpen, die problemen en hulpvragen hebben op verschillende leefgebieden. Drie trajectbegeleiders geven een volgens hen geschiktere tijdsduur aan, waarvan twee trajectbegeleiders vinden dat de actiefase minstens zes maanden dient te duren en één trajectbegeleider verhoogt de duur naar een jaar. Daarnaast geven alle trajectbegeleiders aan dat het vinden van huisvesting in de gemeente Den Haag zo goed als onmogelijk is binnen een eerste trajectduur, waardoor dak- en thuisloze jongeren over het algemeen standaard een vervolgetraject nodig hebben. Zo zegt één trajectbegeleider: *"Bij dakloze jongeren staat gewoon al vast dat drie maanden echt niet genoeg is. Er zijn minstens zes maanden nodig, willen de basisvoorzieningen, financiën en huisvesting in gang gezet zijn en/of behaald zijn. Daarbij zijn er veel te weinig woonvoorzieningen in Den Haag beschikbaar voor onze jongeren. Het is een wonder als je binnen een eerste traject huisvesting hebt kunnen regelen. Overal zijn gewoon wachtlijsten. Bij begeleid wonen van*

ons, dus JIT Wonen zelfs ook". Bij dak- en thuisloze jongeren zijn de trajectbegeleiders in het eerste traject vooral bezig met de basisvoorzieningen op orde krijgen en de jongeren aan te melden bij begeleidwoonprojecten (4x). Basisvoorzieningen zoals een daklozen-uitkering regelen, wordt door zeven trajectbegeleiders benoemd. Door verschillende trajectbegeleiders wordt drie keer het in kaart brengen van de schulden, het aanvragen van een postadres en het inschrijven bij Woonnet Haaglanden benoemd. Andere taken die één of twee keer door trajectbegeleiders benoemd zijn, zijn onder meer het maken van een inkomsten- en uitgavenoverzicht, een zorgpas aanvragen bij het CCP, inschrijven bij een zorgverzekering, een bankrekening activeren, schuldeisers benaderen, post sorteren, een DigiD activeren, belastingaangifte doen en het inschrijven bij woningsites. Daar komt bij dat twee trajectbegeleiders aangeven dat het in kaart brengen van schulden en het treffen van regelingen met schuldeisers over het algemeen erg lastig is bij dak- en thuisloze jongeren. Vaak hebben dak- en thuisloze jongeren een daklozenuitkering als inkomstenbron, waardoor er niet voldoende geld beschikbaar is om regelingen te treffen met schuldeisers.

Afgezien van de taken die de trajectbegeleider samen met de jongeren verricht om de opstelde doelen te bereiken, hangt het trajectverloop ook af van de jongeren. Zo zeggen twee trajectbegeleiders dat er soms weken voorbijgaan doordat een jongere niet bereikbaar is. Tot slot geven drie trajectbegeleiders aan dat de actiefase een fijne fase is voor dak- en thuisloze jongeren, omdat de doelen samen met de jongeren worden behaald en de jongeren vooruitgang zien. Met als doel dat deze jongeren langzamerhand zelfstandig aan de slag kunnen gaan met problemen in het dagelijks leven.

Vervolgtraject

Trajectbegeleiders geven aan dat het steeds lastiger wordt om de doelen van de jongeren met een multiproblematiek binnen een eerste traject te behalen. Zo geven alle zeven trajectbegeleiders aan dat dak- en thuisloze jongeren standaard een vervolgtraject nodig hebben, willen ze alle doelen kunnen behalen. Een vervolgtraject is nodig om alles wat in het eerste traject is gestart (de basisvoorzieningen, de financiën en de aanmelding bij begeleidwoonprojecten) door te zetten om het einddoel te behalen. Tevens geven alle zeven trajectbegeleiders aan dat zij in een vervolgtraject voornamelijk bezig zijn om huisvesting te realiseren en dat het erg lastig is door het beperkte woningaanbod in Den Haag. Naast het realiseren van huisvesting staat vooral het realiseren van school, werk, dagbesteding en het sociaal netwerk in het vervolgtraject centraal, benoemen verschillende trajectbegeleiders drie keer. Daarnaast geven twee trajectbegeleiders aan dat zij ook bezig zijn met het realiseren van een uitkering. Bijvoorbeeld wanneer het realiseren van een daklozenuitkering in het eerste traject niet is gelukt of wanneer een daklozenuitkering omgezet moet worden naar een bijstandsuitkering aangezien huisvesting is gerealiseerd.

Bij het JIT zijn er twee soorten vervolgtrajecten mogelijk, namelijk een Maatwerk vervolgtraject en een Preventief vervolgtraject. Vier van de zeven trajectbegeleiders doen een uitspraak over beide vervolgtrajecten, waaruit blijkt dat de trajectbegeleiders het niet unaniem met elkaar eens zijn over de inhoud en het verschil van beide vervolgtrajecten. Volgens twee trajectbegeleiders is het aantal te behalen doelen het verschil tussen beide vervolgtrajecten. De andere twee trajectbegeleiders geven aan dat er geen eindtijd gebonden is aan een Maatwerk vervolgtraject. Volgens twee trajectbegeleiders duurt een Preventief vervolgtraject drie maanden lang. Tevens geven twee trajectbegeleiders aan dat er een verschil is in de bereikbaarheid per week voor een jongere; een trajectbegeleider bij een Maatwerk vervolgtraject is de helft van de tijd per week beschikbaar dan dat hij beschikbaar is bij een Preventief vervolgtraject. Bij dak- en thuisloze jongeren wordt standaard door vier trajectbegeleiders een Preventief vervolgtraject gegeven. Tot slot is het krijgen van vervolgtrajecten niet vrijblijvend bij het JIT. Zo geven twee trajectbegeleiders aan dat een tweede vervolgtraject eigenlijk niet meer wenselijk is, mits uit noodzaak een Maatwerk vervolgtraject wordt aangeboden.

Een vervolgtraject aanbieden brengt enige administratieve zaken met zich mee. Volgens twee trajectbegeleiders dient een trajectbegeleider het eerste traject af te sluiten met een

toekomstplan en een handtekening van de jongere. Vervolgens dient de trajectbegeleider een vervolgtraject op te starten door een intakeformulier in te vullen en deze in te leveren bij de administratie, terwijl er geen intakegesprek plaatsvindt. Er wordt een dossier aangemaakt en de trajectbegeleider dient een nieuw toekomstplan te schrijven. Een trajectbegeleider stelt voor om de administratieve zaken efficiënter te maken voor de trajectbegeleiders. Zijn voorstel is dat de trajectbegeleider na drie maanden aangeeft bij de administratie dat een jongere niet afgesloten wordt, maar er geen extra handelingen gedaan hoeven te worden. Tot slot benoemt een trajectbegeleider dat de registratie voor de jongeren verschillend is per locatie (JIT Noord en JIT Zuid) wanneer er alsnog meer ondersteuning nodig blijkt te zijn dan de nazorg. In sommige gevallen wordt dit opnieuw als het eerste traject geregistreerd aangezien het traject niet aansluit op het eerste traject, terwijl in andere gevallen dit als het tweede traject wordt geregistreerd. Hierdoor ontstaat er een verschil in het aantal trajecten dat de jongeren wordt aangeboden. De trajectbegeleider wenst hier uniformiteit in.

4.2.5 Samenwerking en ervaringen met instanties

Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat ze voornamelijk, bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, samenwerken met het Centraal Coördinatiepunt (CCP) en met woonvoorzieningen. De verschillende woonvoorzieningen die door de zeven trajectbegeleiders worden benoemd zijn: JIT Wonen, de Kessler Stichting en Het Leger des Heils. Het gaat hierbij om begeleid woonprojecten en nachtopvang voor dak- en thuisloze jongeren. Vier trajectbegeleiders benoemen de samenwerking met de Dienst Sociale Zaken. Op het moment dat de jongeren een woning hebben, komen er vaak andere samenwerkingen met organisaties aan bod, zoals het Servicepunt Arbeid en schulddienstverlening. Echter wordt de schulddienstverlening van het JIT en het JIP, door twee trajectbegeleiders benoemd, bij de organisaties die zij in het eerste traject ook inschakelen. Tot slot benoemt één trajectbegeleider dat er een Zwerfjongerenoverleg en een Zorgpas Monitoroverleg plaatsvindt in de gemeente Den Haag, waar één trajectbegeleider van het JIT zich bij aansluit. Bij het overleg zitten meerdere partijen aan tafel, die zich inzetten voor dak- en thuisloze jongeren, tussen de 16 en 27 jaar, in de gemeente Den Haag.

Ervaring met instanties

Het JIT heeft als het om dak- en thuisloze jongeren gaat voornamelijk met het Centraal Coördinatie Punt (CCP) te maken. Zes trajectbegeleiders geven aan dat dak- en thuisloze jongeren een daklozenuitkering bij het CCP kunnen aanvragen. Daarnaast benoemen vier trajectbegeleiders dat je als trajectbegeleider een ADF-formulier moet invullen om toegang te krijgen voor verschillende woonvoorzieningen waar het CCP over beslist. Ook een aanvraag voor een postadres op de Binckhorstlaan in de gemeente Den Haag gaat via het CCP, benoemen twee trajectbegeleiders. Een trajectbegeleider voegt een aanvraag voor een zorgpas aan toe. Volgens één trajectbegeleider is het JIT afhankelijk van het CCP als het gaat om het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren; *"Wij zijn echt afhankelijk van het CCP. Zonder het CCP kunnen wij echt niks met dakloze jongeren. Daar kan je een daklozenuitkering en een postadres krijgen. Zonder die twee dingen kunnen wij niks anders doen voor dakloze jongeren. Voor een zorgpas zijn we afhankelijk van het CCP. Het CCP hebben wij nodig voor toegang voor woonvoorzieningen, nachtopvang en crisisopvang. Je kan gewoon niet om het CCP heen. Je hebt ze nodig"*.

Volgens drie trajectbegeleiders is het mogelijk om als trajectbegeleider (samen met andere organisaties) een nummertje 0 (een kwart voor 11) afspraak te maken voor een het inloopsprek uur bij het CCP. Helaas is er maar één nummertje 0 afspraak mogelijk per dag, waarvan andere organisaties ook gebruik kunnen maken. Trajectbegeleiders zonder deze afspraak en jongeren die zelfstandig naar het inloopsprek uur gaan, hebben te maken met een wachttijd die kan oplopen tot enkele uren, volgens vijf trajectbegeleiders. Het eerste gesprek vindt met meerdere medewerkers van het CCP plaats, benoemen drie trajectbegeleiders. Een medewerker die over de financiën gaat en een medewerker die over de daklozenopvang gaat. Tevens geven zes trajectbegeleiders aan dat je geluk moet hebben met welke medewerkers van het CCP je een gesprek hebt, omdat het afhankelijk

is van de medewerker of je makkelijk of moeilijk door een procedure heen komt. Daarnaast verloopt de samenwerking met de een soepeler dan met de andere medewerker. Daarnaast spreken drie trajectbegeleiders hun onvrede uit over de manier waarop zowel jongeren als trajectbegeleiders behandeld worden bij het CCP. Zij vinden dat, op enkele medewerkers na, er op een onbeschofte manier met hen omgegaan worden. Tevens geven vier trajectbegeleiders aan dat jongeren zonder een trajectbegeleider (meerdere keren) weggestuurd worden bij het CCP. Zo geven zes trajectbegeleiders aan dat het CCP deze jongeren verplicht naar het JIT sturen voor hulp, voordat hun aanvraag voor een daklozenuitkering of een postadres in behandeling wordt genomen. Daarnaast is er een termijn van vier maanden waarin jongeren allerlei opdrachten dienen in te leveren bij het CCP. Twee trajectbegeleiders geven aan dat het inleveren van de opdrachten niet bij alle dak- en thuisloze jongeren lukt, waardoor ze vaak niet op tijd hun papieren inleveren.

Tot slot benoemen verschillende trajectbegeleiders enkele voorstellen die zij graag anders zouden willen zien in samenwerking met het CCP. Twee trajectbegeleiders stellen voor om alle dak- en thuisloze jongeren, die begeleiding van het JIT krijgen en zich aanmelden bij het CCP, meteen een daklozenuitkering te geven in plaats van een procedure die hieraan voorafgaat. Wanneer een jongere zich niet aan de afspraken houdt, kan de uitkering per direct gestopt worden. Een trajectbegeleider voegt hier een postadres aan toe. De trajectbegeleider vindt dat alle aanvragen behandeld moeten worden, zonder dat er voorwaarden aangekoppeld zijn. Een ander voorstel van een trajectbegeleider is om JIT medewerkers op het kantoor bij het CCP te vestigen, zodat deze jongeren direct een intakegesprek kunnen krijgen. Een vierde voorstel van een trajectbegeleider is dat jongeren ook een afspraak kunnen maken voor een inloopsprekeuur, zodat zij niet uren hoeven te wachten in de hal. Een vijfde voorstel is om uitstel te kunnen krijgen als jongeren hun opdrachten niet op tijd kunnen inleveren, zodat deze jongeren en ook de trajectbegeleiders niet opnieuw vier weken hoeven te wachten. Tot slot stelt een trajectbegeleider voor om de onduidelijkheid betreffende de afwegingen die gemaakt worden bij het CCP over welke jongeren wel en niet geholpen kunnen worden, te bespreken met het JIT.

Ervaring met woonvoorzieningen

Vijf trajectbegeleiders benoemen de beperkte woonruimte die voor jongeren beschikbaar is in gemeente Den Haag en in de randgemeenten. Voor dak- en thuisloze jongeren is het lastig om met een daklozenuitkering via de particuliere weg aan huisvesting te komen, geven drie trajectbegeleiders aan. Tevens staan de jongeren vaak niet ingeschreven bij Woonnet Haaglanden. Volgens drie trajectbegeleiders dient men een aantal jaren ingeschreven te staan bij Woonnet Haaglanden, wil men kans maken op een kamer of woning. Voor sommige jongeren is zelfstandig wonen (nog) niet geschikt en is begeleid wonen mogelijk. Op dit moment is de vraag naar begeleid wonen groter dan het aanbod. Zo geven vijf trajectbegeleiders aan dat er wachtlijsten zijn bij begeleid woonprojecten in Den Haag. Over het algemeen geven drie trajectbegeleiders aan dat zij tevreden zijn over de bereikbaarheid en de samenwerking met de begeleid woonprojecten. Het JIT biedt zelf ook begeleid wonen aan. Alle zeven trajectbegeleiders geven aan dat er lange wachtlijsten zijn bij JIT Wonen, waarvan zes trajectbegeleiders aangeven dat er momenteel een aanmeldstop is. Zo zegt één trajectbegeleider: *"Een jongere van mij staat 1 jaar en vier maanden op de wachtlijst bij JIT Base en krijgt 28 februari eindelijk zijn kamer"*. Naast de onvrede over de wachtlijst bij JIT Wonen, geven twee trajectbegeleiders aan dat je als trajectbegeleider van het JIT een apart formulier dient in te vullen, die overeenkomsten heeft met het toekomstplan van de trajectbegeleider. Beide trajectbegeleiders vinden dit dubbel werk en vinden het zonde van de tijd. Zij stellen voor om het toekomstplan van de trajectbegeleider toe te staan bij JIT Wonen. Via het CCP is het mogelijk om toegang te krijgen tot andere begeleid woonprojecten van onder meer het Leger des Heils en de Kessler Stichting. Volgens vier trajectbegeleiders dient de trajectbegeleider een ADF-formulier in te vullen bij het CCP en beslist het CCP of een jongere in aanmerking komt voor begeleid wonen. Vervolgens krijgt een jongere via het CCP te horen bij welk begeleid wonen hij/zij een intakegesprek krijgt. Twee trajectbegeleiders zijn ontevreden over de tussenkomst van het CCP en zouden liever zelf de organisaties voor begeleid wonen willen benaderen en kunnen overleggen over de aanmelding.

De zes trajectbegeleiders geven aan dat zij vooral samenwerken met Vast en Verder (valt onder het Leger des Heils). Zes trajectbegeleiders geven aan dat de jongeren die bij Vast en Verder slapen voorrang krijgen op de wachtlijst van het JIT. Het Leger des Heils heeft ook een crisisopvang voor dak- en thuisloze jongeren tot 23 jaar. Drie trajectbegeleiders delen hun tevredenheid over de bereikbaarheid en de samenwerking met het Leger des Heils. De jongeren die qua leeftijd buiten de boot vallen, kunnen terecht bij de Kessler Stichting. De Kessler Stichting heeft een jongerenopvang, waar een deel van het inkomen van jongeren wordt ingehouden en het budget van de jongeren wordt beheerd. Volgens vijf trajectbegeleiders krijgen de jongeren zakgeld per week; *"Dan heb je wel Kessler, waar je 70 procent van je inkomen moet inleveren. Dat houdt jongeren toch vaak tegen. Eigenlijk leef je daar, wat ik dan begreep, van twintig euro per week. Dat krijg je dan en daar moet je het maar mee doen. De rest wordt ingehouden. Van die 30 procent die je overhoudt moet je nog je zorgverzekering betalen en je schulden. Wat dus niet kan en die loopt dan weer op als je daar gaat wonen"*. Volgens vijf trajectbegeleiders is de Kessler Stichting geen voorkeur van de jongeren. Tevens heeft de Kessler Stichting ook een nachtopvang, waar je met meerdere mensen (+/- 30 personen) op een zaal slaapt. Volgens twee trajectbegeleiders gaan jongeren er het liefst niet heen, alleen als er echt nood is. Bij de nachtopvang moeten de jongeren in de ochtend weg en mogen ze zich op het eind van de middag aanmelden.

Twee trajectbegeleiders geven aan dat zij het traject bij het JIT afsluiten op het moment dat jongeren begeleiding krijgen bij een woonproject. De jongere blijft vervolgens nog negen maanden in de nazorg van de trajectbegeleider. Tot slot stellen zes trajectbegeleiders voor om de woonvoorzieningen voor jongeren in Den Haag uit te breiden, waaronder het JIT. Zij zouden graag zien dat de verschillende soorten woonvoorzieningen worden uitgebreid.

Ervaring met Dienst Sociale Zaken (hieronder vallen ook de medewerkers van de Sociale Zaken en werkgelegenheid bij het daklozenloket)

Totaal spreken drie trajectbegeleiders over de samenwerking met de Dienst Sociale Zaken. Alle drie de trajectbegeleiders benoemen diverse ervaringen, zoals wel of geen lange wachttijd. Het uiterste van de ervaringen geldt ook voor het maken van een afspraak bij de Dienst Sociale Zaken. Eén trajectbegeleider zegt dat je achter zaken moet aangaan, want medewerkers van de Dienst Sociale Zaken vergeten het of geven het te laat door. Soms veroorzaakt door miscommunicatie tussen verschillende hulpverleners. Het niet op afspraak komen bij de Dienst Sociale Zaken heeft strenge gevolgen voor de jongeren. Volgens de trajectbegeleider zou de Dienst Sociale Zaken dan het dossier bij wijze van spreken kunnen afsluiten. Echter verloopt het omzetten van een daklozenuitkering naar een andere uitkering over het algemeen wel goed. Een andere trajectbegeleider uit zijn ontevredenheid over de manier waarop de medewerkers van de Dienst Sociale Zaken met jongeren en met ketenpartners omgaan. Tevens vindt dezelfde trajectbegeleider de telefonische bereikbaarheid erg beperkt. Als oplossing zou de trajectbegeleider willen voorstellen om een JIT medewerker bij de Dienst Sociale Zaken op het kantoor te vestigen. De derde trajectbegeleider benoemd net als de eerste trajectbegeleider dat de dak- en thuisloze jongeren niet bij hun sociaal netwerk mogen slapen buiten de gemeente Den Haag. Zij merken dat de Dienst Sociale Zaken dit liever niet wil hebben en dat dit voor de jongere gevolgen heeft om hulp te ontvangen. Hierdoor kan de Dienst Sociale Zaken, volgens de eerste trajectbegeleider, jongeren nog wel eens naar de daklozenopvang sturen in plaats van dat ze bij hun eigen sociale netwerk, buiten de gemeente Den Haag, mogen slapen.

Overige samenwerkingen

Twee trajectbegeleiders spreken met tevredenheid over de samenwerking met het Servicepunt Arbeid. Daarnaast is één trajectbegeleider tevreden over de laagdrempeligheid, snel hulp bieden aan de jongeren en vaste medewerkers waarmee contact wordt gehouden. Ditzelfde geldt voor de schulddienstverlening en daar voegt een andere trajectbegeleider aan toe dat ze even meekijken en meedenken. Eén trajectbegeleider spreekt over het Voortijdig Schoolverlaters en is tevreden over het contact.

Samenwerking tips

Tot slot geven zes trajectbegeleiders enkele tips hoe zij de samenwerking tussen instanties zouden verbeteren. Enkele specifieke voorstellen voor bepaalde instanties zijn eerder al ter sprake gekomen. Vier trajectbegeleiders geven aan dat de samenwerking tussen instanties verbetert als de procedures worden versoepeld. Zo wordt onder andere de procedure van een uitkering benoemd, die bij het kopje CCP ter sprake is gekomen. Drie trajectbegeleiders bevelen aan om enkele medewerkers van verschillende instanties in het pand van het JIT te laten werken. Twee van hen ziet dit ook andersom zitten; JIT medewerkers vestigen bij verschillende instanties, zodat de lijntjes tussen instanties korter worden en de samenwerking mogelijk soepeler verloopt. Een andere trajectbegeleider geeft aan dat een contactpersoon voor het JIT bij andere instanties ook voldoende is, indien diegene telefonisch bereikbaar is. Daarnaast zijn er nog enkele voorstellen van trajectbegeleiders die eenmalig benoemd worden. Een trajectbegeleider geeft aan dat zij geïnteresseerd is in Samen1Plan en vermoed dat hierdoor de samenwerking tussen instanties beter gaat verlopen. Een andere trajectbegeleider beveelt aan om de bereikbaarheid tussen instanties te verbeteren. Trajectbegeleider N6 vindt dat de onderlinge afspraken tussen instanties vastgelegd moeten worden. Een voorstel die trajectbegeleider N6 hieraan toevoegt is dat instanties meer naar elkaar moeten luisteren en moeten uitgaan van elkaars expertise. Eveneens vindt dezelfde trajectbegeleider dat de samenwerking tussen gemeenten verbeterd moet worden, omdat hierdoor de jongere en de trajectbegeleider tegen regiobinding regels aanlopen. Tot slot beveelt trajectbegeleider N7 aan dat de instanties beter moeten doorvragen bij jongeren en ketenpartners, zodat een jongere niet van het kastje naar de muur wordt gestuurd, dit scheelt tijd voor alle partijen. Eveneens beveelt deze trajectbegeleider aan om de twee overleggen (Het Zwerfjongerenoverleg en het Zorgpas Monitoroverleg) bekender te maken bij instanties, zodat er meer aanmeldingen komen en er meer gebruikt wordt gemaakt van de overleggen die in de gemeente Den Haag worden georganiseerd. Trajectbegeleider N7 zegt het volgende over een verbeterpunt bij de twee overleggen: *"Er is geen mandaat daar. Het is niet zo dat als je daar zit en het Leger des Heils, de Kessler Stichting of het JIT zegt dat we dit gaan doen, dat het dan nagekomen kan worden. Je hebt natuurlijk nog steeds je eigen organisatie waaraan je verantwoording moet afleggen"*.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden op basis van de literatuur- en veldonderzoek de deelvragen en de hoofdvraag van het onderzoek beantwoord.

5.1 Beantwoording deelvragen

Deelvraag 1: Welke hulpvragen hebben dak- en thuisloze jongeren die begeleiding van het JIT krijgen?

Uit de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat dak- en thuisloze jongeren voornamelijk behoefte hebben aan ondersteuning bij huisvesting en financiële hulp. Op nummer drie staat de behoefte aan scholing. Uit een intern onderzoek, binnen het JIT, is gebleken dat dak- en thuisloze jongeren daarnaast ook behoefte hebben aan ondersteuning bij dagbesteding, basisvoorzieningen en (geestelijke) gezondheid (JIT jaaranalyse, 2016). Dit komt overeen met de literatuur, gezien het gegeven dat dak- en thuisloze jongeren behoefte hebben aan de primaire levensbehoefte van een mens (eten, drinken en slaap) en de behoefte aan veiligheid en zekerheid (onderdak). Zij staan onderaan de behoefte piramides (Bolhuis, 2009; Kenrick et al., 2010). Tot slot wordt de zorgbehoefte van jongeren, door de trajectbegeleiders van het JIT, in kaart gebracht door middel van het bolletjesschema (Melissen, 2007). Echter blijkt uit de interviews (met de trajectbegeleiders) dat het bolletjesschema format zelden wordt gebruikt, maar de leefgebieden wel uitgevraagd worden. Volgens de literatuur kan een begeleider ook de zorgbehoefte van een jongere inschatten door middel van de Camberwell Assessment of Need vragenlijst en de mate van zelfredzaamheid in kaart brengen door middel van het Zelfredzaamheid-Matrix, zodat het hulpverleningstraject hierop aansluit.

Deelvraag 2: Hoe wordt het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren ervaren door trajectbegeleiders?

Volgens de onderzoeksresultaten van de interviews ervaren de trajectbegeleiders het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren verschillend; van uitdagend en leuk tot de lastigste doelgroep om te begeleiden. Het motiveren van de jongeren wordt als lastig ervaren, vooral omdat het hoofddoel van de jongeren (het realiseren van huisvesting) erg lastig is in de gemeente Den Haag. Het versterken van de motivatie en de bereidheid tot veranderen van de jongere kan de begeleider doen met motiverende gespreksvoering (MG) (Miller & Rollnick, 2014). Het gaat erom dat de begeleider het zelfvertrouwen van de jongere versterkt, de zelfmotiverende uitspraken uitdaagt en de ambivalentie van de jongere opzoekt. Instrumenten die handig zijn om toe te passen bij MG, zijn: het voor- en nadelen schema, het 5 G' schema en schaalvragen (Miller & Rollnick, 2014; Van der Veen & Goijarts, 2012). Vanuit de Zelfdeterminatietheorie kan geconcludeerd worden dat hoe minder een jongere zich autonoom voelt, hoe groter de kans is op weerstand; zich afzetten of terugtrekken. De begeleider dient er rekening mee te houden dat een mens behoefte heeft aan verbondenheid, autonomie en aan competentie (Deci & Ryan, 2002; Van der Veen & Goijarts, 2012). Daarbij zijn er zes stadia van verandering volgens de veranderingscirkel van Prochaska en DiClemente, waarin kans op terugval altijd aanwezig is. De geïnterviewde trajectbegeleiders benoemen dat het traject bij dak- en thuisloze jongeren regelmatig met vallen en opstaan gaat. De begeleider dient aan te sluiten aan de fase waarin de jongere zich bevindt, aangezien de fase onder andere iets zegt over de motivatie van de jongere. De begeleider kan door middel van MG de jongere stimuleren om in een volgende fase te komen. MG kan goed gecombineerd worden met andere methodes en methodieken. Daarnaast kan gezegd worden dat de trajectbegeleider vaker in de week met een dak- en thuisloze jongere afsprekt om de situatie te stabiliseren, dan bij de jongeren zonder multiproblematiek. De onrust van jongeren en de overlevingsmotieven zijn merkbaar in het traject. Dit komt overeen met theorie van Maslow.

Ook het betrekken van het sociaal netwerk van dak- en thuisloze jongeren bij de begeleider ervaren de geïnterviewde trajectbegeleiders als lastig. Vaak lukt dit niet, doordat over het algemeen dak- en thuisloze jongeren dit niet willen en het contact afhouden. Tevens spreken de geïnterviewde trajectbegeleiders en onder meer Bassant & Bassant-Hensen

(2017). over een beperkt of geen netwerk bij dak- en thuisloze jongeren. Terwijl het, vooral sinds 2015, van de burger wordt verwacht dat het sociaal netwerk bijspringt (Sens, 2017). Los gezien van het feit dat jongeren vaak het sociaal netwerk niet willen betrekken bij de begeleiding, hebben trajectbegeleiders hier ook enige invloed op. Zo geven trajectbegeleiders en Nabel et al. (2010) aan dat zij bij dak- en thuisloze jongeren voornamelijk de praktische zaken oppakken. Hierdoor komt een andere problematiek op de achtergrond te staan en wordt er niet geïnvesteerd in het betrekken van het sociaal netwerk. Desalniettemin achten de trajectbegeleiders de andere problematiek even belangrijk. De achterliggende gedachte, volgens de literatuur, is dat het wegnemen van praktische problemen ervoor zorgt dat de jongere hoop in een verbeterde situatie krijgt en gemotiveerd wordt om aan zijn doelen te werken. Tot slot haken dak- en thuisloze jongeren sneller af in een traject bij het JIT, (vaak) omdat het te langzaam gaat voor zij een verandering zien. Volgens Korevaar & Dröes (2016) kunnen begeleiders de ontwikkelingsmogelijkheden van dak- en thuisloze jongeren stimuleren door als begeleider in de beginfase een aantal problemen samen met de jongeren op te lossen, zodat de jongere een gevoel van hoop ervaart.

Door de diversiteit in problematiek en achtergrond van dak- en thuisloze jongeren is er geen sprake van één methode of interventie die bij alle dak- en thuisloze jongeren werkt. Tijdens de interviews met de trajectbegeleiders zijn er geen uitspraken gedaan over de methodiek NP en het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren. Drie methodieken die volgens Bassant & Bassant-Hensen (2017) effectief bewezen zijn, bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, zijn de methodieken: Critical Time Intervention (CTI), Krachtwerk en Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH). De methodiek Nieuwe Perspectieven, waarmee het JIT werkt, is niet effectief bewezen bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren, maar lijkt wel raakvlakken te hebben met de effectieve methodieken. Zo komt het gemeenschappelijk doel 'het stabiliseren van de situatie en het vergroten van kwaliteit van het leven door de zelfredzaamheid, eigen regie en eigen kracht te versterken'. Deze methodieken hebben gemeenschappelijk dat de trajectbegeleider presentiegericht, oplossingsgericht, krachtgericht, netwerkgericht en multidisciplinair werkt. Daarbij werkt het JIT outreachend (Melissen, 2007). Tot slot benadrukt de literatuur dat de vertrouwensband tussen de jongere en de begeleider het succes is naar een effectief hulpverleningstraject. De trajectbegeleider dient zich te realiseren dat achter elk probleem een wens zit om iets te behouden of een wens tot verandering. Er wordt gefocust op wat de jongere wel kan in plaats van wat niet. De trajectbegeleider dient te helpen bij het opstellen van haalbare doelen en het maken van eigen keuzes. De begeleider gaat samen met de jongere op zoek naar informatie en geeft de jongere toelichting over zijn/haar mogelijkheden. De begeleider stimuleert de jongere om zelf oplossingen te bedenken. Tevens is het van belang dat de begeleider vraagt aan welk doel de jongere het eerst wil werken, ofwel wat voor haar/hem op dit moment de prioriteit heeft. Bij het vergroten van het sociaal netwerk dient ook gekeken te worden naar oude contacten. Daarnaast kan er een genogram en een levenslijn gemaakt worden. De begeleider kan samen met de jongere kiezen voor een familienetwerkberaad en bemiddelt bij het verbeteren en/of onderhouden van sociale contacten van de jongere. De begeleider dient meerzijdig partijdig te handelen. Bij sommige jongeren is het nodig dat ze professionele hulp krijgen van een andere organisatie die bijvoorbeeld gespecialiseerd is in het begeleiden van verslavingsproblematiek, psychische en/of lichamelijke problematiek of gedragsproblematiek, blijkt uit de interviews en de literatuur.

Deelvraag 3: Hoe wordt het trajectverloop van dak- en thuisloze jongeren ervaren door trajectbegeleiders?

Het JIT werkt met de methodiek Nieuwe Perspectieven (Melissen, 2007). JIT Preventief is één van de vier trajectvormen die het JIT de jongeren aanbiedt. Een Preventief traject bestaat uit verschillende fasen, namelijk aanmelding/intake, onderzoeksfase, actiefase en follow up. Daarnaast hebben de trajectbegeleiders, volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders en Teamleiders JIT (2016/2017), de mogelijkheid om een vervolgetraject aan de jongeren te bieden en is er een wachtlijstperiode voor de jongeren. Uit de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat de trajectbegeleiders positief zijn over

de **aanmeldings- en intakefase**. Met name de laagdrempeligheid van het JIT en de mogelijkheid dat jongeren zonder afspraak binnen kunnen lopen (waarbij geen indicatie nodig is) om zich aan te melden en/of een intakegesprek te krijgen. Tevens is er ook de mogelijkheid om een intakegesprek op locatie af te nemen. Volgens de literatuur is illegaliteit de enige officiële contra-indicatie bij het JIT. Wel dient een jongere regiobinding te hebben met de gemeente Den Haag en tussen de 12 en 17 jaar oud te zijn. De mening tussen trajectbegeleiders varieert als het gaat om de jongeren met een IQ lager dan 75, dat richting een licht verstandelijke beperking gaat. Uit de interviews blijkt hier onduidelijkheid over te zijn; wel of geen contra-indicatie? Door de meeste trajectbegeleiders wordt het intakegesprek gezien als een screening met alertheid op een licht verstandelijke beperking. De trajectbegeleiders vragen door op verschillende leefgebieden, waarbij sommigen extra alert zijn op het schoolverleden bij jongeren. Echter is de mate van doorvragen tijdens een intakegesprek per trajectbegeleider verschillend en noteren niet alle trajectbegeleiders alles op het intakeformulier. Het JIT heeft op beide locaties een wachtlijst, waarbij de **wachtperiode** geschat wordt tussen de drie weken en drie maanden. De persoon die het intakegesprek doet, is verantwoordelijk als wachtlijst-beheerder en belt wekelijks de jongere. Volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders werkt een wachtlijst demotiverend voor jongeren en merken zij dat jongeren sneller afhaken in de hulpverlening. Daarbij hebben alleen Vast en Verder jongeren nog voorrang op de wachtlijst, volgens de resultaten van de interviews. De meningen over de voorrangsregels zijn divers onder de trajectbegeleiders. Uit de resultaten van de interviews is af te leiden dat de invulling van de wachtlijstperiode per trajectbegeleider verschillend is, waardoor uniformiteit ontbreekt. Trajectbegeleiders zijn in de wachtlijstperiode al handelingen aan het verrichten, maar de mate is divers. De meeste trajectbegeleiders vragen standaard een daklozenuitkering aan en regelen een slaapplek bij een (nacht)opvang. Volgens de literatuur biedt het JIT de jongeren JIT Boks! en het Servicepunt aan. Echter zijn er verschillende berichten over het wel of niet bestaan van het Servicepunt. Volgens de methodiek van Montfoort is het traject verdeeld in een **onderzoeksfase** en een actiefase, in de praktijk blijken deze fases in elkaar verweven te zijn. Voornamelijk doordat de problematiek van de jongeren meteen om actie vraagt. De jongere en de trajectbegeleider krijgen de ruimte om elkaar te leren kennen. Met behulp van de verschillende leefgebieden op het bolletjesschema worden de leefgebieden uitgevraagd (Melissen, 2007). Echter blijkt uit de resultaten van de interviews dat het bolletjesschema format zelden wordt gebruikt wegens gebrek aan schrijfruimte. Daarnaast wordt er een toekomstplan geschreven door de trajectbegeleider en soms door een jongere. Uit de dossieranalyse kwam naar voren dat trajectbegeleiders verschillend rapporteren en de opgestelde doelen in verschillende mate formuleren. Hierin lijkt uniformiteit te ontbreken. Volgens Melissen (2007) duurt de **actiefase** twee maanden, in de praktijk wordt de actiefase als drie maanden gezien (+ onderzoeksfase). De trajectbegeleiders vinden de actiefase te kort om de dak- en thuisloze jongeren te helpen, die problemen en hulpvragen hebben op verschillende leefgebieden. Volgens hen is een trajectduur van minimaal zes maanden tot een jaar een geschiktere tijdsduur. Tot slot is de actiefase een fijne fase voor dak- en thuisloze jongeren, omdat de doelen samen met de jongeren worden behaald en de jongeren vooruitgang zien, aldus de geïnterviewde trajectbegeleiders. Uit de resultaten van de dossieranalyse en de interviews kan geconcludeerd worden dat het behalen van doelen van dak- en thuisloze jongeren zelden tot nooit haalbaar is in een eerste traject, waardoor deze jongeren standaard een **vervolgtraject** nodig hebben om alle doelen te kunnen behalen. Er zijn twee soorten vervolgtrajecten mogelijk, namelijk een Maatwerk vervolgtraject en een Preventief vervolgtraject (Teamleider JIT, 2016/2017). De geïnterviewde trajectbegeleiders zijn het niet unaniem eens over de inhoud en het verschil van beide vervolgtrajecten. Bij dak- en thuisloze jongeren wordt standaard door de trajectbegeleiders een Preventief vervolgtraject gegeven. Een vervolgtraject aanbieden brengt enige administratieve zaken met zich mee, waarover trajectbegeleiders ontevreden zijn. Volgens de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat een trajectbegeleider het eerste traject af dient te sluiten met een toekomstplan en een handtekening van de jongere. Vervolgens dient de trajectbegeleider een vervolgtraject op te starten door een intakeformulier in te vullen en deze in te leveren bij de administratie, terwijl er geen intakegesprek plaatsvindt. Er wordt een dossier aangemaakt en de trajectbegeleider dient een nieuw toekomstplan te

schrijven. Tot slot blijkt uit de resultaten van de interviews dat de registratie voor de jongeren die vanuit de nazorg terug in traject komen per locatie verschillend is. De ene registreert het als een eerste traject, aangezien het traject niet aansluitend is aan het eerste traject. De ander registreert het als een tweede traject. Hierdoor krijgt de ene jongere meer trajecten aangeboden dan de ander. Tot slot sluit de trajectbegeleider het traject bij het JIT af, wanneer jongeren begeleiding krijgen bij een woonproject. De jongere blijft vervolgens nog negen maanden in de nazorg van de trajectbegeleider (Melissen, 2007).

Deelvraag 4: Hoe wordt het samenwerken met andere hulpverleningsinstanties ervaren door de trajectbegeleiders?

Uit de resultaten van het literatuuronderzoek en de interviews kan geconcludeerd worden dat de trajectbegeleiders voornamelijk samenwerken met het CCP en met woonvoorzieningen. Volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders is het mogelijk om als trajectbegeleider (samen met andere organisaties) een nummertje 0 (een kwart voor 11 afspraak) afspraak te maken voor het inloopspreekuur bij het CCP en zijn tevreden over deze afspraak. De trajectbegeleiders zijn ontevreden over de wachttijd die kan oplopen tot enkele uren, wanneer een nummertje 0 afspraak niet mogelijk is en de jongeren zelfstandig naar het inloopspreekuur gaan. Tevens verloopt de screening en toeleiding voor enkele woonvoorzieningen van het Leger des Heils, de Kessler stichting en Limor via het CCP (www.ggdhaaglanden.nl, 11 september 2018), en de trajectbegeleider dient een ADF-formulier in te vullen. Uit de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat enkele trajectbegeleiders ontevreden zijn met de tussenkomst van het CCP betreffende de woonvoorzieningen. Tevens wordt er onvrede uitgesproken over het feit dat het CCP deze jongeren verplicht naar het JIT sturen voor hulp, voordat hun aanvraag voor een daklozenuitkering of een postadres in behandeling wordt genomen. Wat in tegenspraak is met de vrijwillige hulpverlening van het JIT (www.hetjit.nl, 13 september 2017; Melissen 2007). Er is een termijn van vier weken waarin jongeren allerlei opdrachten dienen in te leveren bij het CCP (H. Nieuwenburg, 1 mei 2018). Waarbij uit de resultaten van de interviews blijkt dat het inleveren van de opdrachten niet bij alle dak- en thuisloze jongeren lukt, waardoor ze vaak niet op tijd hun papieren inleveren met als gevolg dat een aanvraag niet in behandeling wordt genomen. Daarnaast spreken geïnterviewde trajectbegeleiders hun onvrede uit over de manier waarop zowel jongeren als trajectbegeleiders behandeld worden bij het CCP. Zij vinden dat, op enkele medewerkers na, er op een onbeschofte manier met hen omgegaan wordt en jongeren zonder een trajectbegeleider (meerdere keren) weggestuurd worden bij het CCP.

Uit de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat er een beperkte woonruimte beschikbaar is voor jongeren in gemeente Den Haag en in de randgemeenten. Daarnaast is het voor dak- en thuisloze jongeren lastig om met een daklozenuitkering via de particuliere weg aan huisvesting te komen, voornamelijk omdat de jongeren vaak niet ingeschreven staan bij Woonnet Haaglanden en enkele jaren ingeschreven dienen te staan. Voor sommige jongeren is zelfstandig wonen (nog) niet geschikt en is begeleid wonen mogelijk. Op dit moment is de vraag naar begeleid wonen groter dan het aanbod, blijkt zowel uit de resultaten van de dossieranalyse als uit de interviews. Daarnaast werken de trajectbegeleiders van het JIT voornamelijk samen met JIT Wonen, de Kessler Stichting, Het Leger des Heils, als het gaat om woonvoorzieningen. Het gaat hierbij om begeleid woonprojecten en nachtopvang voor dak- en thuisloze jongeren. Tevens zijn er wachtlijsten bij begeleid woonprojecten in Den Haag. Over het algemeen geven de trajectbegeleiders aan dat zij tevreden zijn over de bereikbaarheid en de samenwerking met de begeleid woonprojecten. Het JIT biedt zelf ook begeleid wonen aan. **JIT Wonen** bestaat uit drie verschillende afdelingen (JIT Base, Duwo Foyer en JIT Next) die variëren in de hoeveelheid begeleiding die jongeren nodig hebben (www.hetjit.nl, 13 september 2017). Naast de onvrede over de wachtlijst en dat er momenteel een aanmeldstop is bij JIT Wonen, geven trajectbegeleiders aan dat je als trajectbegeleider van het JIT een apart formulier dient in te vullen, die overeenkomsten heeft met het toekomstplan van de trajectbegeleider. Tevens geven de trajectbegeleiders aan dat zij vooral samenwerken met **Vast en Verder** nachtopvang (valt onder het Leger des Heils), als het gaat om dak- en thuisloze jongeren.

Waarbij de jongeren die bij Vast en Verder slapen voorrang krijgen op de wachtlijst van het JIT. Volgens W. Schadee (1 mei 2018) en de resultaten van de interviews heeft de **Kessler Stichting** een jongerenopvang, waar een deel van het inkomen van jongeren wordt ingehouden en het budget van de jongeren wordt beheerd. Van het overige geld dient de jongere ook zijn zorgverzekering van te betalen. Volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders is de Kessler stichting geen voorkeur van de jongeren.

De resultaten van de interviews wijzen erop dat wanneer dak- en thuisloze jongeren een woning hebben, er andere samenwerkingen met organisaties aan bod komen, zoals het Servicepunt Arbeid, Schulddienstverlening, Voortijdig Schoolverlaters en de Dienst Sociale Zaken. Over de samenwerking met het **Servicepunt Arbeid**, de **schulddienstverlening**, **Voortijdig Schoolverlaters** zijn de trajectbegeleiders tevreden. Betreffende de **Dienst Sociale Zaken** (hieronder valt ook de Sociale Zaken en Werkgelegenheid gevestigd op het daklozenloket) benoemen de geïnterviewde trajectbegeleiders diverse ervaringen, zoals een mogelijk lange wachttijd. Het niet op afspraak komen bij de Dienst Sociale Zaken heeft strenge gevolgen voor de jongeren. Volgens de trajectbegeleiders zou de Dienst Sociale Zaken dan het dossier bij wijze van spreken kunnen afsluiten. Echter verloopt het omzetten van een daklozenuitkering naar een andere uitkering over het algemeen wel goed. Tevens is er ontevredenheid over de manier waarop de medewerkers van de Dienst Sociale Zaken met jongeren en met ketenpartners omgaan en de beperkte (09.00-10.00) telefonische bereikbaarheid van de consulent. Sommige trajectbegeleiders hebben het gevoel dat de Dienst Sociale Zaken liever wil dat de jongeren in de nachtopvang slapen dan bij hun eigen sociaal netwerk. Hierdoor kan de Dienst Sociale Zaken, volgens enkele trajectbegeleiders, jongeren nog wel eens naar de daklozenopvang sturen en niet naar hun eigen sociale netwerk, buiten de gemeente Den Haag. Wat in tegenspraak is, aangezien de medewerkers (W. Schadee & H. Nieuwenburg) van het daklozenloket zeggen dat de nachtopvang als noodmiddel wordt gezien, wanneer iemand niet bij zijn sociale netwerk kan overnachten. Echter zeggen zij ook dat bij twijfel van dakloosheid een nachtopvang als maatregel gebruikt kan worden.

Tot slot kan er uit de resultaten van de interviews geconcludeerd worden dat er een **Zwerfjongerenoverleg** en een **Zorgpas Monitoroverleg** plaatsvindt in de gemeente Den Haag, waar één trajectbegeleider van het JIT zich bij aansluit. Bij beide overleggen zitten meerdere partijen aan tafel, die zich inzetten voor dak- en thuisloze jongeren, tussen de 16 en 27 jaar, in de gemeente Den Haag. Er is een weinig animo om een casus in te brengen vanuit de trajectbegeleiders van het JIT en mandaat ontbreekt. Volgens de literatuur vergt het samenwerken met andere hulpverleningsorganisaties, sociale netwerk en de jongere zelf samenwerking, tijd en onderlinge communicatie. Hulpverleners-organisaties hanteren verschillende registratiesystemen en stellen eigen doelen op. Vaak wordt er bij meervoudige probleemtrajecten, waar verschillende hulpverleners actief zijn, langs elkaar heen gewerkt en ontstaan er misverstanden, dit maakt de hulp minder effectief (Frans-Veenstra et al., 2015). Dit blijkt ook uit de dossieranalyse. **Samen1Plan.nl** is een online hulpverleningsplan ontwikkeld in 2009/2010 door Molendrift, waarin gestreefd wordt om de hulpverlening effectiever en efficiënter te maken aan cliënten en gezinnen, door de samenwerking en communicatie tussen cliënt/gezin, hulpverleners en het sociale netwerk te verbeteren (Frans-Veenstra et al., 2015).

Deelvraag 5: Welke doelen worden in het eerste Preventief traject behaald en voor welke doelen hebben, dak- en thuisloze jongeren bij het JIT, een vervolgtraject nodig?

Uit de resultaten van de dossieranalyse kan geconcludeerd worden dat de doelen op het gebied van basisvoorzieningen en financiën over het algemeen het eerste traject in beslag nemen bij trajecten van dak- en thuisloze jongeren. Het aanmelden bij begeleid wonen, hoort hier volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders ook bij. Wat gezien de resultaten van de literatuur aansluit bij de primaire levensbehoefte van dak- en thuisloze jongeren, die eerder in dit hoofdstuk besproken is.

Een vervolgtraject is nodig voor het realiseren van huisvesting, gezondheid, dagbesteding, school, werk en het op orde krijgen van de financiën.

Huisvesting: Zowel uit de resultaten van de dossieranalyse als uit de interviews kan geconcludeerd worden dat er een vervolgtraject noodzakelijk is om huisvesting te realiseren. Daarnaast kan gezegd worden op basis van de resultaten van de dossieranalyse worden dat voor de doelen: 'Woonpas bij Woonnet Haaglanden, huurtoeslag aanvragen, WA-en inboedelverzekering afsluiten, een tv-aansluiting en internetaansluiting aanvragen' een vervolgtraject gebruikt wordt. Echter benoemen de geïnterviewde trajectbegeleiders dat het realiseren van een woonpas haalbaar is in een eerste traject. Doelen richting huisvesting die binnen het eerste traject gerealiseerd worden zijn: het regelen van een postadres, zorgpas, een aanmelden bij begeleid wonen en het uitschrijven uit een ander land.

Gezondheid: Uit de resultaten van de dossieranalyse kan geconcludeerd worden dat het vervolgtraject op het gebied van gezondheid voornamelijk wordt gebruikt om psychische hulp te ontvangen op verwijzing van de huisarts. Het realiseren van een huisarts of een tandarts is over het algemeen haalbaar binnen het eerste traject, maar sommige jongeren, kiezen ervoor om zich nog niet in te schrijven en zich eerst te focussen op andere zaken. Het hebben van een zorgverzekering lukt binnen een eerste traject.

Dagbesteding: Over het algemeen is dagbesteding geen prioriteit voor dak- en thuisloze jongeren als we kijken naar de doelen en interventies die zijn ondernomen bij de vier jongeren.

Werk: In de meeste gevallen is er, volgens de dossieranalyse resultaten, een vervolgtraject nodig om werk te realiseren. Het realiseren van: een CV, motivatiebrief, aanmelden bij verschillende organisaties en het ontvangen van hulp vanuit het Servicepunt Arbeid lukt in het eerste traject.

Opleiding: Het vinden van een passende opleiding en hiervoor toegelaten te worden lukt niet in een eerste traject en ook niet in een vervolgtraject, aldus de resultaten van de dossieranalyse. Over het algemeen is het aanmelden voor organisaties en voor een AMN-test in het eerste traject mogelijk. Echter kan het ontvangen van hulp per organisatie en casus in verschillende trajecten plaatsvinden. Ditzelfde geldt voor de AMN-test.

Financiën: Uit de resultaten van de dossieranalyse kan geconcludeerd worden dat, in de meeste gevallen, dak- en thuisloze jongeren een vervolgtraject nodig hebben voor: het maken van een inkomsten- en uitgavenoverzicht, schuldenoverzicht, activeren van een Wajong uitkering, uitkering omzetten naar een bijstandsuitkering, bijzondere bijstand aanvragen, hulp ontvangen van de schulddienstverleners JIT/JIP, bewindvoerder toegekend krijgen, bezwaar tekenen tegen het UWV en zorgtoeslag ontvangen. Echter benoemen de geïnterviewde trajectbegeleiders dat het realiseren van een inkomsten- en uitgavenoverzicht en een schuldenoverzicht, in de meeste gevallen in het eerste traject wordt gedaan. Het ontvangen van een fiets voor niets, het openen van een spaarrekening en het benaderen van schuldeisers wordt in verschillende trajecten gedaan. Het aflossen van de schulden bij schuldeisers wordt bij twee van de drie jongeren in het eerste traject gedaan. In tegenstelling tot de interviewresultaten, waarin trajectbegeleiders aangeven dat het in kaart brengen van schulden en het treffen van regelingen met schuldeisers over het algemeen erg lastig is bij dak- en thuisloze jongeren. Vaak hebben dak- en thuisloze jongeren een daklozenuitkering als inkomstenbron, waardoor er niet voldoende geld beschikbaar is om regelingen te treffen met schuldeisers. De onderzoeker vermoedt dat de hoogte van de Wajong uitkering het mogelijk maakt dat beide jongeren, bij de dossieranalyse, enkele schulden in het eerste traject kunnen aflossen in tegenstelling tot de jongeren met een daklozenuitkering. Over het algemeen lukt het om een daklozenuitkering, inkomstenverklaring, belastingaangifte, actieve DigiD te realiseren in het eerste traject.

Deelvraag 6: Zijn er externe en interne factoren in een traject, die een vervolgtraject bij dak- en thuisloze jongeren noodzakelijk maken?

Uit literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden dat er belemmeringen zijn die het herstel van een jongere kunnen stagneren. In dit onderzoek wordt gesteld dat stagnatie in het herstel van een jongere zorgt voor een vertragend trajectverloop en uit kan monden in een vervolgtraject. Hierdoor wordt een belemmering van het herstel gezien als factor die een mogelijke rol kan zijn voor een vervolgtraject. Volgens Korevaar & Dröes (2016) variëren de belemmeringen van het ontbreken van basale levensvoorzieningen tot aan

geen toegang hebben tot de benodigde hulp, het gebruik van verslavende middelen, traumatische ervaringen en inadequate behandeling. Uit de resultaten van de dossieranalyse kan geconcludeerd worden dat de volgende interne factoren een mogelijke rol spelen in het trajectverloop, waardoor een vervolgtraject nodig is, namelijk: gezondheidsklachten, psychische klachten (zoals depressie en piekeren), beperkingen of stoornissen (wel of niet gediagnostiseerd), afspraken afzeggen, onbereikbaar zijn, meerdere malen verhuisd zijn (ook binnen instellingen), indicatie voor beschermd wonen, politie/justitie contacten (celstraf en/of taakstraf), middelengebruik (alcohol en/of drugs), geen inzicht in schulden, ingeschreven staan in het buitenland/ uit buitenland komen, impulsieve beslissen nemen, veranderen van keuze (opleiding) en de AMN-test niet halen. Tot slot, het verantwoordelijk voelen voor een familielid en deze financieel ondersteunen. Tevens benoemd Korevaar & Dröes (2016) ook de rol van psychische klachten en voegt enkele interne factoren toe zoals: het ontbreken van sociale rollen, inadequate coping strategieën, schaamte, laag zelfbeeld, gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen. Enkele geïnterviewde trajectbegeleiders benoemde de jongere als een belangrijke factor voor het trajectverloop. Zij benadrukken de onbereikbaarheid van jongeren als een invloedrijke factor voor het trajectverloop.

Naast de interne factoren zijn er ook mogelijke externe factoren die een rol kunnen spelen in een trajectverloop, waardoor een vervolgtraject nodig is, namelijk: wachtlijsten en/of aanmeldstop van begeleidwoonprojecten, een verzuimende bewindvoerder, bezwaar maken bij het UWV, geen postadres bij het CCP krijgen, onder bewind staan, miscommunicatie tussen organisaties, beslissing van de rechtbank afwachten, schuld-dienstverlening/ schuldhulpverlening start niet, 0-uren contracten, huisvesting met hoge borg, slaapt bij verschillende mensen en tot slot het ontbreken van familie in Nederland. Korevaar & Dröes (2016) voegt hier de factoren: laag inkomen, stigmatisatie en het ontbreken van kansen aan toe.

Deelvraag 7: Wat kan het JIT, volgens de trajectbegeleiders, doen om het aantal vervolgtrajecten te minimaliseren.

Op het gebied van de begeleiding

Op basis van de interviewresultaten kan gezegd worden dat de geïnterviewde trajectbegeleiders enkele voorstellen hebben om de begeleiding te optimaliseren, wat invloed kan hebben op een vervolgtraject. Zo dient de trajectduur bij dak- en thuisloze jongeren standaard zes á 12 maanden lang te zijn. Ook zouden zij JIT Wonen uitbreiden met verschillende soorten woonprojecten. Daarnaast dient de samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties te verbeteren. Ook wordt er aangeraden om meer medewerkers aan te nemen, voorlichtingen te geven in het onderwijs en meer preventief te werk gaan, uniformiteit binnen het JIT en meer tijd investeren in het sociaal netwerk van jongeren.

Op het gebied van het trajectverloop

Uit de resultaten van de interviews kan geconcludeerd worden dat trajectbegeleiders enkele voorstellen hebben om het trajectverloop te optimaliseren, wat invloed kan hebben op een vervolgtraject. De volgende voorstellen worden benoemd voor de wachtlijstperiode: het aanbieden van een stappenplan met opdrachten, voorrangsregel nader bekijken en mogelijk afschaffen, meer medewerkers in dienst nemen, chatfunctie op de website realiseren, Servicepunt realiseren op JIT Noord en JIT Zuid en uniformiteit over welke taken onder bed, bad en brood verstaan worden. Een voorstel voor de trajectduur (onderzoeksfase en actiefase) is om de tijdsduur van een traject, bij dak- en thuisloze jongeren, te verlengen naar minimaal zes maanden tot een jaar. Tot slot zijn er voorstellen voor het vervolgtraject, namelijk dat trajectbegeleiders duidelijkheid krijgen over het verschil tussen beide vervolgtrajecten en de administratieve zaken dienen efficiënter gemaakt te worden. Het voorstel is dat de trajectbegeleider na drie maanden aangeeft bij de administratie dat een jongere niet afgesloten wordt, maar er geen extra handelingen gedaan hoeven te worden. Tot slot wenst een trajectbegeleider uniformiteit in het registeren van jongeren vanuit de nazorg, tussen beide locaties van het JIT.

Op het gebied van de samenwerking met andere instanties

Voorstellen vanuit de geïnterviewde trajectbegeleiders om de samenwerking tussen instanties te verbeteren zijn: procedures (bijvoorbeeld de procedure van een daklozen-uitkering) dienen soepeler te worden, JIT medewerkers vestigen zich bij verschillende instanties (en vice versa) zodat de lijntjes tussen instanties korter worden en de samenwerking mogelijk soepeler loopt, een contactpersoon die telefonisch bereikbaar is voor het JIT bij andere instanties, onderlinge afspraken tussen instanties moeten vastgelegd worden, instanties dienen meer naar elkaar te luisteren en moeten uitgaan van elkaars expertise, de gevolgen van de regiobinding bespreekbaar maken bij de gemeente, de instanties dienen beter door te vragen bij jongeren en ketenpartners, zodat een jongere niet van het kastje naar de muur wordt gestuurd en dit scheelt tijd voor alle partijen, de twee overleggen (Het zwervjongerenoverleg en het zorgpas Monitoroverleg) bekender te maken bij instanties, zodat er meer aanmeldingen komen en er meer gebruikt wordt gemaakt van de overleggen die er in de gemeente Den Haag worden georganiseerd. Tevens is er mandaat nodig bij beide overleggen.

Voorstellen om de samenwerking met het CCP te verbeteren zijn onder meer dat alle dak- en thuisloze jongeren, die begeleiding van het JIT krijgen en zich aanmelden bij het CCP, meteen een daklozenuitkering te geven in plaats van een procedure die hieraan voorafgaat. Wanneer een jongere zich niet aan de afspraken houdt, kan de uitkering per direct gestopt worden. Een trajectbegeleider voegt hier een postadres aan toe. Daarnaast vinden geïnterviewde trajectbegeleiders dat alle aanvragen in behandeling moeten worden, zonder dat er voorwaarden aangekoppeld worden. Een ander voorstel van een trajectbegeleider is om JIT medewerkers op het kantoor bij het CCP te vestigen, zodat deze jongeren direct een intakegesprek kunnen krijgen. Een vierde voorstel van een trajectbegeleider is dat jongeren ook een afspraak kunnen maken voor een inloopspreekuur, zodat zij niet uren hoeven te wachten in de hal. Een vijfde voorstel is om uitstel te kunnen krijgen als jongeren hun opdrachten niet op tijd kunnen inleveren, zodat deze jongeren en ook de trajectbegeleiders niet opnieuw vier weken hoeven te wachten. Daarnaast stelt een trajectbegeleider voor om de onduidelijkheid betreffende de afwegingen die gemaakt worden bij het CCP over welke jongeren wel en niet geholpen kunnen worden, te bespreken met het JIT. Zodat het JIT weet welke jongeren zij naar het CCP moet verwijzen, dit voorkomt dat jongeren onnodig van het kastje naar de muur gestuurd worden. Tevens beslist het CCP of een jongere in aanmerking komt voor begeleid wonen. Vervolgens krijgt een jongere via het CCP te horen bij welk begeleid wonen hij/zij een intakegesprek krijgt. Sommige trajectbegeleiders zijn ontevreden over de tussenkomst van het CCP en zouden liever zelf de organisaties, die begeleid wonen aanbieden, willen benaderen. Zodat beide organisaties kunnen overleggen over de (eventuele) aanmelding.

Tot slot wordt voorgesteld om het toekomstplan van de trajectbegeleider toe te staan bij JIT Wonen. Zodat er niet dubbel werk gedaan hoeft te worden, wat zonde is van de tijd. Ook stellen de trajectbegeleiders voor om de woonvoorzieningen voor jongeren in Den Haag uit te breiden, waaronder het JIT. Zij zouden verschillende soorten woonvoorzieningen willen uitbreiden.

5.2 Beantwoording hoofdvraag

De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt: *“Wat zijn de belemmerende factoren in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, tussen de 18 en 27 jaar, en wat kan het JIT doen om het aantal vervolgetrajecten te minimaliseren?”*

Vanuit de beantwoording van de deelvragen kan geconcludeerd worden dat er belemmerende (interne en externe factoren) op verschillende gebieden (het begeleiden, trajectverloop, samenwerking met andere hulpverleningsorganisaties) zijn, in een Preventief traject bij dak- en thuisloze jongeren, die mogelijk een rol spelen in het ontstaan van een vervolgetraject.

Belemmeringen op het gebied van het begeleiden: Het motiveren van de jongeren wordt als lastig ervaren, vooral omdat de hulpvraag van de jongeren (het realiseren van huisvesting) erg lastig is in de gemeente Den Haag. Daarnaast zijn de onrust en de overlevingsmotieven van de dak- en thuisloze jongeren merkbaar in een traject. Tevens lukt het betrekken van het sociaal netwerk bij de begeleiden vaak niet, om verschillende redenen. Zowel de jongere als het sociaal netwerk en de trajectbegeleider spelen hier een rol in. Doordat de ondersteuningsbehoefte van de dak- en thuisloze jongeren hoofdzakelijk bestaat uit het realiseren van huisvesting en de financiën op orde krijgen, wordt er door de trajectbegeleiders voornamelijk aan de praktische problemen gewerkt. Terwijl over het algemeen dak- en thuisloze jongeren op meerdere gebieden problemen ervaren en de trajectbegeleiders de andere problematiek even belangrijk achten. Daarnaast haken dak- en thuisloze jongeren sneller af in de hulpverlening, mede doordat het te lang duurt voordat zij vooruitgang zien in hun situatie. Tot slot werkt het JIT met de methodiek Nieuwe Perspectieven, die niet effectief is bevonden voor het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren. Echter lijkt deze methodiek wel raakvlakken te hebben met de methodieken die effectief bevonden zijn.

Daarnaast kan geconcludeerd worden dat de doelen op het gebied van basisvoorzieningen en financiën over het algemeen het eerste traject in beslag nemen bij trajecten van dak- en thuisloze jongeren. Ook het aanmelden bij begeleid wonen hoort hierbij. Een vervolgtraject is nodig voor: het realiseren van huisvesting, (psychische) gezondheid, dagbesteding, school, werk, het op orde krijgen van de financiën en de daarbij komende subdoelen die nog niet behaald zijn in het eerste traject. Tevens zijn er belemmerende interne en externe factoren in een traject die variëren van het ontbreken van basale levensvoorzieningen tot aan geen toegang hebben tot de benodigde hulp, het gebruik van verslavende middelen, traumatische ervaringen en inadequate behandeling (Korevaar & Dröes, 2016). De interne factoren variëren van psychische- en gezondheidsklachten tot aan afspraken afzeggen en onbereikbaar zijn, politie/justitie contacten, impulsieve beslissingen nemen, geen zich op schulden, beperkingen of stoornissen en middelen-gebruik (alcohol en/of drugs). Tevens benoemd Korevaar & Dröes (2016) ook de rol van psychische klachten en voegt enkele interne factoren toe zoals het ontbreken van sociale rollen, inadequate coping strategieën, schaamte, laag zelfbeeld, gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen. Naast de interne factoren zijn er ook mogelijke externe factoren die een rol kunnen spelen in een trajectverloop, waardoor een vervolgtraject nodig is, namelijk: wachtlijsten en/of aanmeldstop van begeleidwoningprojecten, een verzuimende bewindvoerder, bezwaar maken bij het UWV, geen postadres bij het CCP krijgen, onder bewind staan, miscommunicatie tussen organisaties, beslissing van de rechtbank afwachten, schulddienstverlening/ schuldhulpverlening start niet, 0-uren contracten, huisvesting met hoge borg, slaapt bij verschillende mensen en tot slot het ontbreken van familie in Nederland. Korevaar & Dröes (2016) voegt hier de factoren: laag inkomen, stigmatisatie en het ontbreken van kansen, aan toe.

Wat betreft de belemmeringen op het gebied van het trajectverloop bij het JIT kan gezegd worden dat er onduidelijkheid is over de contra-indicatie betreffende het IQ en dat er uniformiteit ontbreekt in de mate van doorvragen tijdens een intakegesprek. Mogelijk is de wachtlijst hierdoor langer; doordat er jongeren op de wachtlijst staan die eigenlijk niet bij het JIT de juiste hulp kunnen ontvangen. Daarnaast werkt een wachtlijstperiode demotiverend, ontbreekt er uniformiteit in de taken van de wachtlijstbeheerder, heeft de voorrangsregel voor- en nadelen, wordt het Servicepunt op JIT Zuid zelden tot niet gebruikt (als het Servicepunt nog bestaat). Ook in de onderzoeksfase ontbreekt uniformiteit als het gaat om het rapporteren en het opstellen van doelen. Tevens is de actiefase van drie maanden te kort bij dak- en thuisloze jongeren, waardoor een vervolgtraject noodzakelijk is. Tot slot: is er onduidelijkheid over het verschil tussen de vervolgtrajecten, kost een vervolgtraject extra administratieve handelingen en wordt een jongere vanuit de nazorg verschillende geregistreerd, waardoor er eventueel meer vervolgtrajecten worden aangeboden.

Ook zijn er belemmeringen op het gebied van de samenwerking met andere hulpverleningsinstanties. Zo kan de wachttijd bij het inlooppreekuur van het CCP tot enkele uren oplopen, wanneer een nummertje 0 afspraak niet mogelijk is en voor de jongeren die zelfstandig gaan. Ook is er onvrede over de tussenkomst van het CCP voor de screening en toeleiding naar enkele woonvoorzieningen. Tevens worden de aanvragen niet meteen in behandeling genomen, maar dient een jongere vier weken opdrachten in te leveren die vaak niet gehaald wordt door de dak- en thuisloze jongeren. Daarnaast worden de jongeren regelmatig weggestuurd bij het CCP. Tot slot is er onvrede over de onbeschofte manier waarop zowel jongeren als trajectbegeleiders behandeld worden door de medewerkers van het CCP en de Dienst Sociale Zaken en tot slot de beperkte (09.00-10.00) telefonische bereikbaarheid van de consulent.

In Den Haag en randgemeenten is er een beperkte woonruimte beschikbaar. De particuliere weg om aan huisvesting te komen is lastig met een daklozenuitkering en daarnaast staan jongeren vaak niet of een beperkt aantal jaar ingeschreven bij Woonnet Haaglanden. De vraag naar begeleid wonen is groter dan het aanbod, wat resulteert in lange wachtlijsten. Het JIT biedt ook begeleid wonen. Naast de onvrede over de wachtlijst en een aanmeldstop bij JIT Wonen, is er onvrede over een apart formulier die de trajectbegeleider dient in te vullen. Het formulier heeft overeenkomsten met het toekomstplan van het JIT Preventief traject. Tot slot zijn er begeleid woonprojecten zoals de jongerenopvang van het Kessler Stichting, waar een deel van het inkomen van de jongeren wordt ingehouden, het budget van de jongeren wordt beheerd en dient de zorgverzekering van het overige bedrag betaald te worden. Hierdoor willen dak- en thuisloze jongeren over het algemeen niet bij deze begeleidwoonprojecten verblijven. Er is weinig animo om een casus in te brengen vanuit de trajectbegeleiders van het JIT en mandaat ontbreekt bij de twee overleggen (Zwerfjongerenoverleg en Zorgpas Monitor-overleg) in Den Haag. Tot slot wordt er bij meervoudige probleemtrajecten, waar verschillende hulpverleners actief zijn, vaak langs elkaar heen gewerkt en ontstaan er misverstanden, dit maakt de hulp minder effectief.

Om het aantal vervolgetrajecten bij dak- en thuisloze jongeren (mogelijk) te minimaliseren, worden er op basis van de belemmerende factoren in een traject, voorstellen gedaan (per aanbeveling), om de interne en externe belemmeringen in een traject mogelijkerwijs te minimaliseren. Mogelijk gevolg is dat trajecten soepel verlopen en er minder vervolgetrajecten nodig zijn bij dak- en thuisloze jongeren.

6. Aanbevelingen

De volgende aanbevelingen zijn aan de hand van dit onderzoek opgesteld voor het JIT. De voorstellen van de geïnterviewde trajectbegeleiders zijn een leidraad geweest in de aanbevelingen.

1. Het creëren van uniformiteit binnen het JIT.

Er ontbreekt volgens de geïnterviewde trajectbegeleiders uniformiteit in: de taken van de wachtlijstbeheerder, het hanteren van de contra-indicatie betreffende de IQ, de mate van doorvragen in een intakegesprek, het registreren van jongeren uit de nazorg die een vervolgtraject krijgen. Een voorstel is om duidelijkheid te verschaffen in samenwerking met de trajectbegeleiders, deze afspraken op papier te bundelen en up-to-date te houden. Er kan bijvoorbeeld uniformiteit ontstaan in de wachtlijstbeheer taken, wanneer er duidelijkheid is over welke taken onder bed, bad, en brood worden verstaan. De trajectbegeleiders raden aan om bij dak- en thuisloze jongeren minimaal een daklozen-uitkering en een slaapplek bij een (nacht)opvang te regelen. Tot slot is er duidelijkheid nodig over de verschillende vervolgttrajecten, zodat trajectbegeleiders een eenduidige lijn hierin kunnen trekken en het juiste vervolgttraject gegeven wordt. Zo kan een Preventief vervolgttraject overbodig zijn, wanneer de doelen ook behaald kunnen worden met een Maatwerk vervolgttraject dat slechts de helft aan uren omvat. Dit zou betekenen dat de trajectbegeleider tijd heeft voor een nieuwe jongere in de caseload of extra tijd heeft voor andere jongeren in de caseload.

2. Het verbeteren van begeleidende aspecten.

Uit de interviews met de trajectbegeleiders kan gezegd worden dat het motiveren van de dak- en thuisloze jongeren als lastig wordt ervaren. Voornamelijk omdat het realiseren van huisvesting op nummer 1 staat bij de dak- en thuisloze jongeren, terwijl er een tekort is aan huisvesting en er wachtlijsten zijn bij begeleidwoonprojecten in Den Haag. Eventueel kan het JIT de heer Johan Gerrets, trajectbegeleider van het JIT en trainer in kennis- en vaardighedentrainingen, benaderen om een cursus motiverende gespreksvoering bij dak- en thuisloze jongeren aan te bieden aan de trajectbegeleiders. Naast het motiveren wordt het betrekken van het sociaal netwerk van de dak- en thuisloze jongeren lastig bevonden en wordt er over het algemeen onvoldoende tijd geïnvesteerd in het betrekken van het sociaal netwerk. Dit komt voornamelijk doordat de dak- en thuisloze jongeren dit afhouden. Het JIT kan het betrekken van het sociaal netwerk behandelen als een onderdeel van het traject in plaats van het te vragen aan de jongeren. Een trajectbegeleider zou het volgende kunnen zeggen tegen de jongeren: "Bij het JIT betrekken we het sociaal netwerk bij de begeleiding, zodat (reden). Wie betekent of betekenen er veel voor jou en kan/kunnen jou, naast het JIT, ook helpen?". Mogelijk kan dit zorgen voor een ingang om met het sociaal netwerk van dak- en thuisloze jongeren in contact te komen en wordt het spanningsveld tussen trajectbegeleiders en de jongeren kleiner. Uiteindelijk is het doel dat het sociaal netwerk de jongeren emotioneel en praktisch ondersteunt, zodat de jongeren taken op zich nemen (zelfredzamer worden) en minder afhankelijk worden van de trajectbegeleiders van het JIT. Tot slot lijkt de methodiek NP raakvlakken te hebben met de methodieken die effectief zijn bevonden bij dak- en thuisloze jongeren. De onderzoeker raad aan om een nieuw onderzoek te starten, om de effectiviteit van de methodiek nieuwe perspectieven bij dak- en thuisloze jongeren te meten.

3. Het aanpassen van het trajectverloop van een JIT Preventief traject.

Uit het onderzoek blijkt dat dak- en thuisloze jongeren een vervolgttraject nodig hebben, doordat in het algemeen de basisvoorzieningen en financiën het eerste traject in beslag nemen, waardoor de overige doelen in het vervolgttraject aan bod komen. Een voorstel is om de doelen die het eerste traject in beslag nemen, mogelijksterwijs in de wachtlijstperiode te doen. Het JIT kan een stappenplan met opdrachten aanbieden aan de jongeren die op de wachtlijst staan, zie bijlage 4, zodat de jongeren (eventueel met ondersteuning van zijn/haar sociaal netwerk, het Servicepunt en de wachtlijstbegeleider) alvast aan de slag gaan. In het eerste traject is vervolgens meer tijd beschikbaar voor de doelen die vaak om

een vervolgtraject vragen. Daarnaast zal het aanvragen van een daklozenuitkering, met vier weken inspanningstijd om opdrachten in te leveren bij CCP, plaatsvinden in de wachtlijstperiode in plaats van in het eerste traject. Overigens kan er mogelijk ook door tijdwinst meer tijd besteed worden aan de problematieken, die momenteel onderbelicht blijven, in het traject. Echter door onder meer het gebrek aan woonruimte in Den Haag en de randgemeenten (hoofdhulpvraag van de jongeren) zal het aanbieden van een stappenplan hoogstwaarschijnlijk een vervolgtraject niet kunnen voorkomen.

Momenteel wordt er standaard een Preventief traject aangeboden aan de jongeren, omdat de multiproblematiek van dak- en thuisloze jongeren om meer dan drie maanden trajecten vraagt. Het voorstel is om de tijdsduur van een traject, bij dak- en thuisloze jongeren, te verlengen naar minimaal zes maanden tot een jaar. Daarnaast zou dit ervoor zorgen dat de trajectbegeleiders geen extra administratieve handelingen hoeven te verrichten om een vervolgtraject aan te kunnen bieden. Mocht het verlengen van het traject niet mogelijk zijn, dan is het voorstel dat de trajectbegeleider na drie maanden aangeeft bij de administratie dat het traject van de jongere niet beëindigd wordt, zonder dat er extra handelingen gedaan hoeven te worden.

4. Het effectiever benutten van de wachtlijstperiode.

Op dit moment is er een wachtlijst op beide locaties van het JIT en doet een trajectbegeleider op papier weinig in deze fase. In de praktijk blijkt de mate van ondersteunen, in de wachtlijstperiode, per trajectbegeleider anders wordt ingevuld. Naast het aanbieden van het eerder benoemde stappenplan met opdrachten en het creëren van uniformiteit in wachtlijstbeheer taken, kan het JIT een chatfunctie op de website realiseren. Een jongere kan (ook in wachtlijstperiode) voor advies terecht bij een medewerker van het JIT en op die manier een begin kan maken aan het uitvoeren van taken. Dit resulteert mogelijk tot minder jongeren die afhaken in de wachtlijstperiode en in een positieve bijdragen aan de motivatie van jongeren. Tevens hebben jongeren die bij Vast en Verder slapen voorrang op de wachtlijst. Dit betekent dat dak- en thuisloze jongeren met een gelijkwaardige problematiek die bij andere hulpverleningsorganisaties verblijven en de jongeren die onderdak elders (bijvoorbeeld bij zijn sociaal netwerk) vinden, geen voorrang krijgen op de wachtlijst bij het JIT. Onder de geïnterviewde trajectbegeleiders zijn de meningen over de voorrangsregel verschillend. Een aanbeveling hiervoor is dat het JIT de voorrangsregel, in samenspraak met de trajectbegeleiders, nader bekijkt en mogelijk resulteert dit in het afschaffen van de voorrangsregel. Tot slot is er onduidelijkheid over het bestaan van het Servicepunt op JIT Zuid en blijkt het niet storm te lopen. Het voorstel is om een Servicepunt op zowel JIT Zuid als op JIT Noord te organiseren, zodat jongeren van JIT Noord niet onnodig naar een andere wijk hoeven af te reizen. Het kan mogelijk drempelverlagend werken, omdat de jongeren op het vertrouwelijke/bekende kantoor ondersteuning kunnen krijgen en hoogstwaarschijnlijk de slaapplek dichterbij de betreffende locatie is. Wellicht kunnen stagiaires samen met ervaringsdeskundigen (oud JIT jongeren) deze functie vervullen. Daarnaast is het een taak van de trajectbegeleiders om het Servicepunt onder de aandacht te brengen bij de jongeren. Dit kan onder meer door folders, flyers op de deuren en een formulier in het dossier van de jongeren, zodat de trajectbegeleiders herinnerd worden aan de mogelijkheid om de jongeren te verwijzen naar het Servicepunt. Zowel de jongeren op de wachtlijst als de jongeren die in traject zijn bij het JIT kunnen van deze voorziening gebruik maken, waardoor zaken mogelijke sneller verlopen. Ook kan de trajectbegeleider taken uit handen geven, waardoor er wellicht meer tijd is voor andere jongeren in de caseload. Als laatste tip kan het positief werken, om de eerste keer, met de jongeren mee te gaan naar het Servicepunt voor een ontmoeting met de medewerkers van het Servicepunt. Wellicht kan dit drempelverlagend werken.

5. Het verbeteren van de samenwerking met andere hulpverleningsinstanties.

De samenwerking met andere hulpverleningsinstanties kan in het algemeen genomen mogelijk verbeterd worden als de onderlinge afspraken tussen instanties vastgelegd worden, zodat alle medewerkers op de hoogte zijn van de afspraken. Een ander voorstel is om zowel JIT medewerkers als medewerkers van andere instanties bij elkaar op kantoor

te vestigen, zodat de lijntjes tussen instanties korter worden en de samenwerking mogelijk soepeler verloopt. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan zou het handig zijn als er een contactpersoon per instantie is die het JIT telefonisch kan bereiken, en vice versa. Daarnaast zou een brainstorm bijeenkomst mogelijkheden kunnen bieden, om de samenwerking en belemmeringen nader te bespreken en mogelijk anderszins afspraken te maken om processen te versoepelen. Tevens is er weinig animo om een casus in te brengen bij het Zwerfjongerenoverleg en het Zorgpas Monitoroverleg en mandaat ontbreekt. Het voorstel is om de overleggen onder de aandacht te brengen bij de trajectbegeleiders van het JIT, zodat er meer casussen ingebracht worden en er meer gebruik wordt gemaakt van de kennis van de medewerkers die aanwezig zijn van de verschillende instanties. Wellicht ontstaan er ideeën en mogelijkheden die de trajectbegeleiders verder helpen in het begeleiden van de dak- en thuisloze jongeren, wat het trajectverloop ten goede komt. Betreffende het mandaat zouden de teamleiders van de aanwezige instanties kunnen kijken of er mogelijkheden zijn. Daarnaast wordt er bij meervoudige probleemtrajecten, waar verschillende hulpverleners actief zijn, vaak langs elkaar heen gewerkt en ontstaan er misverstanden, wat de hulp minder effectief maakt. Een aanbeveling hiervoor kan zijn om gebruik te maken van het online hulpverleningsplan 'Samen1Plan', om de samenwerking te verbeteren. Tot slot is het advies om alert te zijn op de externe factoren en deze indien mogelijk te minimaliseren, door onder meer in gesprek te gaan met de betreffende organisaties en personen.

Uit de interviews is gebleken dat de trajectbegeleiders voornamelijk belemmeringen ervaren in de samenwerking met het CCP, als het gaat om dak- en thuisloze jongeren. Momenteel worden aanvragen bij het CCP niet meteen in behandeling genomen, maar stelt het CCP enkele specifieke voorwaarden. Een aanbeveling hiervoor is om de procedures soepeler te maken voor alle dak- en thuisloze jongeren, die begeleiding vanuit het JIT krijgen, door meteen een daklozenuitkering te verstrekken in plaats van een procedure die hieraan voorafgaat (o.a. de vier weken inspanningsverplichting). Hierdoor zou het traject bij het JIT mogelijk efficiënter ingezet kunnen worden doordat er geen tijd geïnvesteerd hoeft te worden in de procedures om een daklozenuitkering te krijgen, de jongere meteen inkomsten heeft en er kan meer aandacht besteed worden aan de problematiek op andere leefgebieden. Wanneer een jongere zich niet aan de afspraken houdt, kan per direct de uitkering gestopt worden. Hetzelfde voorstel geldt voor het verstrekken van een postadres. W. Schadee en H. Nieuwenburg, medewerkers van het daklozenloket CCP, lieten doorschemeren dat het een mooi voorstel is vanuit de trajectbegeleiders van het JIT, maar dat de kans klein is dat deze in de praktijk wordt uitgevoerd. Aangezien het CCP hoogstwaarschijnlijk eigen redenen en belangen heeft om de procedures te behouden. Echter kan een teamleider van het JIT het voorstel indienen en bespreken met een teamleider van het CCP, om te kijken of er wellicht een andere mogelijkheid of tussenweg is om de procedures te versnellen. Mocht er geen verandering mogelijk zijn in de procedures bij het CCP, dan kan het JIT in de wachttijdperiode de aanvraag starten. Tot slot is er vanuit de trajectbegeleiders van het JIT behoefte aan duidelijkheid betreffende de afwegingen die het CCP maakt over welke jongeren wel en niet geholpen kunnen worden. Zodat de trajectbegeleiders van het JIT de jongeren niet onnodig van het kastje naar de muur sturen en de jongeren niet onnodig afgewezen worden door een hulpverleningsinstantie, in dit geval het CCP.

6. Het uitbreiden van woonvoorzieningen.

Er is een gebrek aan woonruimte in Den Haag en de randgemeenten voor zowel particuliere woningen als woonprojecten van hulpverleningsorganisaties. Het voorstel is om JIT Wonen uit te breiden, in verschillende woonvormen zoals de nachtopvang en begeleid wonen. Hierbij is de voorkeur dat de jongeren zelf hun geld kunnen beheren, dus geen budgetbeheer door de instelling en geen inhouding van een deel van het inkomen. Daarnaast is er onvrede over het formulier dat bij JIT Wonen ingeleverd dient te worden, welke overeenkomsten heeft met het toekomstplan. Een aanbeveling hiervoor is om het toekomstplan van de trajectbegeleiders van het JIT ook te aanvaarden bij JIT Wonen om dubbel werk te voorkomen.

7. Discussie

In dit hoofdstuk is kritisch gekeken naar de validiteit, betrouwbaarheid, generaliseerbaarheid en de bruikbaarheid van het onderzoek.

7.1 Validiteit en betrouwbaarheid

In de resultaten van het onderzoek is op verschillende manieren gestreefd naar validiteit. Zo zijn de interviews opgenomen middels een voice recorder en uitgeschreven tot een verbatim. Daarnaast wordt de validiteit versterkt doordat de onderzoeker tijdens de interviews een topiclijst heeft gebruikt, die opgesteld is vanuit het operationalisatieschema, zodat bij elk interview dezelfde onderwerpen aan bod kwamen. Hierdoor meet de onderzoeker wat er gemeten dient te worden. De onderzoeker stelde open vragen, waardoor de kans op beperkte informatie werd verkleind en de respondenten zich (mogelijk) minder gestuurd voelden gedurende het interview. Dit zorgt ervoor dat respondenten vrijuit kunnen spreken, ondanks dat er gewerkt is met een topiclijst. De onderzoeker benadrukte de doelgroep (dak- en thuisloze jongeren) waarover het onderzoek gaat meerdere malen gedurende het interview. Echter merkte de onderzoeker een enkele keer dat respondenten geneigd waren om antwoord te geven over de algemene doelgroep van het JIT. De onderzoeker signaleerde dit en vroeg vervolgens na of het antwoord ook gold voor de dak- en thuisloze jongeren. Tevens bestaat het veldwerkonderzoek uit dossieranalyse en interviews, waardoor er sprake is van triangulatie van databronnen om de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek te vergroten.

De betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten is vergroot door de interviews te anonimiseren in het rapport. Dit geeft de respondenten de vrijheid om hun mening te uiten zonder dat het JIT hiervan op de hoogte wordt gebracht. Dit kan ervoor zorgen dat respondenten eerder de negatieve aspecten benoemen en tevens verkleint het de mogelijkheid tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden. De onderzoeker heeft geen uitspraken opgemerkt vanuit respondenten om een sociaal wenselijk antwoord te geven, ondanks dat het gesprek opgenomen werd met een voice recorder. De voice recorder komt de betrouwbaarheid van het onderzoek ten goede, omdat er geen informatie verloren gaat. Zo biedt het de mogelijkheid om het gesprek terug te luisteren, de antwoorden van de respondenten letterlijk uit te typen in een verbatim. Daarnaast zijn alleen de trajectbegeleiders, die minimaal twee jaar ervaringen hebben met dak- en thuisloze jongeren en een Preventief traject, in dit onderzoek geïnterviewd. Trajectbegeleiders die minder dan twee jaar ervaring hebben op de afdeling Preventief zijn uitgesloten voor dit onderzoek om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten met de kennis en ervaring die centraal staan in het interview.

In het onderzoek is de focus gelegd op de belemmerende factoren, waardoor de bevorderende factoren niet meegenomen zijn in het onderzoek, ondanks dat deze factoren hoogstwaarschijnlijk ook invloed hebben op het trajectverloop. Daarnaast is de respondentengroep van de dossieranalyse klein, waardoor de betrouwbaarheid van het onderzoek nadelig beïnvloed wordt. Gedurende het analyseren van de dossiers viel het de onderzoeker op dat er grote verschillen zichtbaar waren tussen de verschillende trajectbegeleiders en hun toekomstplannen. Er werd verschillend gerapporteerd; niet alle benodigde informatie wordt even gedateerd genoteerd en de opgestelde doelen worden verschillend geformuleerd. Zo werd een zorgpas en/of postadres zelden genoteerd, terwijl een zorgpas van CCP bij de nachtopvang (Vast en Verder) nodig is. Hierdoor kan de onderzoeker alleen hetgeen noteren wat er daadwerkelijk gerapporteerd is in de toekomstplannen van de jongeren. Wat betreft de interviews is de betrouwbaarheid nadelig beïnvloed, doordat de onderzoeker zelf werkzaam is geweest bij het JIT. Hierdoor bestond het gevaar dat de onderzoeker aannames maakt gebaseerd op eigen ervaringen. Daarnaast kent de onderzoeker de respondenten, met als gevaar dat de onderzoeker aan een half woord voldoende denkt te hebben. De onderzoeker was zich hiervan bewust gedurende het onderzoek en heeft een neutrale houding aangenomen en vragen gesteld als een onwetend persoon. De onderzoeker heeft goede open vragen gesteld en stelde alleen gesloten vragen om een bevestiging te krijgen.

Een andere kritische kanttekening op de validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek is dat het onderzoek niet vanuit verschillende perspectieven is bekeken. In dit onderzoek zijn de trajectbegeleiders van het JIT geïnterviewd, maar de dak- en thuisloze jongeren niet. Om te achterhalen of dit onderzoek betrouwbaar is, dient het JIT hetzelfde onderzoek te verrichten bij een grotere respondentengroep en verschillende respondentengroepen in het onderzoek te betrekken. De onderzoeker raadt aan om de dak- en thuisloze jongeren ook te betrekken in het vervolgonderzoek. Het is de onderzoeker, door onder meer het tijdbestek waarin het onderzoek moest plaatsvinden, niet gelukt om de dak- en thuisloze jongeren te betrekken in het onderzoek. In de eerste twee maanden ervaarde de onderzoeker belemmeringen tijdens het contact maken met deze jongeren en een afspraak maken was onmogelijk. Hierdoor heeft de onderzoeker de wens om verschillende respondentengroepen te betrekken, niet kunnen realiseren.

7.2 Generaliseerbaarheid en bruikbaarheid

In het onderzoek is gebruik gemaakt van een kleine steekproef, zowel bij de dossieranalyse als bij de interviews. Hierdoor kan er met de resultaten van het onderzoek geen uitspraak gedaan worden over alle (dak- en thuisloze) jongeren die bij het JIT ondersteuning krijgen, maar de resultaten kunnen wel een indicatie geven hoe trajecten bij de dak- en thuisloze jongeren verlopen. Bij de werving van de respondenten zijn alle trajectbegeleiders van de afdeling Preventief uitgenodigd om aan dit onderzoek mee te doen, van zowel JIT Noord als JIT Zuid. De mening, behoefte en ervaringen zullen per trajectbegeleider verschillen, maar over het algemeen komen de antwoorden met elkaar overeen. De locatie van beide kantoren (JIT Zuid en JIT Noord) kan echter invloed hebben op de aanmeldingen van dak- en thuisloze jongeren. Er melden meer dak- en thuisloze jongeren bij JIT Noord aan, waardoor dit kantoor meer ervaring heeft met de betreffende doelgroep. Dit is echter gesuggereerd door een trajectbegeleider, zonder intern onderzoek, waardoor deze uitspraak momenteel speculatief blijft. Tot slot kan gesteld worden dat de onderzoeksresultaten alleen geldig zijn voor het JIT, in de gemeente Den Haag. Andere organisaties en gemeentes hebben een ander trajectverloop en andere voorzieningen in de gemeente, waardoor zij een eigen onderzoek dienen te starten. Tevens was dit onderzoek gericht op dak- en thuisloze jongeren, waardoor de resultaten niet representatief zijn voor andere doelgroepen. Echter vermoed de onderzoeker dat enkele aanbevelingen, zoals het gebruiken van een stappenplan, de begeleider effectiever en efficiënter maakt bij alle trajecten en doelgroepen van het JIT.

Wat betreft de bruikbaarheid van het onderzoek, kan gezegd worden dat, ondanks de punten over de betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid, het onderzoek een indicatie kan geven over de belemmeringen in de dak- en thuisloze Preventief trajecten. Tevens is er gekeken naar het gehele trajectverloop bij dak- en thuisloze jongeren, waardoor de belemmeringen op de verschillende gebieden inzichtelijk worden voor het JIT. Daarnaast zijn in dit onderzoek de ervaringen en de behoeften van de trajectbegeleiders voornamelijk vermeld in de beantwoording van de deelvragen. Hierdoor zijn de aanbevelingen extra interessant om in de praktijk te testen. Ook zijn over het algemeen de aanbevelingen op korte termijn toe te passen en is er rekening gehouden met alternatieve aanbevelingen. Tot slot hebben de trajectbegeleiders samen een stappenplan gemaakt, die gebruikt kan worden in de periode dat de dak- en thuisloze jongeren op de wachtlijst staan of gedurende het traject. In bijlage 4 is het stappenplan te vinden die het JIT kan gebruiken in de praktijk.

Literatuurlijst

- Altena, A. Oliemeulen, L. & Wolf, J. (2010). *Dakloosheid bij jongeren. Risico's, routes en mogelijkheden tot preventie*. Nijmegen: - Onderzoekcentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc.
- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek!* Groningen: Noordhoff.
- Baart, A. (2004). *Theorie van de presentie*. Uitgeverij: Boom Lemma.
- Bassant, J. & Bassant-Hensen, M. (2017). *Mensenwerk. Oriëntatie op werkvelden in het sociaal werk*. Bussum: Coutinho.
- Bertram, A. & Aartsen, J. Van. (19 april 2011). *Toegankelijkheid en regiobinding maatschappelijke opvang*. Gemeente Den Haag. Geraadpleegd op 15 september 2017, van <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3357937/1/RIS180318>
- Bolhuis, S. (2009). *Leren en veranderen*. Bussum: Coutinho.
- Busschbach, J. van. (2002). *Camberwell Assessment of Need / Camberwell Assessment of Need short appraisal*. Geraadpleegd via Tijdschrift voor psychiatrie op 16 januari 2018.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Daklozen; persoonskenmerken*. Den Haag/Heerlen. Geraadpleegd op 26 mei 2018, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80799ned&D1=a&D2=a&D3=a&HDR=T,G2&STB=G1&VW=T>
- Deci, E. & Ryan, R. (2002). *Overview of Self-Determination Theory: An Organismic Dialectical Perspective: Handbook of Self-Determination Research*.
- Doorn, L. Van. (2005). *Leven op straat*. Bussum: Coutinho.
- Frans-Veenstra, C. Wijbenga, I. Loykens, E & et al. (2015). Effectief en efficiënt samenwerken in zorgtrajecten. Handleiding voor hulpverleners, leidinggevers, beleidsmedewerkers en andere geïnteresseerden. Groningen: Molendrift.
- JIT jaaranalyse (2016). Intern document.
- Kenrick, D. Giskevicius, V. Neuberg, S & et al. (2010). *Renovating the Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built Upon Ancient Foundations*. Geraadpleegd op <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3161123/>
- Korevaar, L & Dröes, J. (2016). *Handboek Rehabilitatie voor zorg en welzijn. Ondersteuning van maatschappelijke participatie en herstel*. Bussum: Coutinho.
- Melissen, M. (2007). *Nieuwe Perspectieven Programmahandleiding*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.
- Miller, W. & Rollnick, S. (2014). *Motiverende Gespreksvoering. Mensen helpen veranderen*. Ouderkerk a/d IJssel: Ekklesia.
- Mönnink, H. De (2012). *De gereedschapskist van de maatschappelijk werker*. Uitgeverij: Reed Business.
- Nabel, P. Sap, I. & Bijvoets, M. (2010). *Zwerfjongeren begeleiden, versterken van hun sociale netwerken*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- Sens, I. (2017). *Praktische informatie over sociale zekerheid*. Uitgeverij: Wolters Kluwer.
- Teamleiders JIT. (2016/2017). *Interne e-mails over beleid*.
- Veen, M. van der & Goijarts, F. (2012). *Motiverende gespreksvoering voor sociaalagogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Verween, G. & Abts, F. (2015). *Samen werken aan herstel! Gids voor cliënten en hulpverleners*. Uitgeverij: Acco.
- Vet, R. de. Lako, P. Beijersbergen, M. & et al. (2016). *Critical time Interventie werkt! Resultaten van onderzoek in Nederland naar CTI bij kwetsbare mensen in transitie*. Nijmegen: Impuls – onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc
- Wolf, J. (2016). *Krachtwerk, methodisch werken aan participatie en zelfregie*. Bussum: Coutinho.
- www.ggdhaaglanden.nl (11 september 2017).
- www.hetjit.nl (13 september 2017).
- www.zelfredzaamheidmatrix.nl (26 oktober 2017).
- Yperen, T. van. Wilde, E. De. Wildschut, J, de & et al. (2017). *Outcome-sturing in de jeugdhulp 10 tips voor gemeenten en aanbieders p*. Nederlands Jeugdinstituut.

Bijlagen

Bijlage 1: Resultaten dossieranalyse

A) Doelen

Doelen	N1		N2		N3		N4		
	P1	P2	P1	P2	P1	P2	P1	P2	P3
Huisvesting									
Heeft huisvesting	1	1	0.5	0.5	0.5	1	0.5	1	1
Heeft een postadres			1	1	1	x			
Heeft een woonpas	1	1	0.5	0.5	0	1			
Heeft een zorgpas			Av	Av					
Heeft huurtoeslag aangevraagd							0	1	1
Zoekt via de particuliere weg	1		1	1					
Is uitgeschreven uit een ander land					1	1			
Heeft zich aangemeld bij het CCP					1	1			
Is aangemeld bij begeleid woonprojecten			1	1	1	x	1	x	x
Slaapt bij Vast en Verder (nachtopvang)			Av	Av	Av	x	Av	x	x
Woont bij begeleid wonen					0.5	1	0.5	1	1
Ontvangt hulp vanuit het Sint-Maarten huis in Den Haag					1	0			
Heeft een WA en inboedelverzekering afgesloten							0	1	1
N4 heeft een tv aansluiting en internet							0	0.5	0.5
Gezondheid									
Heeft een zorgverzekering	1	1	Av	Av	1	1	Av	1	1
Heeft psychische hulp	0.M	1					0	0	1
Heeft een huisarts of gaat naar de Haagse straatdokter	1	1	0	0.M	0	1	1	1	1
Heeft een tandarts of gaat naar de daklozentandarts			0	0.M			1	1	1
Heeft een verwijzing voor een psycholoog gekregen	1	1			0	1	0	1	1
Voelt zich minder eenzaam; netwerk vergroten							0	0.5	0.5
Dagbesteding									
Is aangemeld voor JIT Boks!	1	0			1	1			
Gaat naar JIT Boks!	0	0			1	1			
Is gekoppeld aan een ExpEx							0	0	0.5
Gaat naar fitness							1		
Heeft dagbesteding	0.M	0.M							
Heeft een Pathé kaart			Av	Av					
Werk									
Heeft werk	0.5	1			1	1	0	1	0
Ontvangt hulp van het Servicepunt Arbeid	1	1			1	1			
Heeft een CV en een motivatiebrief					1	1			
Heeft zich aangemeld bij 50/50					1	0			
Gaat naar 50/50 toe					0.5	0			
Staat via VSV ingeschreven voor trajecten							1	1	1
Heeft vrijwilligerswerk							0	0	0.5
Via Boost Your Future werk gevonden							0	1	0

Opleiding									
Weet welke opleiding hij/zij wil			0	1	1	1	1	0	0
Is aangemeld voor een opleiding			0	1	1	1	1	0	0
Heeft een opleiding			0	0.5	0.5	0.5	0.5	0	0
Heeft een startkwalificatie	Av	Av	0	0	0	0	0	0	0
Is aangemeld voor een AMN-test van het Mondriaan					1	1			
Heeft een AMN-test van het Mondriaan college gedaan					0	1			
Ontvangt hulp vanuit VSV							1		
Heeft zich aangemeld voor Boost Your Future							1	1	1
Ontvangt hulp vanuit Boost Your Future							0.5	1	
Financiën									
Inkomen- en uitgavenoverzicht	1	1			0	1	0	1	
Schulden in kaart gebracht	0	1	0.5	1	0	1			
Heeft schuldeisers benaderd			0.5	1			1	1	
Lost schulden af (eventueel met betalingsregeling)	0	1	1	1			1		
Kosten van de woonvoorziening wordt maandelijks betaald			1	1			0		1
Heeft een daklozenuitkering	Av	x			1	1			
Heeft een daklozenuitkering omgezet naar een bijstandsuitkering	x	1							
Heeft een geactiveerde Wajonguitkering			0.5	1			Av	Av	Av
Ontvangt salaris	0	1			1	1			
Heeft een fiets voor niets ontvangen	1	1					0	1	1
Heeft uitgezocht of een Wajonguitkering gecombineerd kan worden met studiefinanciering.			1	1					
Heeft een inkomstenverklaring			1	1	0	1	1	1	1
Doet belastingaangifte			1	1					
Heeft bezwaar aangetekend tegen het UWV, omdat zijn Wajonguitkering niet met terugwerkende kracht is uitgevoerd			0.5	1					
Ontvangt zorgtoeslag (persoon zelf of bewindvoerder)			0.5	1			Av	1	1
Heeft een nieuwe bewindvoerder			1	1			0	0	0.5
Aangemeld voor bewindvoering							0	0	1
Heeft een DigiD			1	1					
Is aangemeld bij de schulddienstverlening van het JIT of schuldhulpverlening elders					1	1	0	1	1
Ontvangt hulp van de schulddienstverlening van het JIT of schuldhulpverlening elders					0	1	0	0.5	1
Bijzondere bijstand is aangevraagd					0	1			
Bijzondere bijstand is toegekend					0	1			
Heeft studiefinanciering aangevraagd					0	1			
Heeft studiefinanciering stopgezet					0	1			
Heeft een spaarrekening	0	1					1	1	1
Spaart maandelijks een vast bedrag							1		
BKR-registratie aangevraagd								1	1
Start met een budgetcursus									

Politie/justitie									
Heeft zijn taakstraf uitgevoerd			0	1					
Heeft reclassering			0	1	0	1			
Hulpverleningsachtergrond									
Heeft zijn dossier bij een andere organisatie opgevraagd							1	1	
Heeft zijn opgevraagde dossier ontvangen							0.5	1	

P1: Eerste Preventief traject

P2: een vervolgtraject

Av: bij aanvang aanwezig

x: geen recht op

0.M: trajectbegeleider heeft iets aangeboden, maar jongere wil dit niet.

Scores:

1: doel bereikt

0,5: (gedeeltelijke) verandering ` in de richting' van het doel

0 : beginsituatie doel hetzelfde gebleven

-1 : achteruitgang ten opzichte van de beginsituatie

Blanco: niet benoemd

B) Factoren

Factoren	Casus 1	Casus 2	Casus 3	Casus 4
Interne factoren				
Gezondheid verslechterd (lichamelijk en/of psychisch) gedurende het traject	Ja P1+			Ja P2+
Psychische klachten	Ja Av+		Ja Av+	Ja Av+
Gediagnostiseerd op IQ 77 en ADD		Ja Av		
Gediagnostiseerd op ADD				Ja Av
Gediagnostiseerd op o.a. een identiteitsstoornis, ontwijkende en afhankelijke persoonlijkheidsstoornis +PTSS				Ja AV
Geen zicht op schulden	Ja P1	Ja P1	Ja P1	Ja Av
Zegt afspraken meerdere keren af		Ja P1		Ja P2/P3
Is onbereikbaar; afwezige houding				Ja P2/P3
Indicatie voor beschermd wonen		Ja P1		
Verantwoordelijk gevoel (redder) over een familielid	Ja Av/P1			Ja Av/P1
Geen contact met ouders		Ja		
Heel vaak verhuisd in het leven (binnen instellingen)	Ja Av/P1	Ja Av		Ja Av
Verandert continu van opleiding			Ja P1/P2	
Ingeschreven staan in een ander land			Ja P1	
Komt in aanraking met politie en reclassering betrokken		Ja P2	Ja P2	
Celstraf van 45 dagen/ taakstraf 120 uur		Ja P2		
Middelengebruik (alcohol en drugs)	Ja Av+	Ja Av+	Ja Av+	
AMN-test niet positief- afgewezen voor een opleiding			Ja P2	
Te laat inschrijven voor opleidingen			Ja P2	
Hield contact af met begeleider, vrienden en familie, ExpEx				Ja P2+
Externe factoren				
Bewindvoerder verzuimd		Ja AV/P1		
Wachten op toekenning van een bewindvoerder via de rechter				Ja P3
Bezwaar maken tegen het UWV/ beschikking afwachten		Ja P1		
Miscommunicatie tussen organisaties		Ja P1/P2		
Ontbreken van een vaste woonplek: slaapt overal	Ja P1			
Wachtlijsten/aanmeldstop voor woonvoorzieningen		Ja P1/P2	Ja P1	Ja P1
Studio via het Sint Maartenhuis vragen te hoge borg			Ja P1	
Met een Wajong uitkering geen recht op een postadres		Ja P1		
Geen automatische incasso mogelijk, staat onder bewind		Ja P1		
Schulddienstverlening/schuldhulpverlening start nog niet			Ja P1	Ja P2
0-uren contract op werk			Ja P1	
Familie woont in het buitenland op 1 familielid na	Ja		Ja	

P1: eerste traject

P2: eerste vervolgtraject

P3: tweede vervolgtraject

Av: bij aanvang

+: volgende(n) trajecten ook aanwezig

Bijlage 2: Operationalisatieschema

Begrip	Dimensie	Indicator	Vraag
Zelfredzaamheid vergroten	Huisvesting	- Daklozenopvang - Begeleid wonen - Zelfstandige woning	- Wat kan beter en wat gaat goed?
	Participeren	- School - Werk - Projecten	- Wat kan beter en wat gaat goed?
	Financiën	- (Daklozen) uitkering - Salaris	- Hebben de jongeren bij aanvang een (daklozen) uitkering? - In welke fase van het trajectverloop vraagt u samen met de jongeren een (daklozen) uitkering aan? - Wat kan beter en wat gaat goed?
	Gezondheid	- Lichamelijke problemen - Psychische problemen	- Hoe ondersteunt u dak- en thuisloze jongeren bij lichamelijke en psychische problemen? - Wat kan beter en wat gaat goed?
	Sociaal Netwerk	- Familie - Vrienden - Kennissen	- Hoe ziet het netwerk van dak- en thuisloze jongeren er over het algemeen uit? - Betreft u het sociaal netwerk bij de hulpverleningstraject? - Wat kan beter en wat gaat goed?

Begrip	Dimensie	Indicator	Vraag
Effectief hulpverleners	Stabiliseren en probleem-vermindering	- Praktische hulpverlening - Psychische hulpverlening	- Welke hulpvragen hebben dak- en thuisloze jongeren? - Welke methodieken en technieken past u toe tijdens het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren? - Wat kan beter en wat gaat goed?
	Motiveren	- Afgebroken trajecten	- Hoe motiveert u dak- en thuisloze jongeren? - Wat kan beter en wat gaat goed?
	Samenwerking met andere hulpverleningsorganisaties	- CCP - Daklozenopvang - Vroegtijdig Schoolverlaters Servicepunt - Arbeid - Overige hulpverlening	- Met welke hulpverleners-organisaties heeft u regelmatig contact bij deze doelgroep? - Hoe verloopt de samenwerking met deze hulpverlenings-organisaties? - Wat kan er volgens u verbeterd worden betreffende de samenwerking.
Methodiek/ Werkwijze van het JIT	Trajectverloop	- Wachtlijst - Trajectduur 3 maanden - Vervolgtrajecten - Nazorg	- Wat kan in het trajectverloop volgens u beter? - Kan er in de wachtlijst periode iets aangepast worden waardoor dak- en thuisloze jongeren trajecten sneller verlopen? - Wat vindt u van de trajectduur van 3 maanden voor deze doelgroep? - Wanneer maakt u gebruik van een vervolgtraject bij jongeren? - Waar gebruikt u een vervolgtraject voor bij deze doelgroep? - Wat is uw afweging voor welk vervolgtraject (Maatwerk of Preventief) u de jongeren aanbiedt?

Bijlage 3: Topiclijst interview respondenten

Uitleg:

Doel van het onderzoek: is om inzicht te krijgen in de factoren die een vervolgtraject noodzakelijk maken om op basis van dit inzicht aanbevelingen te formuleren voor het JIT over de manier waarop zij het aantal vervolgtrajecten in de toekomst kunnen minimaliseren.

Doel van het gesprek: De ervaring van de trajectbegeleiders achterhalen op het gebied van de ondersteuningsbehoefte, het betrekken van het sociaal netwerk, trajectverloop en de samenwerken met andere hulpverleningsinstanties, bij het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren.

Hoelang het gesprek ongeveer duurt.

Vraag toestemming om het gesprek op te nemen

Informed consent ondertekenen

Begeleiden van dak- en thuisloze jongeren

▪ **Ondersteuningsbehoefte/doelen**

Waarom melden dak- en thuisloze jongeren zich aan bij het JIT?

Welke problemen hebben dak- en thuisloze jongeren?

Waar willen dak- en thuisloze jongeren hulp bij?

Hoe ervaar je het begeleiden van dak- en thuisloze jongeren bij het JIT?

Wat vind je goed aan de begeleiding?

Wat kan er volgens jou beter in de begeleiding? Heb je tips?

*Kun je een voorbeeld geven?

▪ **Sociaal Netwerk**

Betrek je het sociaal netwerk (vrienden, familie, kennissen etc.) bij de begeleiding?

Hoe ervaar je het betrekken van het sociaal netwerk bij de begeleiding?

*Wat kan beter? Waar loop je tegenaan? Wat gaat er goed? Heb je tips?

*Kun je een voorbeeld geven?

▪ **Trajectverloop**

Uitleg over het trajectverloop.

1. Intake/aanmelding

2. Wachtlijst

3. Eerste traject

Onderzoeksfase: bolletjesschema

Actiefase: doelen

4. Vervolgtraject

- waarom hebben dak- en thuisloze jongeren een vervolgtraject nodig?

- waar gebruik je een vervolgtraject voor bij dak- en thuisloze jongeren?

Per fase:

Hoe ervaar je deze fase? Wat vindt je van de fase?

*Wat vindt je goed? Wat kan er volgens jou beter? Heb je tips?

*Kun je een voorbeeld geven?

▪ **Samenwerking met andere hulpverleningsinstanties**

Met welke hulpverleningsorganisaties werkt u voornamelijk samen als het gaat om dak- en thuislozen trajecten? (Denk aan: het CCP, Servicepunt Arbeid, De gemeente, Daklozenopvang, Belastingdienst, Voortijdig schoolverlaters etc.)

Hoe ervaar jij de samenwerking?

*Wat vind je goed? Wat kan beter? Heb je tips?

*Kun je een voorbeeld geven?

Slot vraag: Stel jij bent de directeur van het JIT. Hoe zou jij dak- en thuisloze trajecten organiseren?

- Wat zou jij hetzelfde doen?

- Wat zou jij anders doen?

Afsluiting

Is er nog iets dat niet besproken is, maar je wel wilt bespreken?

Stappenplan

De trajectbegeleider bekijkt, samen met jou, welke stappen het eerst gedaan worden.

☐	Nachtopvang reserveren (als dit mogelijk is) Direct bij het eerste contact!
☐	Aanmelden bij het daklozenloket Centraal Coördinatiepunt (CCP) - adres: Binckhorstlaan 119-1, 2516 BA Den Haag.
☐	Geldig legitimatiebewijs (ID-kaart of Paspoort) in bezit hebben - www.denhaag.nl/nl/paspoort-en-identiteitskaart.htm
☐	Zorgpas aanvragen - adres: Binckhorstlaan 119-1, 2516 BA Den Haag. www.ggdhaaglanden.nl/daklozenzorg.htm
☐	Postadres aanvragen - adres: Binckhorstlaan 119-1, 2516 BA Den Haag. www.ggdhaaglanden.nl/daklozenzorg.htm
☐	Daklozenuitkering aanvragen - adres: Binckhorstlaan 119-1, 2516 BA Den Haag. www.ggdhaaglanden.nl/daklozenzorg.htm
☐	DigiD aanvragen
☐	Fiets voor Niets aanmelden (Indien de jongeren aangeeft te willen fietsen)
☐	Bankrekening openen + internetbankieren.
☐	Spaarrekening openen
☐	Zorgverzekering regelen
☐	Zorgtoeslag aanvragen - www.belastingdienst.nl
☐	Ooievaarspas aanvragen
☐	Inschrijven bij Woonnet-Haaglanden - www.woonnet-haaglanden.nl
☐	Inkomensverklaring (IB60) aanvragen - www.belastingdienst.nl
☐	Aanmelden bij JIT Boks! - Via je trajectbegeleider bij het JIT
☐	Werk zoeken - Aanmelden bij het Servicepunt Arbeid, www.denhaag.nl/nl/werk-bijstand-en-uitkering/werk/Servicepunt-arbeid-voor-jongeren.htm
☐	Inschrijven voor een woning of woonvoorziening (begeleid wonen)
☐	Huisarts inschrijven
☐	Tandarts inschrijven
☐	Post openen en ordenen
☐	Schuldeisers benaderen
☐	Schuldenoverzicht maken
☐	Inkomsten- en uitgavenoverzicht maken
☐	Betalingsregeling treffen met schuldeiser(s)
☐	Belastingaangifte doen - www.belastingdienst.nl
☐	Opleiding kiezen - www.bekijkjetoekomstnu.nl
☐	Studiefinanciering aanvragen - www.duo.nl
☐	Studenten ov aanvragen - www.duo.nl
☐	Huurtoeslag aanvragen zodra er huisvesting is toegewezen - www.belastingdienst.nl
☐	...
☐	...
☐	...

Bijlage 5: Geheimhoudings- en toestemmingsverklaring voor respondenten

Hierbij verklaar ik op de hoogte te zijn dat ik mee doe aan een onderzoek waarin gekeken wordt hoe het aantal vervolgtrajecten geminimaliseerd kunnen worden. In totaal zullen er zeven trajectbegeleiders geïnterviewd worden.

Ik geef toestemming dat het interview wordt opgenomen met een voice recorder, zodat de onderzoeker op een later moment het interview opnieuw kan beluisteren en kan uitschrijven.

Garantie van anonimiteit

Het interview wordt anoniem gemaakt. Dit houdt in dat mijn naam, leeftijd en andere persoonlijke gegevens niet vermeld worden in het onderzoek.

Ik verklaar vrijwillig mee te willen werken aan dit onderzoek.

Naam:

Handtekening:

Datum:

Onderzoeker:

Naam: Yasmine van Delden

Opleiding: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

E-mail: s1092161@student.hsleiden.nl